

100 LAT
MIEJSKIEJ BIBLIOTEKI
PUBLICZNEJ
im. Hugona Kołłątaja
w Dąbrowie Górniczej

Ważniejsze błędy dostrzeżone w druku

Strona	Wiersz	Jest	Powinno być
76	5 od góry	Urszula Wcześniak	Lidia Sojka
81	7 od dołu	Anna Harnaś	Anna Barnaś
87	16 od dołu	Kierownictwo objęła Halina Pawłowska, po niej w latach 1989-1993 Elżbieta Bagnecka.	Kierownictwo objęła Ewa Jurczak (1986-1988), po niej Halina Pawłowska (1988-1989) a następnie w latach 1989-1993 Elżbieta Bagnecka

Andachts-

Auf alle

1111

100 LAT
MIEJSKIEJ BIBLIOTEKI
PUBLICZNEJ
im. Hugona Kołłątaja
w Dąbrowie Górniczej

100 LAT
MIEJSKIEJ BIBLIOTEKI
PUBLICZNEJ
im. Hugona Kołłątaja
w Dąbrowie Górniczej

Opracował
Arkadiusz Rybak

DAR

KOMPUTER

Dąbrowa Górnicza 2005

Copyright © by Miejska Biblioteka Publiczna im. H. Kołłątaja
w Dąbrowie Górniczej i Towarzystwo Przyjaciół Dąbrowy Górniczej

Opracowanie: Arkadiusz Rybak

Konsultacja: Regina Marczuk, Małgorzata Jędryczka, Krystyna Kozdroń

Współpraca: Edyta Gudek, Joanna Struzik

Projekt okładki oraz fotografie zbiorów Działu Książki Dawnej między rozdziałami:
Michał Banach

Materiały ilustracyjne pochodzą z archiwum Miejskiej Biblioteki Publicznej
i Muzeum Miejskiego „Szttygarka”

Książkę przygotowano do druku i sfinansowano
z budżetu Urzędu Miejskiego w Dąbrowie Górniczej

Koordynator projektu: Irena Nowakowska

Wydawca:

Miejska Biblioteka Publiczna im. Hugona Kołłątaja

al. J. Piłsudskiego 36, 41-303 Dąbrowa Górnicza

Towarzystwo Przyjaciół Dąbrowy Górniczej
ul. Legionów Polskich 69, 41-300 Dąbrowa Górnicza

ISBN- 83-87110-13-2

Przedmowa

Nie jest łatwo spoglądać wstecz i oceniać przeszłość. Nawet tę nieodległą. Nie jest łatwo przypominać ludzi, których praca i dzień powszedni kształtowały obraz miasta, współkreując kształt jego kultury. Tym trudniej jest też opisać dokonania instytucji, szczególnie biblioteki. Bo to ona właśnie uszlachetnia miejsce, w którym istnieje.

Z radością więc, i z przyjemnością, czytam i poznaję dzieje Miejskiej Biblioteki Publicznej w Dąbrowie Górniczej. Instytucji ważnej, oryginalnej i pełnej nietuzinkowych poczynañ. Bo konwencja, powtarzalność - zabija; oryginalność, odwaga twórcza - wzbogaca. Nadaje ludzkim działaniom sens głębszy, dostojniejszy, godniejszy. A jeśli do tego dołączymy niezwykle aktywność pokoleń bibliotekarek i bibliotekarzy, dla których książka jest czymś więcej niż sygnaturą ustawioną na półkach; bibliotekarzy zwalczających "sen złoty" książnicy, jakiej nie ma, bo bez czytelników, wówczas szacunek i szczere uznanie dla jej dokonań staje się kategorią nadrzędną.

Wysoko oceniam przeszłość i teraźniejszość Miejskiej Biblioteki Publicznej w Dąbrowie Górniczej, czego przejawem są, nie tylko ogólnopolskie laury, które biblioteka otrzymuje, ale stała obecność rzesz czytelników, którzy swoją bytnością zaświadczaają o wielkiej roli, jaką ta właśnie książnica spełnia w swoim środowisku.

Dziękując wszystkim naszym poprzednikom, Koleżankom i Kolegom, w stulecie istnienia życzę wielu sukcesów zawodowych, satysfakcji z uśmiechów naszych czytelników i nowości wydawniczych, bez których żadna książnica istnieć nie może. Ale szczególnie dziękuję Państwu, którzy dzisiaj kreują oblicze biblioteki. Waszą zasługą jest tworzenie niezmiennego, pociągającego i stale powtarzanego obrazu biblioteki spolegliwej i przyjaznej każdemu, kto do niej powraca.

*Prof. zw. dr hab. Jan Malicki
Dyrektor Biblioteki Śląskiej
w Katowicach*

Słowo wstępne

W 2006 roku przypadają dwie znaczące rocznice. Są to mianowicie 100-lecie powstania Miejskiej Biblioteki Publicznej im. Hugona Kołłątaja oraz 90-lecie nadania Dąbrowie Górniczej praw miejskich. Patrząc z perspektywy minionych lat stwierdzam, że istnienie tutejszej księżnicy zawdzięczać możemy pracy wielu pokoleń ludzi kultury. Niejednokrotnie narażali swoje życie, a często poświęcali prywatne fundusze, by nieść kaganek oświaty mieszkańcom górniczej osady.

W związku z tym powinnością następnych pokoleń dąbrowiaków jest systematyczne utrwalanie tych wysiłków i przekazywanie ich owoców swoim następcom. Jedną z propozycji tego typu działań jest właśnie oddawana do rąk Czytelnika publikacja. Nie stanowi ona wyczerpującego kompendium dziejów stuletniej biblioteki. Trudno byłoby zawrzeć tak wiele wydarzeń i inicjatyw ludzkich na kilkudziesięciu stronicach. Stąd zgromadzone są one wybiórczo, by prześledzić w pełni ponad wiekowy proces dziejowy.

Opierałem się tutaj na dotychczasowych opracowaniach historii Miejskiej Biblioteki Publicznej w Dąbrowie Górniczej. Odsyłam więc zainteresowane osoby do ich lektury i pogłębienia swoich wiadomości o fakty, które tam zamieszczono¹. Ważnym elementem przy tworzeniu niniejszej książki były oczywiście dostępne archiwalia, które rzuciły więcej światła na niektóre aspekty w dziejach dąbrowskiej biblioteki. Drugim czynnikiem kształtującym moją wiedzę na temat opisywanych wydarzeń była pomoc zespołu pracowników biblioteki, którzy przygotowali wiele materiałów dokumentalnych.

Składałem serdeczne podziękowania wszystkim osobom, które przyczyniły się do powstania tego opracowania, a w szczególności Dorocie Kowalczyk, Dorocie Grzywna, Irenie Nowakowskiej, Krystynie Kozdroń oraz Reginie Marczuk, Agnieszce Kowalskiej, Joannie Struzik, Edycie Gudek.

Wszystkim pracownikom Miejskiej Biblioteki Publicznej im. Hugona Kołłątaja w Dąbrowie Górniczej życzę dalszej owocnej pracy.

Arkadiusz Rybak

¹ Są to m.in.: Malicki B.: *55 lat w służbie oświaty 1906-1961*. Dąbrowa Górnicza 1963; Kozdroń K., Szatan D.: *Miejska Biblioteka Publiczna im. Hugona Kołłątaja w Dąbrowie Górniczej 1906 – 1996. 90 lat w służbie oświaty i kultury*. Dąbrowa Górnicza 1996; Starościak W.: *Miejska Biblioteka Publiczna w Dąbrowie Górniczej 1906 – 2001. Zarys dziejów*. Dąbrowa Górnicza 2001.

Biblioteki i ksiąznice w Dąbrowie Górniczej oraz ich rozwój do 1918 roku

Dąbrowa Górnicza w XIX wieku - rozwój wsi przemysłowej

Przybliżając Czytelnikowi dzieje dąbrowskiej biblioteki, należy wspomnieć o rodowodzie tej górniczej osady. Dzieje przemysłowe silnie związane z rozwojem wsi, a następnie miasta, determinowały losy tutejszych mieszkańców i w dużej mierze decydowały także o podejmowanych przez nich inicjatywach kulturalnych.

Pierwsze wzmianki pisane, dotyczące niewielkiej wioski zwanej Dąbrową, zanotowano w księgach parafii będzińskiej w 1726 r.² Była to osada przynależna do dóbr królewskich zarządzanych przez starostę będzińskiego. W tej małej wiosce, jakich dziesiątki mieściła w swych granicach I Rzeczpospolita, rozpoczęto około 1786 r. wydobywanie węgla kamiennego³. Tutejsze pokłady węgla zalegały bardzo płytko, dlatego musiały być już od dawna zauważane przez okolicznych mieszkańców. Pierwsze próby wydobywania cennej kopaliny podjęli mieszczańscy będzińscy, którzy prowadzili eksploatację odkrywkową, a uzyskany surowiec zbywali w pobliskich cegielniach, wapiennikach, kuźniach oraz używali do opalania pomieszczeń mieszkalnych.

Ten stan rzeczy trwał do trzeciego rozbioru Polski, który położył kres naszej państwowości. Obszar dzisiejszego Zagłębia Dąbrowskiego znalazł się pod panowaniem Prus i otrzymał nazwę Nowy Śląsk. Dalsze losy przemysłu wydobywczego są ściśle związane z osobą Fryderyka Wilhelma von Reden (1752 - 1815). Był on wysokim urzędnikiem państwowym i zarazem propagatorem rozwoju przemysłu w Prusach. Zainteresował się nowo zajętymi terenami pod kątem ich wykorzystania gospodarczego. Dąbrowę i okolice traktował jako zaplecze surowcowe dla działających już bądź nowo powstałych zakładów na terenie Górnego Śląska. Dlatego właśnie rząd pruski przejął w 1796 r. od mieszczańskich będzińskich ich niewielką kopalnię, nadając jej nazwę Reden⁴. Nowy zakład przemysłowy oraz rozbudowująca się wokół niego osada górnicza potrzebowały wykwalifikowanej siły roboczej. Sprowadzono z Górnego Śląska

² Krajniewski J.: *Na tropach legend. Szkice z dziejów Zagłębia*. Będzin 2003, s. 17.

³ *Dąbrowa Górnicza. Zarys rozwoju miasta*. Red. W. Długoborski. Katowice 1976. s. 37.

⁴ *Ibid.* s. 38.

kilkunastu górników, natomiast robotników miejscowych rekrutowano spośród okolicznych chłopów. Niektórzy z nich byli wysyłani na Śląsk w celu przyuczenia do zawodu. W ten sposób zostały położone podwaliny pod rozwój przemysłu węglowego na terenie Dąbrowy i okolic. Proces ten został przerwany w 1806 r., po pokonaniu Prus przez Napoleona. Dąbrowa Górnicza weszła wtedy w skład Księstwa Warszawskiego. Została ona podarowana z rozkazu Napoleona marszałkowi Lannes de Montebello. Niestety, nowy właściciel nie interesował się swoimi dobrami. Jego dzierżawcy prowadzili gospodarkę rabunkową, czego skutkiem był upadek rodzącego się przemysłu węglowego.

Kongres Wiedeński, obradujący w latach 1814 – 1815 w stolicy Cesarstwa Austriackiego, utrwalił porządek europejski na następne sto lat. Powstało wtedy między innymi autonomiczne Królestwo Polskie liczące 128 000 km². W jego skład weszły także ziemie, które obecnie określamy mianem Zagłębia Dąbrowskiego. Car rosyjski został równocześnie królem polskim, a jego reprezentantem w królestwie był namiestnik. Sprawami wewnętrznymi nowo utworzonego organizmu państwowego zajmował się rząd, w którego składzie działało pięć komisji: Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego, Sprawiedliwości, Spraw Wewnętrznych i Policji, Przychodów i Skarbu oraz Wojny.

Królestwo Polskie po 1815 r. weszło w okres szybkiej industrializacji. Stało się tak za sprawą Stanisława Staszica oraz księcia Ksawerego Druckiego-Lubeckiego, który w 1821 r. objął obowiązki ministra skarbu w rządzie Królestwa Polskiego. Opracował on program rozwoju przemysłu głównie w oparciu o dotacje rządowe, co spowodowane było także tym, że burżuazja polska była jeszcze w tym okresie zbyt słaba na podejmowanie samodzielnych przedsięwzięć. Był to dalekosiężny plan inwestycyjny, którego realizacja miała w przyszłości zapewnić poważne zasilenie skarbu.

Państwo zaangażowało swe kapitały szczególnie w górnictwo i hutnictwo. Te dwie gałęzie przemysłu skupiały się w dwóch okręgach. Były to początkowo tzw. dozorstwa, a następnie okręgi: wschodni, w okolicach Kielc, i zachodni, z siedzibą w Dąbrowie Górniczej.

W ciągu stosunkowo niedługiego czasu Dąbrowa stała się ośrodkiem przemysłu górniczo-hutniczego i stolicą rodzącego się Zagłębia Dąbrowskiego. Zbudowano tutaj kompleks kooperujących ze sobą zakładów rządowych. W latach dwudziestych XIX w., a zatem po nieco ponad dwudziestu latach industrializacji, Dąbrowa liczyła kilka tysięcy mieszkańców. Byli to w większości robotnicy zatrudnieni w kopalniach i hutach oraz kilkudziesięciu gospodarzy uprawiających rolę w tzw. Starej Dąbrowie. Ulokowany w tej osadzie Zarząd Zachodniego Okręgu Górniczego, zatrudniający kilkudziesięciu urzędników, był miejscem, gdzie skupiała się inteligencja techniczna na czele z kolejnymi naczelnikami górniczymi, Józefem Cieszkowskim, Janem Hemplem i Wincentym Choroszewskim. Dlatego też, jeżeli w Dąbrowie końca XVIII w. nie mogło być mowy o jakichkolwiek instytucjach kulturalnych, a zwłaszcza o bibliotece, to ta sama miejscowość w pierwszej połowie XIX w. posiadała swoją książnicę, o której będzie mowa w dalszej części niniejszego opracowania.

Od 1828 r. rząd Królestwa Polskiego finansował inwestycje przemysłowe w oparciu o środki utworzonego wtedy Banku Polskiego⁵. Instytucja ta w krótkim czasie stała się jedynym wierzycielem zakładów górniczych. Po klęsce powstania listopadowego skarb

⁵ *Bank Polski 1828-1928*. Warszawa 1928. s. 64.

Królestwa został poddany restrykcjom rosyjskim, w wyniku czego nie był w stanie realizować samodzielnej polityki industrializacji. Ten stan rzeczy spowodował przejście w 1833 r. zarządu nad przemysłem krajowym przez Bank Polski⁶. Poza tym wyjścia z trudnej sytuacji finansowej szukano w wydierżawianiu zakładów przedsiębiorcom prywatnym, takim jak Piotr Steinkeller czy Maurycy Koniar.

Wielkie nakłady finansowe, jakie poczynił w Dąbrowie Bank Polski stały się także bodźcem do jej szybkiego rozwoju demograficznego i urbanistycznego. W ślad za nim szedł także postęp w dziedzinie kultury. Obok wspomnianej wcześniej biblioteki działały tutaj orkiestra górnicza oraz teatr amatorski. Niestety, początki tutejszych instytucji kulturalnych były bardzo trudne. Jednym z czynników hamujących ich działalność był brak bazy lokalowej. Wspomniany wcześniej rozwój urbanistyczny osady przemysłowej przebiegał niejako dwutorowo. Budowano przede wszystkim hale fabryczne oraz domy jednorodzinne dla górników i hutników. Właśnie te pierwsze zabudowania były często wykorzystywane przez ludzi kultury i nauki. Między innymi miejscowy ruch amatorski wykorzystywał do prób i przedstawień zabudowania Huty Konstanty. W budynkach Huty Bankowej prowadzono zajęcia dydaktyczne z adeptami sztuki górniczo-hutniczej. Wyjątkowym w tej skali stał się budynek Zachodniego Okręgu Górniczego, który od 1842 r. mieścił między innymi specjalistyczną bibliotekę⁷.

Początkowy szybki rozwój okręgów przemysłowych Królestwa Kongresowego nie mógł przysłonić poważnych niedomagań lokowanych tam zakładów. Były to między innymi nie zawsze umiejętna realizacja planów inwestycyjnych, nadmierna wystawność budynków fabrycznych, a zwłaszcza nadmiernie rozbudowana i nieudolna administracja. Wszystko to wpływało na wysokie koszty produkcji, które były odwrotnie proporcjonalne do jakości wyrobów. Przemysł ciężki odczuwał także skutki kryzysów, jakie ogarniały ówczesny świat.

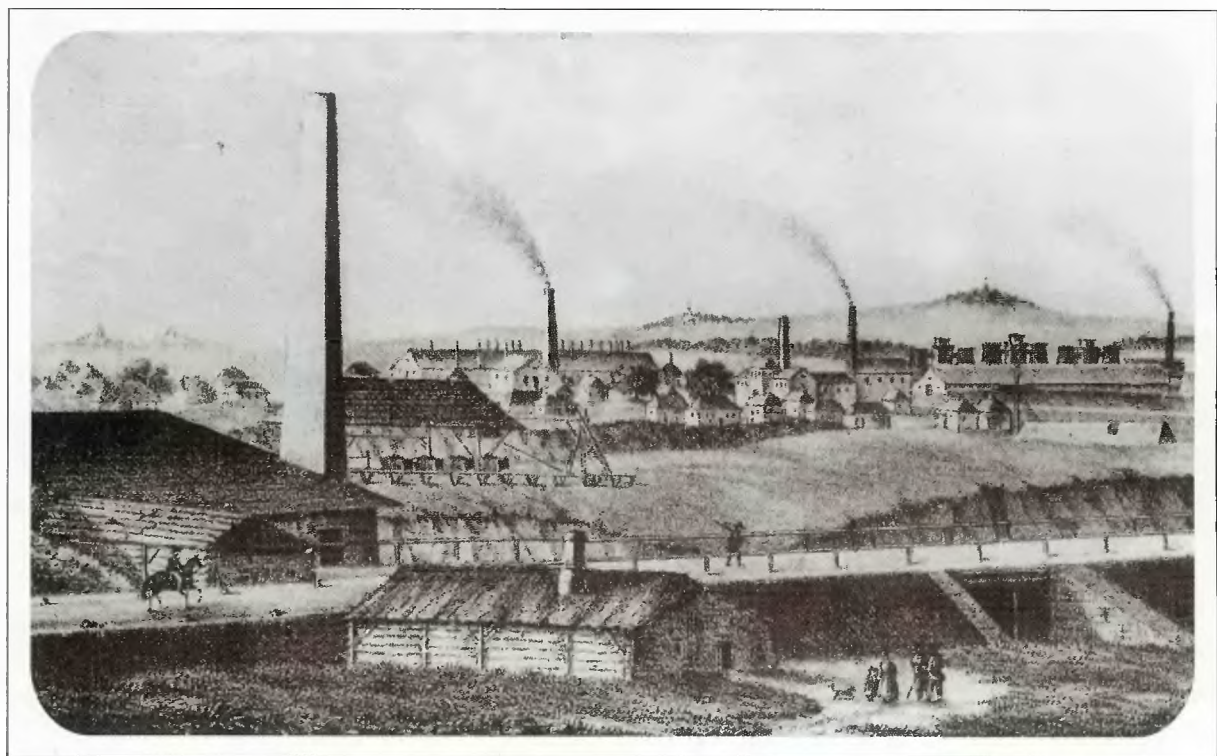
Pewne ożywienie w przemyśle Zagłębia Dąbrowskiego dało się zaobserwować po wybudowaniu linii kolejowych, które w latach czterdziestych i pięćdziesiątych XIX w. połączyły ten region z innymi częściami kraju i Cesarstwem Rosyjskim. Wydarzeniem doniosłym było także włączenie Królestwa Polskiego do obszaru celnego Cesarstwa Rosyjskiego, co nastąpiło w 1850 r. Nie dało to jednak trwałych efektów, dlatego lata sześćdziesiąte i siedemdziesiąte przebiegały pod znakiem marazmu gospodarczego na terenie Dąbrowy i okolic. Spadek wydobywania węgla kamiennego spowodował utratę przez Zagłębie Dąbrowskie rangi znaczącego producenta węgla.

Te wszystkie czynniki skłoniły władze zaborcze do poszukiwania nowych rozwiązań. Zdecydowano, że najlepszym z nich będzie wyprzedaż zakładów rządowych w ręce prywatne. Sprzyjała temu nowa ustawa górnicza, wydana 28 czerwca 1870 r., która dopuszczała nadanie górnicze na cudzym terenie bez zgody właściciela⁸.

⁶ *Państwowe górnictwo galmanu na terenie Dąbrowy Górniczej w XIX wieku*. Red. A. Rybak. Dąbrowa Górnicza 2002. s. 27.

⁷ Wójcik A., Rybak A. *Franciszek Maria Lanci. „Raptularz Kulturalny”* 1998, nr 2, s. 30-33.

⁸ *Państwowe górnictwo galmanu...* s. 29

Widok Dąbrowy Górniczej z 1850 r.

W 1875 r. specjalna komisja ministerialna dokonała w Dąbrowie Górniczej wyceny tutejszych zakładów górniczych i hutniczych, a w styczniu 1876 r. Komitet do spraw Królestwa omówił kwestię ich ewentualnej sprzedaży⁹. Protokół z posiedzenia tego komitetu podpisał car Aleksander II Romanow, co definitywnie przesądziło o oddaniu pod licytację hut: Bankowej, Konstanty i Pod Będzinem oraz kopalń: Ksawery, Nowa, Łabędzki i Cieszkowski wraz z należącymi do nich nadaniami górniczymi. Pod młotek miały także pójść domy mieszkalne i inne budynki przyzakładowe.

W wyniku przeprowadzonej wyprzedaży większość zakładów przemysłowych Dąbrowy Górniczej zostało wydzierżawionych, a potem wykupionych przez duże spółki akcyjne z przewagą udziałów firm francuskich.

Powstały wtedy m.in. Francusko-Włoskie Towarzystwo Dąbrowskich Kopalń Węgla, Towarzystwo Francusko-Rosyjskie oraz Anonimowe Towarzystwo Huty Bankowej. Pierwsze z nich posiadało największą w Zagłębiu Dąbrowskim Kopalnię Paryż, drugie Kopalnię Reden i Hutę Cynku Konstanty, a trzecie Hutę Bankową. Sprywatyzowanie dąbrowskich zakładów górniczo-hutniczych skłoniło nowych właścicieli do inwestowania i rozbudowy podległych sobie przedsiębiorstw. Pociągnęło to za sobą niebywały napływ ludzi i rozrost tutejszych osiedli mieszkaniowych. Dwie największe wsie zagłębiowskie, jakimi były pod koniec XIX w. Sosnowiec i Dąbrowa Górnicza, liczyły po kilkadziesiąt tysięcy mieszkańców.

⁹ Dąbrowa Górnicza. Zarys rozwoju miasta... s. 82-86

*Robotnicy dąbrowscy z 1869 r
rycina z "Tygodnika Ilustrowanego"*

W drugiej połowie XIX w. Zagłębie Dąbrowskie stało się ponownie liczącym się ośrodkiem górniczo-hutniczym. Tutejsi mieszkańcy mogli kształcić swych synów w powstałej w 1889 r. Dąbrowskiej Szkole Górniczej¹⁰. Do Dąbrowy Górniczej ściągali z całego kraju ludzie, pragnący zdobyć tutaj zawód i stałą pracę. Prywatyzacja przemysłu i uwolnienie społeczeństwa z okowów feudalizmu wyzwoliły w wielu jednostkach przedsiębiorczość, a zarazem pęd do rozrywki na wyższym poziomie. Ich wynikiem była budowa w 1895 r. tzw. Resursy, której budynek mieścił między innymi salę teatralną; sam teatr, a następnie kino powstały w Dąbrowie Górniczej już na początku XX w. Koniec XIX w. był także okresem, kiedy wieś Dąbrowa Górnicza wzbogaciła się o pierwsze punkty handlowe prowadzące działalność księgarską. Jak podają źródła archiwalne z tych czasów liczba prenumerowanych wtedy w Dąbrowie czasopism była większa niż w niejednym mieście gubernialnym.

¹⁰ Ziemia J.: *Dąbrowska „Szttygarka”*. Monografia szkoły górniczej w Dąbrowie Górniczej. Katowice 1958, s. 64-65.

*Panorama Dąbrowy z 1888 r.
rys. Ryszkiewicz*

Pierwsze dąbrowskie biblioteki

Jak wynika z informacji przedstawionych we wcześniejszym rozdziale, rozwój kulturalny Dąbrowy Górniczej postępował w ścisłym związku z jej uprzemysłowieniem. Stąd początki tutejszych bibliotek wiązać należy także z działalnością władz górniczych. Dąbrowa stała się już w początkach XIX w. siedzibą najpierw Dozorstwa Olkusko-Siewierskiego, a następnie Zachodniego Okręgu Górniczego¹¹. W pobliżu wsi zwanej Starą Dąbrową lokowano nowe osiedla robotnicze. Pierwszym z nich było tzw. osiedle Reden, następnym osiedle Huty Bankowej. Nowe założenia urbanistyczne oparto na budowie domów jednorodzinnych dla robotników i kadry technicznej. Ci ostatni pobierali nauki w różnego rodzaju uczelniach, a w szczególności w Akademii Górniczej w Kielcach, która działała w latach 1816 - 1826¹².

Niestety całe rzesze górników pozostawały poza oddziaływaniem placówek oświatowych. Korpus Górniczy, do którego wstępowali, narzucał swoim adeptom wiele obowiązków, a między innymi: w artykule 8 Ustawy o Korpusie Górniczym z 28 lutego (12 marca) 1817 r. czytamy, że: „*Pierwszymi obowiązkami każdego członka Korpusu Górniczego są: posłuszeństwo i wierność panującemu; chęć służenia krajowi, rozkrzewiania wedle dobra służby publicznej wiadomości i wynalazków pożytecznych i ściągających się do wydoskonalenia sztuki wydobywania i wyrabiania minerałów*”. Ponadto artykuł 44 tejże ustawy mówi, iż „*Synowie górników i robotników pracujących w kopalniach lub hutach*

¹¹ Państwowe górnictwo galmanu... s. 27.

¹² Ziemia J.: Dąbrowska „Sztęgarka”. Monografia... s. 26-38.

przy równej zdolności, wychowani przy kopalniach lub którzy by w nich już pracowali, mieć będą pierwszeństwo. Powinni umieć czytać, pisać; posiadać początki arytmetyki”, a w artykule 51 zanotowano, że „Starsi przy gromadach w dozorstwach brani będą spomiędzy górników i hutników, którzy nabyli wielką biegłość przez długie swe prace, znani byli ze swej rzetelności i posiadali przeto zaufanie swych kolegów. Powinni umieć czytać, pisać, rachować i znać dobrze urządzenie kasy korpusowej (Knappschaftskasse), której będą kuratorami [...]”¹³. Jak wynika z przytoczonych powyżej fragmentów Ustawy o Korpusie Górniczym, szczególny nacisk kładziono na uzyskanie odpowiednich wiadomości teoretycznych i podnoszenie swoich kwalifikacji poprzez ustawiczną praktykę i doksztalcenie. Z tego też powodu w 1820 r. powołano do życia pierwszą dąbrowską szkołę elementarną w osiedlu Reden dla dzieci tamtejszych górników. W 1846 r. założono drugą szkołę elementarną w osiedlu Ksawery¹⁴, a w 1862 r. szkołę żeńską w osiedlu Huty Bankowej¹⁵. Od 1846 r. szkoła redenowska była placówką na wpół zawodową, przygotowującą młodzież miejscową do pracy w przemyśle poprzez nauczanie geometrii, rysunku, technologii i mechaniki.

Z organizacją szkół elementarnych w Dąbrowie Górniczej wiązać możemy powstawanie na jej terenie pierwszych zbiorów książek, niezbędnych dla tutejszych nauczycieli i uczniów. Te niewielkie biblioteczki szkolne były dla wielu dąbrowian jedyną możliwością spełnienia swoich pasji czytelniczych. Posłużmy się tutaj przykładem żeńskiej szkoły elementarnej w kolonii Huta Bankowa, o której założenie starali się przede wszystkim mieszkańcy tej kolonii oraz pobliskiej wsi Stara Dąbrowa. Jeszcze przed oficjalnym otwarciem nowej placówki oświatowej robotnicy tutejsi zatrudnili nauczycielkę, która od 1 stycznia 1862 r. nauczala ich dzieci bez pobierania jakiegokolwiek wynagrodzenia. Wspomniana szkoła przeznaczona była dla córek okolicznych robotników i chłopów¹⁶. W 1863 r. władze górnicze wynajęły dla tejże szkoły lokal, gdzie zaczęto gromadzić m.in. księgozbiór podręczny¹⁷. Budżety szkolne z następnych lat posiadają osobną rubrykę dotyczącą biblioteki szkolnej. Znajdują się tam niewielkie, lecz stałe sumy na zakup książek potrzebnych nauczycielowi i uczniom.

Poszczególne szczeble ówczesnego szkolnictwa, jak i realizowany przez nie program nauczania, skierowane były do konkretnych grup społecznych. Dzieci chłopów i robotników otrzymywały zakres informacji potrzebny do funkcjonowania w swojej warstwie społecznej. Dlatego też biblioteki szkolne posiadały literaturę odpowiednią do pochodzenia swoich wychowanków. Wymieniana wcześniej szkoła żeńska w kolonii Huta Bankowa skupiała dziewczynki różnego pochodzenia. Według spisu na rok szkolny 1863/1864 uczęszczały tutaj: 3 szlachcianki, 2 córki urzędników ogólnych, 108 córek fabrykantów¹⁸ i 17 włościanek¹⁹. Zgodny z tym podziałem jest rozkład nagród książkowych, jakie uczennice otrzymały na koniec tego roku szkolnego. Były to: „Przewodnik dokładny dla odwiedzających święte miejsca w Częstochowie”, „Historia polska dla użytku młodzieży ozdobiona 40 wizerunkami panujących w Polsce od Mieczysława I do

¹³ *Dziennik Praw Królestwa Polskiego*. T. III, s. 188-215.

¹⁴ Ziemia J.: *Dąbrowska „Szttygarka”*. Monografia... s. 47.

¹⁵ Archiwum Państwowe w Łodzi (dalej APL), Dyrekcja Szkolna Łódzka (dalej DSzŁ), sygn. 646, niepaginowana.

¹⁶ Ibid.

¹⁷ Ibid.

¹⁸ *Fabrykant* to ówczesna nazwa robotnika zatrudnionego w zakładach przemysłowych.

¹⁹ APL, DSzŁ, sygn. 647, niepaginowane.

Stanisława Augusta”, „*Stary i Nowy Testament*”, „*Miesiąc Maryi czyli nabożeństwo majowe*”, „*Pielgrzym w Dobromilu czyli nauki wiejskie*”, „*Powiatki historyczne polskie dla pożytku dzieci*”, „*Święte niewiasty*”, „*Szkoła wiejska czyli nauka gospodarstwa wiejskiego*”, „*Obrazki z życia świętobliwych Polaków i Polek*”²⁰.

Tutejszy księgozbiór nie miał osobnego pomieszczenia. Z 1877 r. pochodzi prośba ówczesnego nauczyciela, by władze oświatowe pomogły w zakupie szaf do chronienia biblioteki szkolnej, a inwentarz szkolny z 1882 r. podaje, że księgozbiór liczył już 226 tomów²¹.

Podobnie było ze szkołami typowo wiejskimi, jak np. szkoły w pobliskim Gołonogu lub Strzemieszycach. Biblioteczki tych placówek były znacznie uboższe, a ich asortyment ograniczony do pozycji związanych z moralnością i zasadami życia w warstwie chłopskiej. Jak podaje inwentarz szkoły gołonoskiej z 1842 r., biblioteka tamtejsza składała się zaledwie z kilku pozycji, a mianowicie: czasopisma „*Pamiętnik Moralno-Religijny*” oraz książek „*Krótki zbiór wiadomości dla młodzieży kończącej nauki początkowe*”, „*Wiadomości o ratowaniu osób w stanie pozornej śmierci będących*”, „*Słownik polsko-rosyjski i rosyjsko-polski*” i „*Ustawa szkolna litografowana*”²². Było to spowodowane zarówno szczupłością funduszy szkolnych, jak i oporem chłopów względem nauki szkolnej, co relacjonuje proboszcz z Gołonoga podając, że w 1835 r. „*włościanie ze Strzemieszyc Wielkich tak się rozzuchwalili, że nie kupują książek zalecanych uczniom szkół elementarnych przez Radę Wychowania Publicznego. Co więcej uważają się książki, te nazywać głupstwem i księżym wymysłem*”²³. Na szczęście wypadki takie były sporadyczne, co więcej, wśród społeczeństwa Dąbrowy i okolic wzięła górę chęć podnoszenia swoich umiejętności i wiedzy teoretycznej, a szkoły elementarne do początku XX w. były niejednokrotnie jedyną formą przekazywania słowa drukowanego w kręgi robotnicze i chłopskie.

Średnia i wyższa kadra techniczna, pracująca w fabrykach dąbrowskich, także musiała zdobywać odpowiednie wykształcenie. Po zamknięciu Akademii Górniczej w Kielcach wiedzę uzupełniano poprzez samokształcenie lub różnorodne kursy dokształcające. W latach czterdziestych i pięćdziesiątych XIX w. prowadził takie kursy Jan Marian Hempel - naczelnik Zakładów Górniczych Zachodniego Okręgu Górniczego.²⁴

Niejednokrotnie późniejsi sztygarzy zawiadowcy kopalń i hut rozpoczynali pracę jako zwyczajni robotnicy, by po ukończeniu kursów awansować na wyższe stanowiska. Wymagały tego ustawiczne zmiany w nauce i technice. Rolę kształcenia rozumiały bardzo dobrze władze górnicze, które zainicjowały gromadzenie odpowiedniej literatury z górnictwa, hutnictwa i geologii. Te działania rozpoczęto zapewne już na początku lat dwudziestych XIX stulecia. Tzw. Dozorstwo Olkusko-Siewierskie, a następnie Zachodni Okręg Górniczy, zarządzane przez tak światłych ludzi jak: Jerzy Schumann, Marcei Królikiewicz, Aleksander de Pollini i Jan Hempel stały się na długie lata ośrodkami inteligencji technicznej. Pierwszym, znanym dąbrowskim, bibliotekarzem był Fryderyk Krumpel, zatrudniony tutaj jako mierniczy. Jak podaje Jan Ziemia w swej pracy „*Najstarsze biblioteki Dąbrowy Górniczej*”, w 1827 r. zlecono F. Krumpelowi

²⁰ Ibid.

²¹ Ibid.

²² APŁ, DSzŁ, sygn. 622, s. 231.

²³ Ibid. s. 41.

²⁴ Ziemia J.: *Dąbrowska „Szttygarka”*. Monografia... s. 50-51.

Jan Marian Hempel
rys. B. Smorąg

uporządkowanie zbioru publikacji technicznych, gromadzonych przez kilka wcześniejszych lat przez Dozorstwo Olkusk-Siewierskie²⁵. Opiekun dąbrowskiego księgozbioru pochodził z Saksonii, dlatego też sporządzony przez niego katalog, który zachował się do dnia dzisiejszego w Archiwum Państwowym w Katowicach, pisany był w języku niemieckim²⁶. Spis książek zatytułowany „*Katalog der Olkusz-Siewierer Inspektions Bibliothek über Bergbau, Hüttenkunde, Mineralogie, Geografie, Mathematik, Sprachkunde, Forstkunde, Mechanik und so weiter, aufgegangen im Jahr 1827 von F. Krumpel*” zawierał następujące pozycje:

1. Karol Dupin, *Jeometrya i mechanika dla sztuk i rzemiosł*, Warszawa 1827-28, t. 1-3,
2. Antoni Jakubowicz, *Słownik rosyjsko-polski*, Warszawa 1825-28, t. 1-2,
3. Dr C.J.B. Karsten, *Archiv für Bergbau und Hüttenkunde*, Berlin 1818-1829, t. 1-20,
4. *Mineral Raichtum*, Lipsk 1822,
5. *Izys Polska*, Warszawa 1821-28, t. 1-13,
6. Antoni Krauz, *Matematyka na klasę drugą Szkoły Zimowej Artylerii*, Warszawa 1828,
7. *Tablica pomocnicza do oszacowania lasów*, Warszawa 1828,
8. Dr Hollender, praca o górnictwie, tytuł nieczytelny, Berlin 1828,
9. Jerzy Bogumił Pusch, *Krótki rys geognostyczny Polski i Karpat północnych*, Warszawa 1830,
10. Dr C.J.B. Karsten, *Archiv für Mineralogie, Geographie, Bergbau und Hüttenkunde*, Berlin 1830,
11. F.J. Ritter von Gersten, *Handbuch der Mechanik*, Wiedeń 1832, t. 1-3 ²⁷.

Jak widać z przytoczonego powyżej spisu, katalog książek znajdujących się w technicznej bibliotece dąbrowskiej składał się z 11 tytułów w 53 tomach. Większość pozycji dotyczy roku 1828 i lat następnych, z czego można wnioskować, że był to okres,

²⁵ Ziemia J.: *Najstarsze biblioteki Dąbrowy Górniczej*. Katowice 1982, s. 6.

²⁶ Więcej informacji na temat Fryderyka Krumpla znajdzie Czytelnik w rozdziale *Sylwetki ludzi związanych z początkami dąbrowskiego bibliotekarstwa*.

²⁷ Ziemia J., *Najstarsze biblioteki Dąbrowy...* s. 6-7

kiedy rozpoczęto systematyczny zakup i katalogowanie zbiorów biblioteki. Nie miała ona wtedy stałej siedziby. Zapewne mieściła się w mieszkaniu F. Krumpla. Źródła z 1835 r. podają, że wszystkie tomy znajdowały się wtedy w Gołonogu, gdzie zamieszkiwał mierniczy Dozorstwa Olkusko-Siewierskiego²⁸. Po tym roku obowiązki bibliotekarza utworzonego w 1833 r. Zachodniego Okręgu Górniczego objął jego archiwista, Józef Źarski²⁹. Dalsze katalogi biblioteczne obejmują: 195 tytułów w 1858 r., 186 tytułów w 1869 r., 324 tytuły w 1879 r. i 360 tytułów w 1883 r.³⁰ W tym też roku sporządzono ostatni znany katalog książek biblioteki Zachodniego Okręgu Górniczego, która to książnica wkrótce, bo w 1889 r., przeszła pod zarząd utworzonej wtedy Dąbrowskiej Szkoły Górniczej³¹.

Począwszy od 1842 r. biblioteka otrzymała nowy lokal we wzniesionym wtedy Pałacu Zarządu Zachodniego Okręgu Górniczego (obecnie siedziba Muzeum Miejskiego „Szttygarka”). Zakres gromadzonych publikacji poszerzono o dzieła dotyczące chemii, jak np. *„Wykład początkowy chemii”* Seweryna Zdżitowieckiego, wydany w Warszawie w latach 1850 - 1851. Ponadto gromadzono literaturę i prasę z zakresu przepisów prawnych, sądownictwa i medycyny. Dużą część zbiorów zajmowały mapy i plany, a wśród nich zasługująca na szczególne wyróżnienie *„Karta Geognostyczna Zagłębia Węglowego w Królestwie Polskim”*. Ten rarytas kartograficzny z 1856 r., autorstwa Jana Mariana Hempla, był pierwszą mapą, obejmującą i nazywającą obszary wokół Dąbrowy Górniczej Zagłębiem³². Dzięki pracy takich ludzi jak: Jan Marian Hempel i jego nauczyciel Józef Patrycy Cieszkowski nazwa regionu Zagłębia Dąbrowskiego została w połowie XIX w. wprowadzona i utrwalona w języku polskim.

Praca omawianej tutaj biblioteki technicznej była poddawana różnym rygorom. Zarządzenia władz górniczych zalecały potrzebę tworzenia księgozbioru, stwierdzając *„Troskliwy o udzielenie urzędnikom sposobności posiadania wiadomości o wszelkich postępach w kopalnictwie i hutnictwie za granicą, Wydział Górnictwa przesyła regularnie prenumerowane Dzienniki Górnicze do Okręgu i nie pomija wskazywać i zwracać uwagi na ważniejsze artykuły szczegółowych gałęzi robót dotyczące”*³³. Ponadto wprowadzono system kontroli regularnego korzystania z ww. periodyków, który polegał na wprowadzeniu specjalnej księgi, gdzie wszyscy zainteresowani musieli potwierdzać zapoznanie się z polecanym materiałem fachowym³⁴.

Jak ocenia Jan Ziemia, dąbrowska biblioteka techniczna przekroczyła w czasie swej działalności ogółem liczbę 1 000 woluminów, co było znacznym wynikiem jak na bibliotekę specjalistyczną³⁵. Po 1889 r. biblioteka Zachodniego Okręgu Górniczego została włączona do Dąbrowskiej Szkoły Górniczej i przez następne dziesiątki lat dzieliła jej losy.

²⁸ Archiwum Państwowe Katowice (dalej APKat), Archiwum Górnicze Dąbrowskie (dalej AGD), sygn. 4161, s. 1.

²⁹ Ziemia J.: *Najstarsze biblioteki Dąbrowy...* s. 8.

³⁰ Ibid.

³¹ Ibid. s. 10.

³² Ibid. s. 8.

³³ Ibid. s. 9.

³⁴ Ibid.

³⁵ Ibid.

*Siedziba Zarządu Zachodniego Okręgu Górniczego
rycina z "Tygodnika Ilustrowanego" z 1869 r.*

Między innymi razem ze szkołą była zamykana w latach 1905 - 1910 oraz 1914 - 1918. Jednak największe zniszczenia dokonała w jej zasobach działalność okupantów hitlerowskich w latach 1939 - 1945. Po II wojnie światowej odtworzono ją w ramach Technikum Górniczego im. S. Staszica, które zostało definitywnie zamknięte w 1968 r.³⁶ Pozostałości najstarszej biblioteki dąbrowskiej zostały wtedy rozdzielone pomiędzy dąbrowską filię Politechniki Śląskiej, Technikum Górnicze w Sosnowcu oraz Zasadnicze Szkoły Zawodowe Kopalń Generał Zawadzki i Mortimer³⁷.

Następnym przykładem myśli postępowej wśród mieszkańców Dąbrowy Górniczej było powołanie pierwszej w tej miejscowości biblioteki publicznej. Inicjatywa utworzenia ogólnodostępnej biblioteki zrodziła się wśród tutejszej inteligencji technicznej. Zebranie organizacyjne nowego stowarzyszenia oświatowego zwołano 12 listopada 1861 r.³⁸ Opracowano wtedy i zatwierdzono statut tzw. „Biblioteki Dąbrowskiej”, która była własnością urzędników górniczych i urzędników zatrudnionych na stacji kolejowej Dąbrowa. Początkowo lokal biblioteki wynajęto w zabudowaniach Kopalni Reden, a począwszy od 1889 r. zorganizowano własne pomieszczenie przy obecnej ulicy Królowej Jadwigi – zapewne, w którymś z budynków państwowych w kolonii Reden³⁹.

³⁶ Ibid. s. 10.

³⁷ Ibid. s. 11.

³⁸ Ibid.

³⁹ Ibid. s. 12.

Osoby, które znalazły się w gronie założycieli biblioteki to m.in.: Jan Marian Hempel – naczelnik Zachodniego Okręgu Górniczego, Karol Adamiecki – markszajder⁴⁰ Zachodniego Okręgu Górniczego, Julian Polcer – budowniczy Zachodniego Okręgu Górniczego oraz Jan Hube – urzędnik do szczególnych poruczeń, Gustaw Tarno – rachmistrz górniczy i Karol Zajdler – pomocnik naczelnika górniczego, którzy stanowili zarazem tzw. Komitet Opiekuńczy „Biblioteki Dąbrowskiej”. Pierwszym bibliotekarzem został Franciszek Parysiewicz – rachmistrz górniczy, który następnie złożył swoje obowiązki na rzecz wspomnianego wcześniej Juliana Polcera, pełniącego tę odpowiedzialną funkcję aż do śmierci w 1892 r.⁴¹

Ważna decyzja, jaką podjęła grupa urzędników dąbrowskich spowodowała powstanie pierwszej w Zagłębiu biblioteki publicznej. Warto zatem przytoczyć urywki wspomnianego wcześniej statutu, który składał się z 34 artykułów. Pierwszy z nich mówił: *„Ponieważ każdemu z tutejszych mieszkańców dotkliwie podokąd uczuć się dawał brak zajęcia umysłowego, brak książki, która w wolnych od pracy godzinach czas uprzyjemnia i upożytecznia i tem prawie jest dla duszy, czem chleb jest dla ciała, przeto dla zaradzenia temu niedostatkowi, urzędnicy górniczy wspólnie z innymi mieszkańcami Dąbrowy, zjednoczywszy się postanowili z własnych funduszków założyć bibliotekę”*⁴².

W myśl założeń statutu podstawą materialną nowej placówki były składki członkowskie, które ustalono w wysokości 1 zł i 10 groszy dla członków stowarzyszenia, a 3 zł dla innych czytelników⁴³. Ponadto od niestowarzyszonych czytelników pobierano zwrotną kaucję za wypożyczone książki w wysokości 20 zł. Zakupów książek dokonywano w miarę posiadanych środków, nie rzadziej jak raz w miesiącu. Artykuł 6 statutu regulował także zasady gromadzenia księgozbioru mówiąc, iż *„przy zakupowywaniu dzieł komitet rządzić się będzie zasadą nabywania powieści oryginalnych polskich i to pisarzy, którym opinia publiczna przyznała zalety dobrego smaku i wysokiej moralności”*⁴⁴. Ponadto w dalszej części statutu jego autorzy zwracali uwagę na przyszłość biblioteki stwierdzając, że *„przewidując przyszłe losy biblioteki, Stowarzyszeni stanowią: aby, jeżeli kiedykolwiek utrzymywać jej w całości stanie się ciężarem dla miejscowych mieszkańców, lub też z jakichkolwiek powodów egzystencja jej będzie zachwiana, zostanie ona sprzedana przez publiczną licytację, a procent od kapitału stąd osiągnięty, przeznaczony zostanie na stypendium naukowe dla jednego, dwóch lub więcej synów biednych urzędników górniczych”*⁴⁵.

W początkowym okresie działalności biblioteka ta posiadała 104 tytuły w 217 tomach⁴⁶.

Jak wcześniej wspomniano, większość założycieli dąbrowskiej biblioteki byli to ludzie należący do inteligencji. W związku z tym gromadzony w niej księgozbiór odpowiadał wyłącznie ich zainteresowaniom intelektualnym. Wskazywał na to artykuł zamieszczony w Gazecie Świątecznej z 1887 r., w którym nieznany autor pisał, że *„wielu robotników po pracy oddaje się pijaństwu, do czego szerokie możliwości daje im czterdzieści miejscowych karczem. Jest jednak grupa porządných robotników, spędzających wolny*

⁴⁰ Markszejder – z niem. mierniczy górniczy.

⁴¹ Ziemia J.: *Najstarsze biblioteki Dąbrowy...* s. 12.

⁴² Artykuł dotyczący założenia biblioteki górniczej nie ma tytułu, pochodzi z Kuriera Zachodniego nr 353 z grudnia 1933, artykuł napisany w związku z obchodami w Dąbrowie Górniczej Tygodnia Książki Polskiej

⁴³ Ibid.

⁴⁴ Ibid.

⁴⁵ Ibid.

⁴⁶ Ziemia J.: *Najstarsze biblioteki Dąbrowy...* s. 12.

czas na czytaniu gazet i książek. Ci korzystają także z miejscowej publicznej księżnicy, dysponującej kilku tysiącami tomów. Niestety dobór książek nie jest najlepszy i dostosowany do potrzeb robotników. Część dzieł jest zbyt uczonych dostępnych tylko dla ludzi wykształconych, wiele jest też starych powieści, tłumaczonych z obcych języków, głównie z francuskiego, mało pożytecznych a nawet gorszących. Także warunki korzystania z biblioteki są zbyt uciążliwe dla robotników. Opłata miesięczna wynosi bowiem 30 kopiejek, a prócz tego należy złożyć zastaw pół rubla za każdą wypożyczoną książkę⁴⁷. Niestety, do początku XX w. była to największa tego typu placówka w prężnie rozwijającej się osadzie przemysłowej - Dąbrowa Górnicza. Oprócz niej z inicjatywy urzędników Huty Bankowej założono w 1883 r. Stowarzyszenie Spożywcze „Nadzieja”, które prowadziło także działalność oświatową poprzez czytelnię i bibliotekę dla swoich członków⁴⁸.

*Siedziba Towarzystwa
Spożywczego „Nadzieja”*

Robotnicy musieli poczekać jeszcze do czasów tzw. Rewolucji 1905 roku, kiedy to fala strajków przetoczyła się przez Cesarstwo Rosyjskie. Spowodowała ona m.in. rozluźnienie polityki carskiej względem rozwoju kulturalnego Polaków, o czym szerzej zostanie powiedziane w następnym rozdziale. Należy uznać, że pierwsza publiczna biblioteka dąbrowska spełniła swoje zadanie. Wśród jej współpracowników można wyliczyć takie nazwiska jak: Hieronim Kondratowicz, Stanisław Kontkiewicz i Ignacy Świętochowski – nauczyciele szkoły górniczej, Mieczysław Grabiański – dyrektor Towarzystwa Francusko-Włoskiego Dąbrowskich Kopalń Węgla czy Wincenty Choroszewski – inżynier górniczy i Kazimierz Srokowski – sekretarz Zjazdu Rady Przemysłowców Górniczych i Hutniczych Królestwa Polskiego⁴⁹. Wszyscy ci światli obywatele pomogli przetrwać bibliotece m.in. w okresie największego nasilenia rusyfikacji

⁴⁷ Ibid. s. 12-13.

⁴⁸ Mizerska S.: *Dąbrowa Górnicza jako regionalny ośrodek życia literackiego*. Praca magisterska napisana pod kierunkiem doc. dr A. Jarosza. Sosnowiec 1982, s. 82.

⁴⁹ Starościak W.: *Miejska Biblioteka Publiczna w Dąbrowie Górniczej 1906-2001. Zarys dziejów*. Dąbrowa Górnicza 2001, s. 11.

i represji carskich względem narodu polskiego. Po odzyskaniu niepodległości biblioteka przeżywała trudne chwile. Zagrożony był księgozbiór, który od dziesiątków lat gromadzono w starym, nieremontowanym budynku. Dzięki pomocy pracowników i dyrekcji Kopalni Flora kilka tysięcy woluminów zostało złożonych w dwóch pokojach wyremontowanej siedziby. Funkcje bibliotekarki pełniła wówczas A. Knauffowa. W 1928 r. biblioteka ponownie została wciągnięta do rejestru stowarzyszeń w Urzędzie Wojewódzkim w Kielcach⁵⁰. Opracowano wtedy nowy statut, który wprowadził znaczne zmiany dotyczące członkostwa, opłat i abonamentów. Co więcej, rozpoczęto szeroko zakrojoną pracę oświatową. W 1933 r. biblioteka ta w trzech działach: naukowym, dla dzieci i młodzieży i beletrystycznym zgromadziła ponad 10 000 dzieł⁵¹. Kres istnieniu „Biblioteki Dąbrowskiej” położyła II wojna światowa. Część jej książek, zabezpieczonych przez mieszkańców osiedla Reden, przekazano po 1945 r. do zbiorów Miejskiej Biblioteki Publicznej im. Hugona Kołłątaja⁵².

Od rewolucji 1905 roku do odzyskania niepodległości w 1918 roku

Okres rewolucji lat 1905 - 1907 stał się czasem brzemennym w wydarzenia, które doprowadziły do powstania wielu instytucji kulturalnych na terenie ziem polskich. Dlatego też należy tutaj przypomnieć najważniejsze wydarzenia tego okresu. Były to przede wszystkim strajki i wystąpienia zbrojne skierowane przeciwko władzy cara oraz relikty przeszłości w politycznej i ekonomicznej strukturze Imperium Rosyjskiego. Rewolucja ta wybuchła w czasie trwania wojny rosyjsko-japońskiej, która obnażyła słabość caratu i wpłynęła na zaostrzenie się konfliktów społecznych i narodowościowych w Rosji. Jej bezpośrednią przyczyną była masakra robotników Petersburga, udających się 22 stycznia 1905 r. z petycjami do cara⁵³. Wydarzenie to, czyli tzw. krwawa niedziela, wywołała oburzenie i strajki protestacyjne w całym państwie. W całym imperium nasiliły się wtedy organizowane przez socjalistów-rewolucjonistów zamachy przeciwko wysokim funkcjonariuszom państwowym, w których do połowy 1907 r. zginęło kilkadziesiąt osób. W celu uspokojenia sytuacji car Mikołaj II ogłosił dekret o wyborach do doradczej Dumy Państwowej⁵⁴. Mimo to jesienią 1905 r. wrzenie ogarnęło prawie całe państwo, w związku z czym Mikołaj II wydał tzw. Manifest Październikowy, zapewniający m.in. podstawowe swobody obywatelskie i uznający Dumę Państwową za instytucję o kompetencjach ustawodawczych⁵⁵. Ustępstwa te nie zadowolili nikogo, dlatego też w dalszym okresie miało miejsce wiele strajków i wystąpień społecznych. Wprowadzony w objętych wrzeniem rejonach stan wyjątkowy spowodował odpływ tzw. pierwszej fali rewolucyjnej. Główne niepokoje 1906 r. były wywołane rozwiązaniem w lipcu I Dumy Państwowej⁵⁶.

⁵⁰ Mizerska S.: *Dąbrowa Górnicza jako regionalny...* s. 81.

⁵¹ Ibid. s. 82.

⁵² Starościak W.: *Miejska Biblioteka Publiczna...* s. 11.

⁵³ *Zagłębie Dąbrowskie w czasach zaborów i walk o niepodległość (do 1918 roku)*. Red. J. Walczak. Sosnowiec 2004. s. 89.

⁵⁴ Bazylów L.: *Historia powszechna 1789 – 1918*. Warszawa 1966, s. 821.

⁵⁵ Ibid. s. 822

Także z tego powodu socjaliści-rewolucjoniści powtórnie wzmoгли w Rosji terror indywidualny. Po zamachu bombowym, zorganizowanym przez nich w willi premiera i jednocześnie ministra spraw wewnętrznych P.A. Stołypina, władze ogłosiły w końcu lipca dekret o utworzeniu sądów wojskowo-polowych. Na mocy ich orzeczeń do kwietnia 1907 r. wykonano 1 102 egzekucje⁵⁶.

W podobnych warunkach Rewolucja 1905 roku przebiegała na terenie Zagłębia Dąbrowskiego. Rozpoczęła się ona na początku lutego 1905 r., kiedy to robotnicy fabryk Sosnowca na wiecu podjęli decyzję o przerwaniu pracy i marszu w kierunku Dąbrowy Górniczej⁵⁷. Marsz ten miał na celu przekonanie robotników dąbrowskich fabryk, by ci przyłączyli się do strajku. Po upływie trzech dni do strajku przyłączyły się już prawie wszystkie fabryki dąbrowskie. Oprócz robotników w strajku brali udział również uczniowie dąbrowskich szkół, a zwłaszcza tzw. Sztygarki. To właśnie uczniowie tej placówki oświatowej stali na czele ruchu rewolucyjnego w Dąbrowie Górniczej. Na reakcję władz i właścicieli fabryk nie trzeba było długo czekać. Już od 1 marca fabrykanci, chcąc złamać demonstrantów, odmówili im wydawania kartek na chleb i nie udzielali pożyczek na zakup żywności w sklepach przyzakładowych. Wobec silnego stanowiska strajkujących robotników pod koniec marca 1905 r. władze carskie i przemysłowcy poczyniły pewne ustępstwa na korzyść strajkujących⁵⁸.

27 czerwca 1905 r. na wieść o zamieszkach w Łodzi doszło w Dąbrowie do następnych wydarzeń rewolucyjnych. Polska Partia Socjalistyczna rozesłała swoich agitatorów do hut i kopalń, by ci namawiali robotników do strajku 28 i 29 czerwca⁵⁹. W wyniku tych działań robotnicy Kopalni Mortimer i Huty Bankowa podjęli strajk. Wobec trwającego strajku 24 lipca 1905 r. dyrekcja Huty Bankowa ogłosiła jej okresowe zamknięcie, a robotników zaczęto zwalniać bez wypowiedzenia. Ten zabieg przyniósł zamierzony efekt, czyli załamanie się strajku w hucie⁶⁰. Kolejna fala strajków ogarnęła Dąbrowę Górniczą w październiku i listopadzie 1905 r. Ponadto grupa uczniów Sztygarki domagała się wprowadzenia do nauczania języka polskiego, jako języka wykładowego, co doprowadziło do zamknięcia tej szkoły 24 października 1905 r. Już 31 października działacze PPS i SDKPiL zajęli miejscową drukarnię. Zaczęto w niej drukować własną gazetę, odezwy i ulotki. Od 3 listopada we wszystkich częściach miasta odbywały się masowe wiece. Od 7 do 11 listopada największe z nich miały miejsce w zakładach Fitzner – Gamper, kopalniach Paryż i Flora, w Hucie Bankowa oraz w hutach cynku Pod Będzinem, Konstancy i Paulina. W wyniku działań grup rewolucyjnych, które jak nigdzie indziej uzyskały wolność słowa i druku, swobody zebrania i wieców. W dniach 3–10 listopada 1905 r. powstała tzw. Republika Zagłębiowska⁶¹. Porządku pilnował utworzony 9 listopada Dąbrowski Komitet Bezpieczeństwa Publicznego, składający się z przedstawicieli głównych ugrupowań: NZR, PPS i SDKPiL. Po wprowadzeniu przez władze carskie stanu wojennego, osłabł ruch strajkowy w rejonie Dąbrowy Górniczej. W okresie osłabienia ruchu antyrosyjskiego, akcje podejmowała Organizacja Bojowa PPS. Między innymi

⁵⁶ Ibid. s. 826.

⁵⁷ *Zagłębie Dąbrowskie w czasach zaborów i walk...* s. 89-90.

⁵⁸ Ibid. s. 94.

⁵⁹ Ibid. s. 97.

⁶⁰ Ibid. s. 98.

⁶¹ Ibid.

bojowiec Edmund Miętka w maju 1906 r. wykonał nieudany zamach bombowy na kozary kozaków stacjonujących w Starej Oberży na Redenie. Zginął on podczas tej akcji, a kozacy przywiązali jego zmasakrowane ciało do konia i powlekli na cmentarz⁶². W następnych latach ruch strajkowy całkowicie zamarł, a akcje bojowe PPS-Frakcji Rewolucyjnej po masowych aresztowaniach straciły na sile.

W wyniku tych wydarzeń w 1906 r. władze carskie opublikowały nową konstytucję, stwarzającą pozory swobód obywatelskich⁶³. Zaistniałą sytuację wykorzystało wiele organizacji, a m.in. działacze socjaldemokratyczni, którzy zalegalizowali w październiku 1906 r. na terenie Dąbrowy Górniczej oddział Warszawskiego Uniwersytetu dla Wszystkich. Wśród założycieli nowej organizacji znaleźli się: Adam Piwowar, Leon Nowak, Franciszek Dąbrowski, Józef Barczyński, Ludwik Berbecki, Ludwik Domagała oraz Józef i Cecylia Kozłowscy⁶⁴. Komitet naukowy uniwersytetu podzielono na sekcje: wykładową, odczytową, biblioteczną i czytelniczną.

W krótkim czasie dzięki szczególnemu zaangażowaniu Adama Piwowara i Leona Nowaka zorganizowano bibliotekę i czytelnię czasopism, która mieściła się przy ówczesnej ulicy Szosowej 19 (obecnie króla Jana III Sobieskiego)⁶⁵.

Rozpoczęcie działalności przez tę bibliotekę w 1906 r. przyjęto za początek działalności Miejskiej Biblioteki Publicznej w Dąbrowie Górniczej. Drugą placówką podległą Uniwersytetowi dla Wszystkich była biblioteka w dzielnicy Ksawera, która mieściła się w laboratorium chemicznym huty cynku Pod Będzinem⁶⁶. Pracowali tam jako bibliotekarze Jan Kopeć i Antoni Otto. Pierwsza z wymienionych placówek bibliotecznych liczyła w początkowym okresie działalności 455 tomów, a druga 200 tomów, które to książki pochodziły z darów miejscowych obywateli. Do nowej biblioteki zapisało się początkowo 55 osób, w większości rekrutujących się spośród pracowników okolicznych fabryk. Niestety już w 1908 r. władze carskie zaostryły represje wobec kultury polskiej, zamykając m.in. wszystkie oddziały Uniwersytetu dla Wszystkich⁶⁷. Zbiory oddziału dąbrowskiego oddano czasowo w zarząd Towarzystwu Kultury Polskiej, a następnie przekazano w depozyt Cecylii Kozłowskiej. W 1909 r. otrzymała ona pozwolenie na otwarcie prywatnej placówki bibliotecznej, a co za tym idzie oddane jej do dyspozycji książki uniknęły konfiskaty lub zniszczenia w wyniku działalności władz zaborczych. Od tej pory aż do wybuchu I wojny światowej placówka ta działała jako „Biblioteka dla Wszystkich C. Kozłowskiej”. Stan księgozbioru w 1910 r. wynosił 2 197 woluminów, a rocznie wypożyczano ich prawie dziewięć tysięcy⁶⁸.

⁶² *Encyklopedia Dąbrowy Górniczej A-Z*. Red. S. Pobideł. Dąbrowa Górnicza 1996. s. 109.

⁶³ *Zagłębie Dąbrowskie w czasach zaborów i walk...* s. 98.

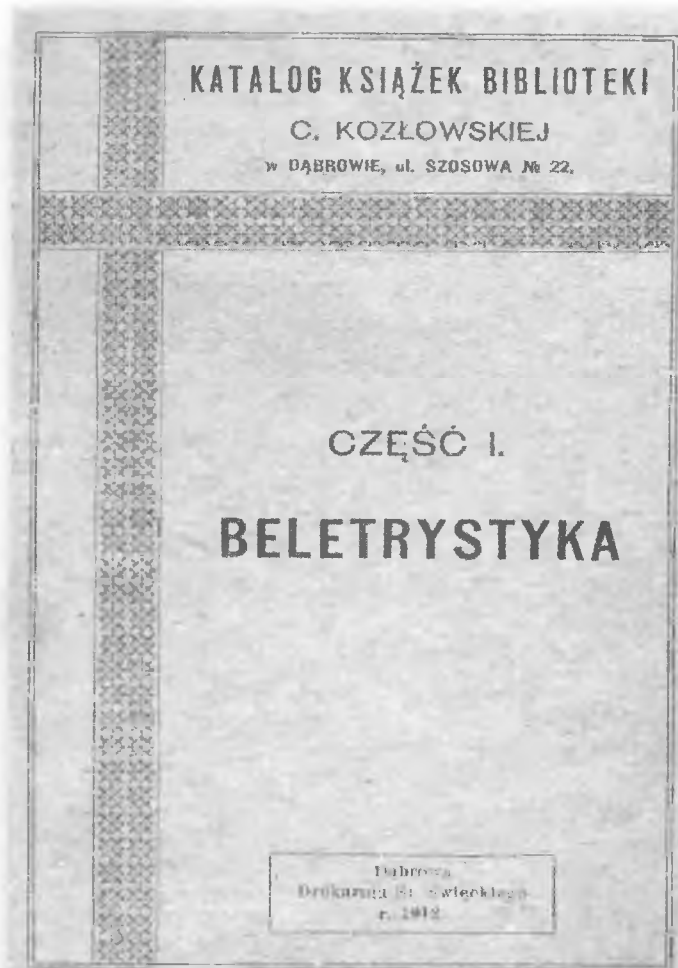
⁶⁴ Malicki B.: *55 lat w służbie oświaty 1906 – 1961*. Dąbrowa Górnicza 1963, s. 7.

⁶⁵ *Ibid.* s. 9.

⁶⁶ Starościak W., *Miejska Biblioteka Publiczna...* s. 14.

⁶⁷ *Ibid.* s. 16.

⁶⁸ *Ibid.*

Katalog książek Biblioteki Cecylii Kozłowskiej

Wśród różnorodnych form krzewienia kultury polskiej znalazła się także działalność Stowarzyszenia Robotników Chrześcijańskich. Jest ona związana z osobą ks. Grzegorza Augustynika, wieloletniego proboszcza dąbrowskiej parafii Matki Boskiej Anielskiej. Stowarzyszenie powstałe dzięki inicjatywie tego kapłana zostało zalegalizowane przez władze carskie 10 grudnia 1906 r., chociaż źródła archiwalne wskazują, że nielegalne koła tej organizacji działały już od 1905 r.⁶⁹ Celem Stowarzyszenia Robotników Chrześcijańskich w Dąbrowie Górniczej było m.in. podniesienie moralnego i materialnego poziomu życia robotników. Jak stwierdził sam ks. Grzegorz Augustynik na pierwszym zebraniu stowarzyszenia „*Chrześcijanami jesteśmy, aby pracować dla dobra braci naszych i ogółu w myśl hasła Bóg i Ojczyzna dla zjednoczenia braci robotniczej poprzez odnowę moralną, życzliwość, zgodę i pokój*”⁷⁰. Te słowa oprócz aspektów religijno-moralnych mają

⁶⁹ Radecki H.: *Ksiądz Grzegorz Augustynik jako twórca odnowy duszpasterskiej parafii w Dąbrowie Górniczej w latach 1897 – 1916*. Praca licencjacka napisana pod kierunkiem ks.z. prof. dr F. Macharskiego, Kraków 1974, s. 153.

⁷⁰ Ibid. s. 154.

głębokie przesłanie patriotyczne, które realizowało właśnie Stowarzyszenie Robotników Chrześcijańskich. W myśl postanowień, jakie zapadły na pierwszych zebraniach nowego stowarzyszenia, organizowano m.in. wykłady i pogadanki, także z dziedziny znajomości literatury. Członkowie stowarzyszenia mogli sięgnąć po interesujące ich książki w bibliotece, zlokalizowanej w siedzibie stowarzyszenia przy ówczesnej ulicy Pocztowej (obecnie Kościuszki), w budynku znanym powszechnie z późniejszej działalności kina Ars. Biblioteka tutejsza liczyła w 1907 r. 566 tomów, zaś w czytelnicy było do dyspozycji 60 czasopism. Ciągłe powiększany księgozbiór wzrósł w roku następnym do 747 tomów⁷¹.

ks. Grzegorz Augustynik

Wśród organizacji, które swój początek datują na czas Rewolucji 1905 r. wymienić należy Polską Macierz Szkolną. W okręgu zagłębiowskim powstało kilkanaście kół tego stowarzyszenia. Wśród władz Polskiej Macierzy Szkolnej znaleźli się Józef Kozłowski i Kazimierz Srokowski. Dąbrowskie koło Macierzy zorganizowało m.in. bibliotekę, którą prowadził inżynier Wacław Kaznowski⁷². Podobnie jak w przypadku Uniwersytetu dla Wszystkich działała ona w późniejszym okresie jako „Wypożyczalnia Książek Wacława Kaznowskiego”, a mieściła się przy ówczesnej ulicy Klubowej (obecnie 3 Maja). W 1910 r. zbiory tej biblioteki liczyły 2 584 tomy. Kiedy Polska Macierz Szkolna została zamknięta przez władze carskie, jej biblioteka znalazła oparcie w Towarzystwie „Zapomoga”, które w 1913 r. przekształciło się w Towarzystwo Oświatowe⁷³. W zamierzeniach swoich organizatorów towarzystwo to miało stanowić przeciwwagę dla placówek zdominowanych przez działaczy lewicowych. Pomieszenie ambicji politycznych z działalnością oświatową doprowadziło w rezultacie do niezdrowej konkurencji. Objawiało się to np. w organizowaniu imprez w tym samym dniu lub godzinie.

⁷¹ Ibid. s. 156.

⁷² Starościk W.: *Miejska Biblioteka Publiczna...* s. 17.

⁷³ Ibid. s. 17.

Biblioteka Polskiej Macierzy Szkolnej odrodziła się jeszcze w latach międzywojennych, kiedy koło dąbrowskie tworzyli m.in.: Bolesław Jachemczyk, Roman Morgulec, Kazimiera Zabierzowska, Zygmunt Laubitz, Emilia Łabudzińska, ks. Stanisław Mazurkiewicz, Wanda Szarska, Wacław Kaznowski⁷⁴. W 1934 r. Polska Macierz Szkolna posiadała w Dąbrowie Górniczej trzy placówki biblioteczne z księgozbiorem liczącym 3 203 woluminy⁷⁵.

Wybuch I wojny światowej przyniósł mieszkańcom Zagłębia Dąbrowskiego wielkie zmiany. Po ponad stu latach okupacji opuścili ten region Rosjanie, a w ich miejsce pojawili się żołnierze Cesarstwa Niemiec i Austro-Węgier. Nowi zarządcy dokonali w 1915 r. podziału regionu na strefy okupacyjne. Dąbrowa Górnicza została włączona w obręb Generał Gubernatorstwa Austro-Węgierskiego z siedzibą w Lublinie. Utworzono wtedy Powiat Dąbrowski, a samą miejscowość podniesiono w 1916 r. do rangi miasta⁷⁶.

Władze austro-węgierskie, liberalnie nastawione do Polaków, tolerowały wiele inicjatyw obywatelskich, także tych o zabarwieniu patriotycznym. Między innymi zezwalano na urządzenie obchodów rocznic Konstytucji 3. Maja, powstania styczniowego czy śmierci Tadeusza Kościuszki. Do szkół powrócił język polski jako wykładowy. Nieprzypadkowo zatem w 1915 r. działacze Uniwersytetu dla Wszystkich, którzy do tej pory z narażeniem życia i mienia akcentowali swoją polskość, opracowali statut Towarzystwa Biblioteki dla Wszystkich, podkreślając jego narodowy charakter obraniem za patrona Hugona Kołłątaja. Na mocy aktu notarialnego księgozbiór przekazano nowo utworzonemu towarzystwu⁷⁷.

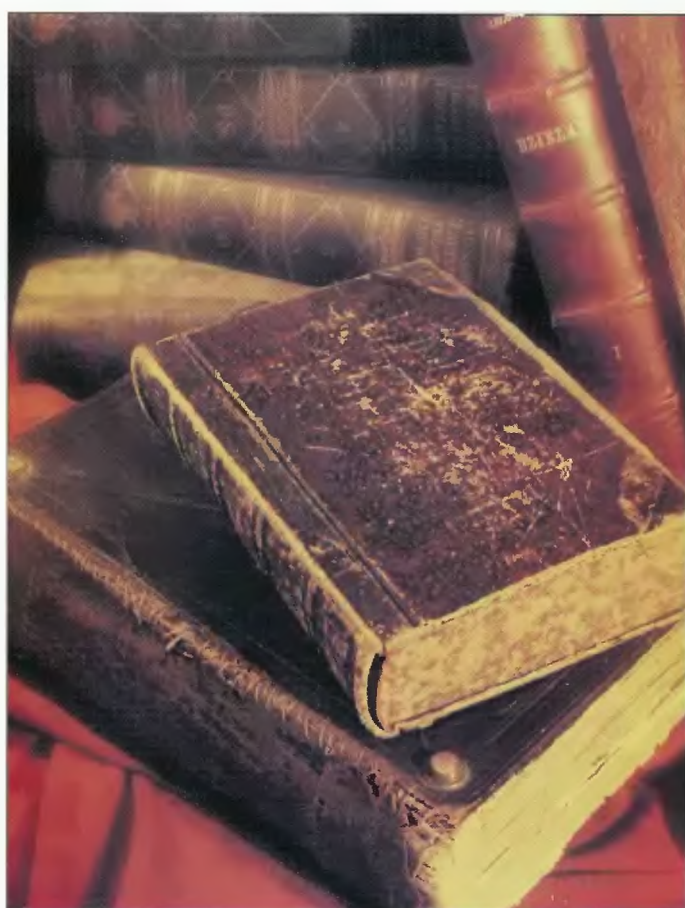
Hugo Kołłątaj

⁷⁴ Mizerska S.: *Dąbrowa Górnicza jako regionalny...* s. 86-87.

⁷⁵ Ibid. s. 87.

⁷⁶ Starościak W., Ziemia M.: *Dąbrowa Górnicza. Szkic monograficzny*. Dąbrowa Górnicza 1998, s. 31-33.

⁷⁷ Mizerska S.: *Dąbrowa Górnicza jako regionalny...* s. 84.

Biblioteka Publiczna w Polsce odrodzonej

Dąbrowa Górnicza w dwudziestoleciu międzywojennym

Po przyznaniu Dąbrowie Górniczej praw miejskich jej obszar obejmował następujące dzielnice: Starą Dąbrowę, Hutę Bankową, Gliniaki, Ksawerę Miejską i Ksawerę Wiejską, Łabęcką, Miejskie, Mydlice, Reden, Staszic i Warpie⁷⁸. Następnym zmian terytorialnych dokonano w 1923 r., kiedy to rozporządzeniem Rady Ministrów 20 kwietnia 1923 r. włączono do miasta Będzina kolonie: Ksawery, Warpie, Huty Cynkowe, część Mydlic i kopalni Koszelew⁷⁹. W takim rozmiarze granice miasta Dąbrowa Górnicza przetrwały następne kilkadziesiąt lat, choć w 1929 r. Rada Miejska upoważniła Zarząd Miasta wnioskując, co następuje: *„Rada Miejska ze względu na rozwój miasta Dąbrowy Górniczej, upoważnia Zarząd Miasta Dąbrowy Górniczej do wszczęcia kroków na terenie niżej wymienionych osiedli oraz u miarodajnych Władz Państwowych o przyłączenie do miasta wsi Zagórze, wsi Józefów i kopalni Mortimer, kopalni Flora, kolonii Zajac, Krasowa, Podlesie i Dziewiąty”*⁸⁰.

Ówczesne władze miasta spotkały się z wieloma problemami. Były one niejednokrotnie skutkiem wieloletnich zaniedbań i celowej polityki z okresu zaborów. Po 1918 r. mozolnie przywracano produkcję przemysłową i inwestowano w infrastrukturę miejską. Z roku na rok nowy organizm miejski przekształcano z myślą o wygodzie i satysfakcji jego mieszkańców. Jak podaje sprawozdanie władz miasta z lat trzydziestych, *„dzięki popieraniu budownictwa w przeciągu ostatniego dziesięciolecia rozbudowały się krańce miasta i powstały trzy nowe kolonie, rozplanowane należycie: Chechłówka, Staszic i Legionowo. Dzięki tej rozbudowie został zażegnany trapiący miasto głód mieszkaniowy, odczuwa się tylko brak 1 i 2 izbowych mieszkań. W dziedzinie zdrowotności i upiększania miasto posunęło się o duży krok naprzód przez urządzenie licznych skwerów i zadrzewienie ulic, doprowadzonych w znacznym już procencie do stanu należącego a zaopatrzonych w miejscach ruchliwych w śmietniczki i ławki dla publiczności. W grudniu 1936 r. został oddany do użytku publicznego pierwszy na terenie miasta szalet przy zbiegu ulic Sobieskiego i 3 Maja”*⁸¹.

⁷⁸ APKat, Miasto Dąbrowa, s. 2, 8, 10.

⁷⁹ Ibid. s. 11.

⁸⁰ Ibid. s. 15

⁸¹ Archiwum Muzeum Miejskiego „Szttygarka” (dalej AMMS), Budżet Miasta Dąbrowa Górnicza na rok 1938.

Dąbrowa Górnicza około 1929 r.

Ważnym czynnikiem kulturotwórczym były tutejsze gmachy użyteczności publicznej. Obok działającej od końca XIX w. Resursy powstał przy ulicy 3 Maja gmach Domu Ludowego, w którym odbywało się wiele imprez o charakterze edukacyjnym i kulturalnym.

Dąbrowska Resursa

Biblioteki w Dąbrowie i jej dzielnicach w latach międzywojennych i okresie okupacji

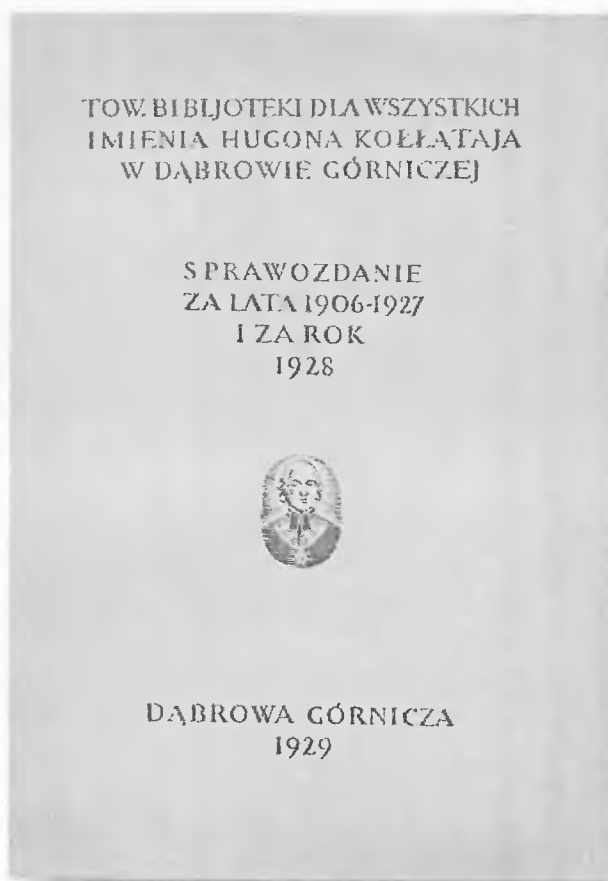
*Wypożyczalnia książek ok. 1924 r. przy ul. Jana III Sobieskiego
w Dąbrowie Górniczej*

Archiwalia dotyczące bibliotek dąbrowskich w latach 1918 – 1928 są bardzo ubogie. Z 20 maja 1919 r. pochodzi jeden z zachowanych dokumentów, w którym znajdujemy nazwiska założycieli Towarzystwa Biblioteki dla Wszystkich im. Hugona Kołłątaja. Byli to: Józef Kozłowski, Cecylia Kozłowska zd. Wolf, Maria Szulcówna, Maria Kaczyńska zd. Grzywak, Marian Kaczyński, Julia Ringmanówna, Helena Grodzicka zd. Płachcińska, Kazimierz Grodzicki, Jadwiga Piwowarczykówna, Leokadia Młodzianowska, Franciszek Juszczyk i Jerzy Grzywak⁸². Wśród tych osób znajdujemy zasłużone nazwiska państwa Kozłowskich, a ponadto wybitnej działaczki niepodległościowej Marii Szulcówny i nauczycielki Leokadii Młodzianowskiej. Towarzystwo podjęło w tym czasie korespondencję z władzami niepodległej Polski, mającą na celu oficjalną rejestrację i co za tym idzie dalszą działalność biblioteczną-oświatową. Już 8 stycznia 1920 r. Starostwo Powiatowe w Będzinie udzieliło Towarzystwu Biblioteki dla Wszystkich im. Hugona Kołłątaja koncesji na prowadzenie biblioteki, żądając jednocześnie informacji, co do składu

⁸² APKat: *Starostwo Powiatowe Będzińskie*, sygn. 402, s. 12.

zarządu Towarzystwa⁸³. W wyniku tego wpłynęło do starostwa pismo, z którego dowiadujemy się, że w zarządzie zasiadali wtedy: Janina Berbecka - żona Leona Berbeckiego, legionisty, późniejszego generała, Helena Grodzicka, Leokadia Młodzianowska, Cecylia Kozłowska i Leon Nowak. Ponadto czytamy tam, że kierownikiem biblioteki mieszczącej się w kamienicy przy ulicy Sobieskiego 15 była Cecylia Kozłowska. Stan księgozbioru w tym czasie zamykał się liczbą 3097 woluminów⁸⁴.

W wyniku tych zabiegów Towarzystwo zostało w 1921 r. zalegalizowane i wpisane do rejestru Urzędu Wojewódzkiego w Kielcach pod numerem 59⁸⁵. Następne lata jego działalności są słabo udokumentowane. Stwierdzić jedynie można, że był to okres dość trudny. Szczupłe środki finansowe jakimi dysponowała biblioteka zmuszały jej kierownictwo do posilkowania się darami czytelników. W 1928 r. zakupiono ogółem 718 książek, z czego 138 podarowali mieszkańcy Dąbrowy Górniczej. Stan księgozbioru w 1929 r. wynosił 4 572 woluminy⁸⁶.

Sprawozdanie z działalności Towarzystwa Biblioteki dla Wszystkich

⁸³ APKat: *Starostwo Powiatowe Będzińskie*, sygn. 165, s. 2.

⁸⁴ Ibid. s. 4.

⁸⁵ Mizerska S.: *Dąbrowa Górnicza jako regionalny...* s. 84.

⁸⁶ Ibid. s. 84.

Począwszy od 1927 r. Towarzystwo rozpoczęło pertraktacje z Zarządem Miasta Dąbrowy Górniczej mające na celu przejęcie przez gminę księgozbioru Towarzystwa, tworząc w ten sposób podwaliny pod przyszłą Miejską Bibliotekę Publiczną. Oficjalnym przypieczętowaniem tych rozmów była uchwała ogólnego zebrania członków Towarzystwa Biblioteki dla Wszystkich im. Hugona Kołłątaja, podjęta 2 października 1928 r., na mocy której zdecydowano przekazać miastu księgozbiór i ulokować go w pomieszczeniach wynajętych przez magistrat w budynku Domu Ludowego przy ulicy 3 Maja⁸⁷.

*Dom Ludowy
ul. 3 Maja
w Dąbrowie Górniczej*

Po reorganizacji Towarzystwa przyjęło ono nazwę Towarzystwo Oświatowo-Kulturalne im. Hugona Kołłątaja, jednak w orbicie jego zainteresowań pozostały nadal sprawy tworzenia bibliotek. Między innymi w 1929 r. uruchomiono bibliotekę i czytelnię dla dzieci i młodzieży do lat 16 oraz lektorium, które później nazwano Lektorium Miejskim im. Leona Nowaka⁸⁸. Placówki te znalazły swoją siedzibę w wymienianym wcześniej Domu Ludowym. Z lat 1935 - 1937 zachowało się zestawienie danych liczbowych dotyczących biblioteki Towarzystwa, które zamieszczono poniżej:

<i>Ilość dzieł</i>	<i>Ilość woluminów</i>	<i>Liczba abonentów</i>	<i>Dni otwarcia</i>	<i>Ilość odwiedzin</i>
5 536	6 175	979	197	22 659
5 619	6 262	689	197	19 918
5 834	6 543	949	198	20 935

Dane: Archiwum Muzeum Miejskiego „Szttygarka”, Budżet Miasta Dąbrowa Górnicza na rok 1938, bez strony.

⁸⁷ Ibid. s. 85.

⁸⁸ Ibid.

Jak wynika z danych, zbiory biblioteczne były powiększane bardzo liczbą, a liczba odwiedzin czytelników malała, co związane było zapewne z niewystarczającymi środkami finansowymi. Z tego też powodu już w roku budżetowym 1938/1939 Zarząd Miejski rozpoczął prowadzenie tej biblioteki na własny rachunek, za zgodą zarządu Towarzystwa, w którym zasiadali: Janina Berbecka, Cecylia Kozłowska, Jadwiga Szmidt i Jadwiga Okołołuk⁸⁹.

Lata międzywojenne w działalności Miejskiej Biblioteki Publicznej im. Hugona Kołłątaja stały pod znakiem wytężonej pracy oświatowej. Poza stałymi pracami związanymi z udostępnianiem księgozbioru organizowano liczne spotkania, pogadanki i wykłady.

Fragment sali katalogowej z 1929 r.

Ważnym aspektem w rozwoju przedwojennego bibliotekarstwa dąbrowskiego była praca placówek, które swoje usługi kierowały wyłącznie do środowisk branżowych, a w szczególności do robotników. Jedną z nich była tzw. Biblioteka „Wiedza”, której początki sięgają 1906 r. i założonej wtedy w Będzinie Czytelni Ludowej⁹⁰. W latach trzydziestych zorganizowano filie tej biblioteki w głównych ośrodkach zagłębiowskich. Jedną z nich była ruchoma biblioteka w Dąbrowie Górniczej przy ulicy Kościuszki, której księgozbiór w 1932 r. liczył 400 tomów⁹¹. Podobną działalność prowadziło Towarzystwo Uniwersytetów Robotniczych. Między innymi filię biblioteczną TUR otwarto 1 grudnia 1937 r. w Ząbkowicach⁹². Tamtejszy zarząd tworzyli wtedy: Marian Kwapien i Jan Cyprys z Wygietzowa, Antoni Kryczek z Ząbkowic, a bibliotekarzem był Zygfryd Januszewski⁹³. Ponadto w Ząbkowicach działała biblioteka Związku Podoficerów Rezerwy Rzeczypospolitej Polskiej mieszcząca się przy ówczesnej ulicy Komornej (obecnie Związk

⁸⁹ Ibid. s. 86.

⁹⁰ Ibid. s. 87.

⁹¹ Ibid. s. 88.

⁹² APKat.: *Starostwo Powiatowe Będzińskie*, sygn. 1082, s. 22.

⁹³ Ibid. s. 22.

Orla Białego)⁹⁴. Zarząd związku tworzyli w 1937 r.: Jan Mizerkiewicz, Jan Cebo, Stanisław Skorek, Franciszek Sobczyk, a funkcję bibliotekarza pełnił Jan Karwicki⁹⁵. W tym samym roku związek posiadał 802 tomy książek, z których 771 to była beletrystyka, 2 pozycje naukowe, 5 historycznych oraz 24 młodzieżowe⁹⁶. Z 1922 r. pochodzi wzmianka o czytelnicy i księżnicy „Falanga”, która mieściła się w Strzemieszycach Wielkich w domu Sadkowskiego przy ówczesnej Stacji Dęblińskiej (obecny dworzec Dąbrowa Górnicza Południowa)⁹⁷. Dokładne zanalizowanie stanu bibliotek w Dąbrowie i jej dzielnicach w okresie międzywojennym wymaga jeszcze wielu badań archiwalnych.

Ten okres w dziejach książki na terenie Dąbrowy Górniczej przerwał wybuch II wojny światowej. Początkowo okupanci hitlerowscy zażądali wydania egzemplarzy książek, które ich zdaniem były sprzeczne z ideologią faszystowską. Z czasem rozpoczęto likwidację wszystkich tutejszych bibliotek, łącznie z księgozbiorami znajdującymi się w szkołach. Największe spustoszenia w tym zakresie przyniósł rok 1940, kiedy to, zarządzono między innymi całkowitą likwidację Miejskiej Biblioteki Publicznej im. Hugona Kołłątaja. Cała dotychczasowa praca dąbrowskich bibliotekarzy miała zostać zniweczona, a liczący 6 880 tomów księgozbiór zniszczony lub rozproszony⁹⁸. Rozpoczęto zatem akcję obrony biblioteki. Jednym z jej elementów było rozdawanie poszczególnych książek czytelnikom i sympatykom biblioteki. Operacja ta została przeprowadzona pod okiem wieloletniej kierowniczkii biblioteki Krystyny Krajewskiej. Ta część zbiorów bibliotecznych stała się podstawą do utworzenia tzw. „krążących bibliotek”, czyli wypożyczania przemyconych książek pomiędzy czytelnikami, które stały się także nieocenioną pomocą przy prowadzeniu tajnego nauczania. Drugi sposób na ocalenie zbiorów okazał się niezwykle prosty i skuteczny. Część księgozbioru zdeponowano w budynku magistratu przy ulicy 3 Maja, gdzie doczekały wyzwolenia. Mimo tych zabiegów ocenia się, że Niemcy zniszczyli na terenie samej tylko Dąbrowy Górniczej 30 000 egzemplarzy książek⁹⁹.

⁹⁴ Ibid. s. 16.

⁹⁵ Ibid. s. 13.

⁹⁶ Ibid. s. 17.

⁹⁷ APKat: *Starostwo Powiatowe Będzińskie*, sygn. 407, s. 36.

⁹⁸ Malicki B.: *55 lat w służbie oświaty...* s. 30.

⁹⁹ Starościak W.: *Miejska Biblioteka Publiczna...* s. 27.

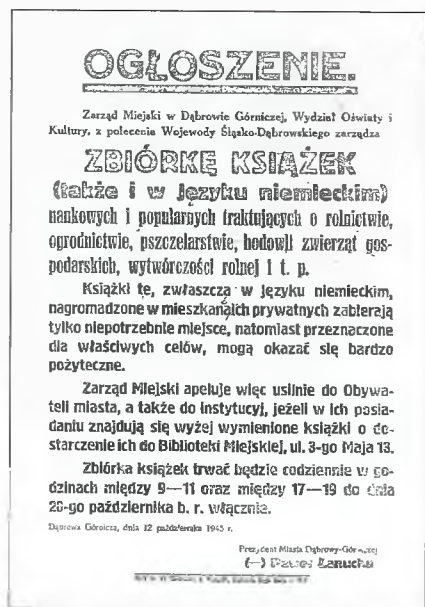

Miejska Biblioteka Publiczna w Dąbrowie Górniczej w latach 1945-1989

Rok 1945 rozpoczął okres odradzania się oświaty i kultury polskiej. Podobnie jak w poprzednich latach mieszkańcy Dąbrowy Górniczej musieli możolnie odbudowywać wszelkie formy życia umysłowego, które zostały niemal doszczętnie wytępione w czasie trwania wojny i okupacji. Już w lutym 1945 roku rozpoczął działalność Klub Fabryczny Huty Bankowa. Jednym z zakresów jego działalności była niewielka biblioteka, która początkowo liczyła zaledwie 230 tomów, by już w końcu 1945 r. osiągnąć 700 pozycji¹⁰⁰. Wielką w tym zasługą miejscowych obywateli, którzy wiele swoich prywatnych książek ofiarowywali do tego typu zbiorów, by służyły odtąd ogółowi. Podobna sytuacja zaistniała w odradzającej się Miejskiej Bibliotece Publicznej im. Hugona Kołłątaja. Jej pracownice z przedwojenną kierowniczką Jadwigą Krajewską otrzymały wtedy do dyspozycji lokal u zbiegu dzisiejszych ulic 3 Maja i J. Kadena-Bandrowskiego. Jednym z pierwszych prac zespołu bibliotecznego było zabezpieczenie zdeponowanych w urzędzie miejskim w czasie okupacji książek.

Ponadto zaapelowano do czytelników, by sukcesywnie zwracali przechowywane woluminy. Wysiłki te zostały nagrodzone 22 grudnia 1945 r., kiedy to nastąpiło oficjalne otwarcie Miejskiej Biblioteki Publicznej im. Hugona Kołłątaja w Dąbrowie Górniczej.

*Ogłoszenie o zbiorze książek
dla Miejskiej Biblioteki Publicznej
w Dąbrowie Górniczej z 1945 r.*

¹⁰⁰ Ibid. s. 29.

powojennym dziesięcioleciu dąbrowska biblioteka była zarządzana przez wspomnianą wcześniej Krystynę Krajewską oraz Irenę Burską i Henrykę Konieczną (Sotę).

Już od początku swego powojennego istnienia biblioteka dąbrowska składała się z osobnych wypożyczalni dla dzieci i dorosłych. W lokalu, który zajmowała nie było jednak dostatecznych możliwości jej rozwoju. Częściowo starano się temu zaradzić poprzez utworzenie w 1955 r. pierwszej filii bibliotecznej¹⁰², o której dokładne informacje znajdzie Czytelnik w dalszej części niniejszego opracowania. Spadek wypożyczeń, jaki miał miejsce w końcu lat pięćdziesiątych, wskazywał na regres w działalności biblioteki, który zapewne spowodowany był także zmianą siedziby. Począwszy od 1958 r. znajdowała się ona w nowo powstałym Pałacu Kultury Zagłębia. Na potrzeby biblioteczne przeznaczono tam prawie 500 m², co stanowiło niebawem do tej pory zmianę jakościową¹⁰³. Na parterze umieszczono czytelnię i wypożyczalnię dla dzieci, którą w tym okresie prowadziła Janina Krzyszkowska. Pierwsze piętro zajęła Danuta Nowak-Huptysiowa i jej wypożyczalnia oraz czytelnia dla dorosłych podległa Sabinie Bednarczyk. Ponadto wydzielono kącik na potrzeby działu opracowań, który zajęła Danuta Pniak.

*Dział Opracowania -
Pałac Kultury Zagłębia:
Henryka Sota
i Janina Krzyszkowska*

Zmiany dla bibliotek publicznych przyniosła ustawa sejmowa z 30 marca 1950 r. o jednolitych organach władzy państwowej. W myśl zawartych tam postanowień Prezydium Miejskiej Rady Narodowej zarządzało miastem, lecz wszelkie fundusze na działalność instytucji były rozdzielane w Prezydium Wojewódzkiej Rady Narodowej w Katowicach. Centralne zarządzanie takimi placówkami jak biblioteki miejskie, pociągało za sobą sporo niedogodności. Wszelkie inwestycje czy remonty musiały być zatwierdzane przez urzędników, którzy będąc z dala od problemów lokalnych środowisk, nie mogli ich dostatecznie zrozumieć.

¹⁰² Ibid. s. 32.

¹⁰³ Ibid. s. 31.

Wobec powyższego bezcenną pomocą dla pracowników biblioteki wykazywali się światli obywatele Dąbrowy Górniczej. Tworzyli oni Koło Przyjaciół Biblioteki, które starało się pozyskiwać dodatkowe fundusze na zakup nowości książkowych. Ponadto służyli swoimi radami i doświadczeniem przy doborze księgozbioru.

Inną cenną inicjatywą było założenie w 1949 r. Klubu Literackiego¹⁰⁴. Osobą, która do tego doprowadziła był Jerzy Lis, pracujący wtedy w miejscowym sądzie jako sędzia pokoju. Wśród osób, które aktywnie uczestniczyły w pracach Klubu byli m.in.: Maria Szulc, Zenon Chmielewski, Anna Domaszewska-Zegartowska, Maria Machoń, Zofia i Stanisław Bocianowscy oraz Zofia Malewska¹⁰⁵. W zamierzeniach powstałego klubu była szeroko rozumiana popularyzacja literatury polskiej i obcej w kręgach czytelniczych miasta. Początkowo ze składek członkowskich, a następnie także dzięki dotacjom Zarządu Głównego Związku Literatów Polskich, organizowano wieczory autorskie, poetyckie oraz imprezy o charakterze muzyczno – literackim. Dzięki tym zabiegom przez Dąbrowę Górniczą i jej bibliotekę przewinęło się wiele interesujących postaci ze świata literatury. Niestety pomyślny rozwój Klubu Literackiego zakończył się definitywnie w 1981 r., a próby jego odnowienia nie przyniosły rezultatu¹⁰⁶. Czytelników zainteresowanych szerzej tą problematyką odsyłam do wydawnictw tematycznych Miejskiej Biblioteki Publicznej.

Powracając do problematyki rozwoju Miejskiej Biblioteki Publicznej w okresie powojennym, zaznaczyć należy stały wzrost ilościowy i jakościowy jej księgozbioru i liczby korzystających z niego osób. W 1960 r. stan inwentarza wynosił 36 401 tomów, a liczba zarejestrowanych czytelników 3 361 osób¹⁰⁷.

*Biblioteka Dziecięca
w Pałacu Kultury Zagłębia*

¹⁰⁴ Starościak W.: *Historia Klubu Literackiego w Dąbrowie Górniczej 1949–1992*, Dąbrowa Górnicza 1995, s. 7.

¹⁰⁵ Ibid. s. 7.

¹⁰⁶ Ibid. s. 31.

¹⁰⁷ Małicki B.: *55 lat w służbie oświaty...* s. 34.

W październiku 1961 r. minęła 55. rocznica działalności biblioteki. Była to okazja do organizacji różnego rodzaju uroczystości. Grupa aktywistów, wśród których znaleźli się: Henryka Konieczna (Sota), Włodzimierz Starościak, Anna Zegartowska, Zofia Malewska, Mieczysław Han, Ferdynand Peroń, Danuta Nowak i Danuta Pniak, przygotowała założenia programowe uroczystości¹⁰⁸. Pośród doniosłych wydarzeń, które miały wtedy miejsce, wymienić można: wydanie pierwszej monografii biblioteki autorstwa Borysa Malickiego, realizację dokumentalnego filmu krótkometrażowego, dokonaną przez Amatorski Klub Filmowy „Zagłębie” pod kierownictwem Edwarda Podolskiego oraz powstanie ekslibrisu biblioteki zaprojektowanego przez dąbrowskiego plastyka Andrzeja Wojtałę.

*Exlibris Miejskiej Biblioteki Publicznej
im. H. Kołłątaja w Dąbrowie Górniczej
zaprojektowany przez Andrzeja Wojtałę*

W dalszym okresie działalności Miejska Biblioteka Publiczna im. Hugona Kołłątaja intensyfikowała swoją pracę z czytelnikami. Organizowano spotkania, konkursy czytelnicze, literackie i lekcje biblioteczne, które do dzisiaj stanowią trzon propozycji biblioteki. Ponadto placówka ta uczestniczyła w imprezach masowych, takich jak np. Dni Oświaty, Książki i Prasy, w trakcie których mieszkańcy miasta mogli spotkać wiele postaci ze świata literatury. Autografy rozdawali w Dąbrowie Górniczej m.in. Stanisław Lem, Halina Auderska i Alfred Szklarski. Począwszy od lat sześćdziesiątych personel biblioteki liczył 12 osób, a w 1972 r. dotychczasowa kierowniczka biblioteki – Henryka Konieczna (Sota) została mianowana jej dyrektorem¹⁰⁹. Był to okres ogromnych zmian dla tej placówki, jak i dla całego miasta. Budowa Huty Katowice zmieniła diametralnie oblicze Dąbrowy Górniczej. Do 1979 r., kiedy to dyrektor biblioteki Henryka Konieczna (Sota)

¹⁰⁸ Starościak W.: *Miejska Biblioteka Publiczna...*s. 48-49.

¹⁰⁹ Ibid. s. 50.

(Sota) przeszła na emeryturę¹¹⁰, bibliotekę poszerzono o kilkanaście nowych filii, o których Czytelnik znajdzie więcej informacji w dalszych rozdziałach.

Rok 1979 zamknął się liczbą 15 722 czytelników, którzy dokonali 302 818 wypożyczeń¹¹¹. Kolejnym dyrektorem biblioteki została Barbara Słabosz, która swoim zastępcą wyznaczyła Krystynę Kozdroń. Poczyniono wtedy sporo zmian w rozmieszczeniu poszczególnych agend bibliotecznych w Pałacu Kultury Zagłębia, jak również w całej sieci bibliotek MBP, m.in. do pomieszczenia, gdzie do tej pory znajdował

*Biblioteka Dziecięca
w Pałacu Kultury Zagłębia*

się Dział Literatury Społeczno-Politycznej przeniesiono Wypożyczalnię dla Dzieci, a na parter działały wewnętrzne (dyrekcję, administrację, instruktorów i Dział Opracowywania Zbiorów). Na przełomie lat 1979–1980, gdy pozyskano lokal biblioteczny przy ulicy Kasprzaka 46, umieszczono tam dyrekcję biblioteki i jej działy wewnętrzne, następnie jeszcze w 1980 r. działy te znalazły się w lokalu przy al. J. Piłsudskiego 36, gdzie pozostają do dziś. W ciągu ostatnich dwudziestu lat lokal dyrekcji biblioteki (początkowo gabinet dyrektora i 3 duże pokoje) był poddawany przebudowom, w wyniku których uzyskano większą liczbę pomieszczeń.

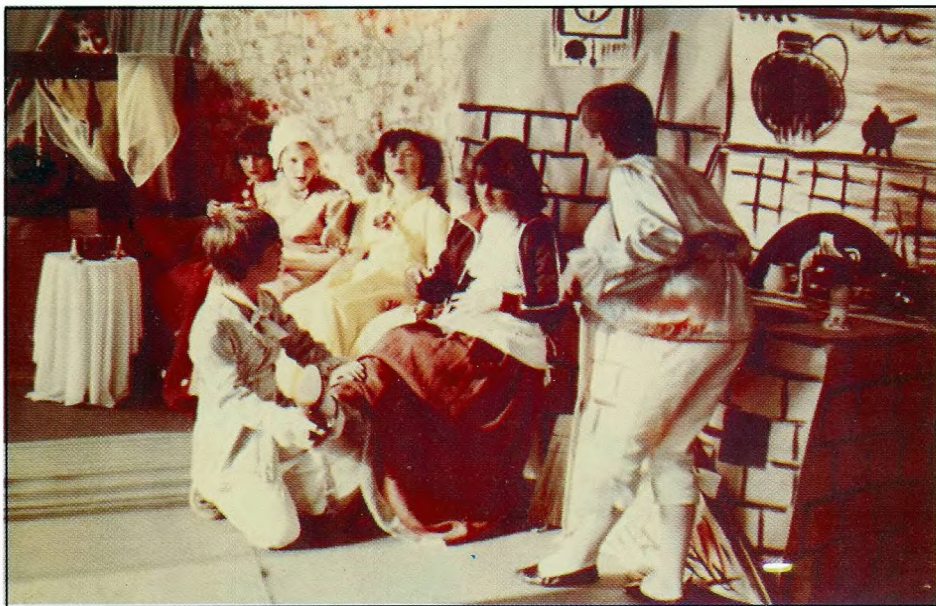
Począwszy od 1983 r. dał się odczuć spadek wysokości funduszy przeznaczanych na działalność instytucji¹¹². Nie mógł tego zmienić powołany w latach osiemdziesiątych Fundusz Rozwoju Kultury. Kryzys ekonomiczny, jaki trawił Polskę w tym czasie, wpływał na wszystkie sfery życia politycznego, gospodarczego i kulturalnego. Stan zbiorów biblioteki w 1985 roku wyniósł 415 000 książek¹¹³.

¹¹⁰ Ibid. s. 52.

¹¹¹ Ibid. s. 53.

¹¹² Ibid. s. 55.

¹¹³ Ibid. s. 56.

*Występ Kola
Teatralnego MBP
(1983 r.)*

Warto również wspomnieć, że w 1988 r. Rada Miejska Dąbrowy Górniczej nadała nowy statut i regulamin organizacyjny Miejskiej Biblioteki Publicznej im. Hugona Kołłątaja¹¹⁴. Oprócz Biblioteki Głównej placówka posiadała już 18 filii terenowych, a jej działalność rozszerzono m.in. o Dział Informacyjno-Bibliograficzny¹¹⁵. U progu zmian politycznych w naszym kraju dyrektorem biblioteki dąbrowskiej w 1989 r. została Krystyna Kozdroń, a jej zastępcą Dorota Szatan¹¹⁶.

¹¹⁴ Ibid. s. 57.

¹¹⁵ *Miejska Biblioteka Publiczna im. Hugona Kołłątaja w Dąbrowie Górniczej 1906–1996. 90 lat w służbie oświaty i kultury*. Red. K. Kozdroń, D. Szatan. Dąbrowa Górnicza 1996. s. 20

¹¹⁶ Ibid. s. 19.

Miejska Biblioteka Publiczna

im. Hugona Kołłątaja

w latach 1990-2005

W marcu 1990 r. ogłoszono ustawę o samorządzie terytorialnym, która powierzała zadania w dziedzinie kultury samorządom lokalnym. Powrócono zatem do założeń organizacyjnych, które funkcjonowały już w okresach wcześniejszych. Natomiast następny akt prawny z 1991 r., jakim była ustawa o organizowaniu i prowadzeniu działalności kulturalnej, nadał m.in. bibliotekom osobowość prawną po wpisaniu do rejestru prowadzonego przez organizatora. Trudny okres transformacji ustrojowej stał pod znakiem likwidacji wielu instytucji, w tym także kulturalnych. Dlatego niełatwym wyzwaniem dla dyrekcji biblioteki było znalezienie odpowiednich form działalności i sposobów pozyskiwania funduszy. W związku z tym realizowano wtedy w bibliotece politykę oszczędnościową związaną z zakupami i remontami.

Począwszy od 1990 r. w filii nr 1 uruchomiono Dział Zbiorów Specjalnych z czytelnią muzyczną, mini-radiostudium, wypożyczalnią kaset i galerią obrazów tzw. Pinakoteką¹¹⁷. W dziale tym gromadzono także książkę mówioną dla niewidomych czytelników oraz z dużą czcionką dla osób niedowidzących. Jej kierownikiem była wówczas Henryka Maksylewicz. Początek lat dziewięćdziesiątych stał także pod znakiem komputeryzacji. Pierwszy komputer i kserograf pozyskano wtedy od Firmy „Oświata”¹¹⁸.

W związku z planowanym wejściem Polski do Unii Europejskiej w 1998 r. uruchomiono w bibliotece Dział Książki Obcojęzycznej, będący także lokalnym Centrum Informacji o Unii Europejskiej. W tej filii bibliotecznej rozpoczęto działalność Kawiarni Literackiej, którą następnie przeniesiono do lokalu filii nr 5¹¹⁹. Od 1992 r. organizowano tam imprezy firmowane przez Kawiarnię Literacką. Spotkania ze społecznikami, literatami i publicystami zgromadziły szerokie grono osób. Każdy przybywający do Kawiarni, a mogący się pochwalić swoimi dokonaniem czy to artystycznymi, czy rękodzielniczymi, mógł tutaj znaleźć wdzięcznych słuchaczy, usłyszeć słowa pochwały i zachęty do dalszego rozwoju. Jednym z ważnych aspektów kultury, poruszanych w Kawiarni Literackiej, była literatura. Odbывające się tutaj warsztaty literackie były fachowo przygotowywane przez ich gospodarza Bogdana Dworaka i niejednokrotnie ich efektem stawały się drukowane tomiki poezji. Dzięki tym poczynaniom realizowanym pod okiem dyrektora Krystyny Kozdroń, wydano w bibliotece szereg publikacji dotyczących miasta i regionu,

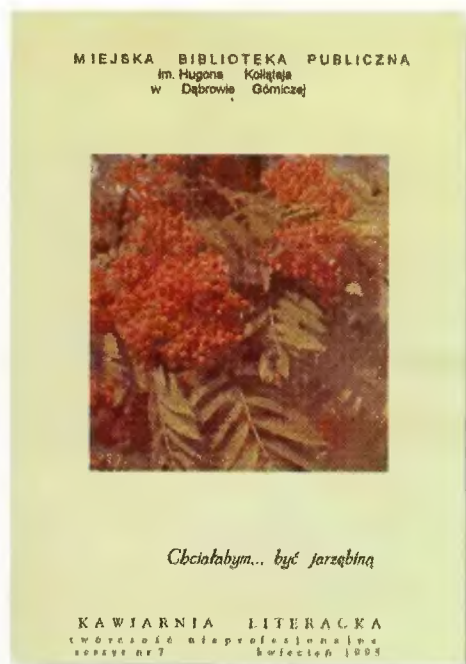
¹¹⁷ *Miejska Biblioteka Publiczna im. Hugona Kołłątaja w Dąbrowie Górniczej 1906–1996. 90 lat w służbie oświaty i kultury*. Red. K. Kozdroń, D. Szatan. Dąbrowa Górnicza 1996. s. 21.

¹¹⁸ *Ibid.* s. 40.

¹¹⁹ *Ibid.* s. 36.

a także doprowadzono do powstania czasopisma „Raptularz Kulturalny”.

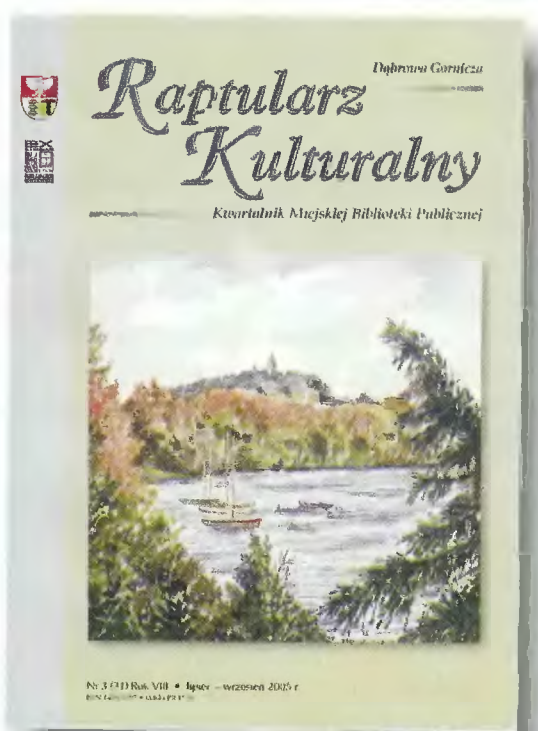
Wydawnictwa "Kawiarni Literackiej"

*Znak graficzny "Kawiarni Literackiej"
autorstwa Szymona Kobylńskiego*

Wydawany od 1997 roku „Raptularz Kulturalny” w ciągu kilku lat stał się niezastąpioną kroniką wydarzeń kulturalnych Dąbrowy Górniczej i Zagłębia Dąbrowskiego. Zawiera informacje z dziedziny kultury, historii i nauki, stanowiąc doskonałe uzupełnienie dostępnych materiałów naukowych i paronaukowych. Ma również aspiracje być pismem opiniotwórczym, kształtującym odbiorców kultury, którzy umiejętnie będą wchodzić w kontakt z jej twórcami i animatorami. Dlatego do udziału w tworzeniu pisma obok twórców nieprofesjonalnych, zapraszane są osobistości życia

kulturalnego i naukowego. Ponadto kwartalnik stawia sobie za cel podtrzymywanie i kształtowanie tożsamości zagłębiowskiej, pogłębianie świadomości historycznej mieszkańców Zagłębia, przywołując wydarzenia i sylwetki osób z historycznej mapy regionu.

Okladki "Raptularza Kulturalnego" z lat 1998 - 2005

Innym ważnym przedsięwzięciem powstałym w orbicie działalności biblioteki miejskiej był „Ogólnopolski Konkurs Literacki im. Lecha Piwowara”, którego pierwszą edycję ogłoszono w 1996 r. w ramach obchodów osiemdziesiątej rocznicy nadania Dąbrowie Górniczej praw miejskich i dziewięćdziesiątej rocznicy powstania Miejskiej Biblioteki Publicznej¹²⁰.

Poza przytoczonymi tutaj przykładami biblioteka organizowała także wiele innych zajęć, wśród których wymienić można muzykoterapię oraz spotkania z niepełnosprawnymi. Poza tym biblioteka rozszerzyła swój zakres działania o powstały w latach dziewięćdziesiątych Dział Książki Dawnej, gdzie przechowuje się starodruki sięgające niejednokrotnie swoim rodowodem XVI w. Bardzo cenną kolekcją wydaje się księgozbiór należący niegdyś do Józefa Brodowicza (1790 - 1885), drukarza, rektora Uniwersytetu Jagiellońskiego¹²¹. Zasoby Działu Zbiorów Specjalnych wzbogaciły się także o księgozbiory prywatne osób związanych z Dąbrową Górniczą (m.in. Marii Machoń, z wielopokoleniowej rodziny nauczycielskiej czy Zofii i Stanisława Bocianowskich).

Począwszy od września 2000 r. dyrektorem Miejskiej Biblioteki Publicznej im. Hugona Kołłątaja w Dąbrowie Górniczej została Dorota Grzywna. Przez wiele lat była pracownikiem tutejszej księżnicy dlatego zadania, które przed nią stanęły nie były jej obce. W 2004 r. uchwałą Rady Miejskiej dokonano zmiany w statucie biblioteki, wprowadzając stanowisko zastępcy dyrektora. Funkcję tę objęła Irena Nowakowska. Od 12 lipca 2005 r. pełniącą obowiązki dyrektora MBP została Dorota Kowalczyk.

W 2002 r. wprowadzono zmianę do załącznika w statucie biblioteki, która dotyczyła aktualnego wykazu placówek MBP wraz z adresami i telefonami. Ponadto w tym samym roku utworzono stanowisko informatyka, co wskazuje na ciągły postęp w informatyzacji biblioteki.

Najważniejszym problemem Miejskiej Biblioteki Publicznej w ostatnich latach jest baza lokalowa. Rosnący księgozbiór oraz nowe formy pracy z czytelnikiem wymagają znacznie więcej miejsca niż ma go biblioteka. Naprzeciw tym problemom wyszły władze miasta, wciąż czyniąc starania o pozyskanie budynku dla dąbrowskiej księżnicy.

Ważnym aspektem w działalności biblioteki jest gromadzenie zbiorów. Miejska Biblioteka Publiczna nastawiona jest na obsługę szerokiej grupy użytkowników o dużym zróżnicowaniu wiekowym i zawodowym. Różnorodne potrzeby czytelnicze i informacyjne zobowiązują bibliotekę do zaspokajania oczekiwań wszystkich grup czytelników. Ze względu na to, że zdecydowana większość czytelników to młodzież ucząca się (głównie studenci i uczniowie szkół średnich), zakupy zbiorów skoncentrowano na rozszerzeniu oferty w zakresie publikacji wykorzystywanych przez te grupy użytkowników (ekonomii, techniki, transportu i łączności, informatyki, pedagogiki).

Obecny kształt ustawy o zamówieniach publicznych decyduje o tym, że realizacja zakupów odbywa się tylko w jednej hurtowni.

Gromadzenie i uzupełnianie zbiorów pozaksiążkowych realizowane jest w sposób planowy jedynie w odniesieniu do książki mówionej w ramach umowy (zamówienie

¹²⁰ *Ogólnopolski Konkurs Literacki im. Lecha Piwowara*. Red. K. Kozdroń, D. Szatan, W. Kubińska. Dąbrowa Górnicza 2000. s. 3

¹²¹ O kolekcji starodruków dąbrowskiej MBP można przeczytać w: *Książka na Śląsku w latach 1945-1956. Zarys problematyki*. Red. M. Pawłowiczowa. Katowice 1997. s. 264-275 (referat autorstwa Krystyny Kozdroń).

z wolnej ręki) z Zakładem Nagrań i Wydawnictw Związku Niewidomych. W oparciu o oferty tego zakładu biblioteka dokonuje zakupu nowości i uzupełnia braki w zbiorach.

Na koniec 2003 roku stan zbiorów bibliotecznych wynosił:

książki – 561 908 woluminów

czasopisma – 402 tytuły

zbiory specjalne – 5 879 jednostek inwentarzowych, w tym:

materiały audiowizualne – 4 884

dokumenty elektroniczne – 205.

Ogółem w ciągu tego roku biblioteka pozyskała 21 002 woluminy wydawnictw zwartych.

Zbiory biblioteczne na koniec roku 2004 wynosiły:

książki – 573 814 woluminów

czasopisma – 402 tytuły

zbiory specjalne – 6 113 jednostek inwentarzowych, w tym:

materiały audiowizualne – 4 985

dokumenty elektroniczne – 242.

Ogółem w roku 2004 biblioteka wzbogaciła się o 25 828 woluminów druków zwartych.

Dąbrowska MBP jest instytucją popierającą wszelkie działania na rzecz krzewienia czytelnictwa, wiedzy, promowania książek i bibliotek. Do stałych form pracy stosowanych przez MBP należą m.in.: cykle i programy edukacyjne, akcje Lato i Zima, kiermasze używanych książek, wystawy, spotkania, wykłady, konkursy literackie, plastyczne, udział w imprezach ogólnomiejskich, w akcjach ogólnopolskich, międzynarodowych i wiele innych przedsięwzięć. Średnio w ciągu roku organizuje się ponad 1 000 różnego rodzaju działań, w których bierze udział kilkanaście tysięcy uczestników.

Szczególne znaczenie odgrywa praca z młodymi czytelnikami, ponieważ właśnie wśród tej grupy odbiorców należy rozpocząć kształtowanie nowego obrazu biblioteki oraz nowego myślenia o tej instytucji. W ostatnich latach zanotowano wiele osiągnięć w tym zakresie.

Od 2001 r. MBP bierze udział w ogólnopolskiej kampanii społecznej „Cała Polska Czyta Dzieciom”, której inicjatorem jest Fundacja "ABCXXI - Program Zdrowia Emocjonalnego". Do udziału w akcji i do głośnego czytania dzieciom zapraszano różnych gości: przedstawicieli władz miejskich, różnych instytucji, różnych zawodów, dziennikarzy, aktorów, a nawet obcokrajowców. Dla najmłodszych czytelników czytali m.in. dziennikarze TVP – Maciej Orłoś, Marek Czyż, Andrzej Zydorowicz.

Dzięki swoim działaniom MBP znalazła się w gronie laureatów corocznych konkursów na najlepiej przeprowadzone akcje w ramach kampanii „Cała Polska Czyta Dzieciom”. W roku 2004 od fundacji ABCXXI otrzymała wyróżnienie, a w roku 2005 – medal.

Akcja "Cała Polska Czyta Dzieciom"

Aleksandra Paliga-Kapsa

Maciej Orłoś

Irena Nowakowska

Marek Czyż

Inauguracja akcji przed
Palacem Kultury Zagłębia
w Dąbrowie Górniczej w 2004 r.

Zakończenie akcji podczas
Dni Dąbrowy Górniczej w 2005 r.

Ciekawą inicjatywą skierowaną do młodego odbiorcy był opracowany i zrealizowany w 2002 r. przez MBP projekt „Wokół pieniądza”, który zdobył główną nagrodę w konkursie Narodowego Banku Polskiego i Biblioteki Narodowej pn. „Z ekonomią na ty”. Celem projektu było upowszechnianie wiadomości na temat szeroko pojętej wiedzy o pieniądzu, bankowości, oszczędzaniu i inwestowaniu. W ramach akcji przeprowadzono wiele działań, m.in.: wykłady, lekcje biblioteczne, wycieczki do banku, konkurs na esej, wystawę. Nagrodą dla MBP za realizację projektu „Wokół pieniądza” była kwota 10 000 zł na zakup książek z zakresu ekonomii.

*Uroczystość wręczenia nagród
w konkursie "Z ekonomią na ty"
w 2002 r. (od lewej:
Dorota Grzywna,
Monika Ambrozik-Zawadzka,
Leszek Balcerowicz - prezes NBP,
Edyta Gudek)*

W roku następnym biblioteka również wzięła udział w konkursie „Z ekonomią na ty” zdobywając dotację na projekt „Giełda na trawie czyli Wakacyjna Szkoła Młodych Maklerów”. W ramach akcji w Szkolnym Schronisku Młodzieżowym w Błędowie odbył się pięciodniowy obóz szkoleniowy dla wyłonionych w wyniku wcześniejszej rekrutacji 25 gimnazjalistów. Podczas pobytu w schronisku młodzież poznawała prawa ekonomii i tajniki giełdy papierów wartościowych. Oprócz zajęć edukacyjnych przygotowano również program, który pozwolił w sposób atrakcyjny i pożyteczny spędzić młodzieży wakacyjny czas. Odbyły się wycieczki: do Warszawy na Giełdę Papierów Wartościowych i do Narodowego Banku Polskiego, do Ogrodzieńca, Pieskowej Skały, Ojcowa, na Pustynię Błędowską i na Bagna Błędowskie. Przeprowadzono grę giełdową, której laureaci otrzymali atrakcyjne nagrody.

Zajęcia podczas akcji
"Giełda na trawie" w 2003 r.

Sz szczególnie atrakcyjną dla najmłodszych czytelników jest coroczna impreza pn. „Noc z Andersenem”. Jest to przedsięwzięcie organizowane z okazji Międzynarodowego Dnia Książki Dziecięcej i urodzin J.Ch. Andersena. Biorą w nim udział biblioteki z różnych krajów, organizując w tym samym czasie całonocne imprezy dla dzieci. Motywem przewodnim „Nocy z Andersenem” są baśnie i bajki, a celem – popularyzacja czytelnictwa wśród dzieci oraz idei głośnego czytania. Od 2003 r. dąbrowska biblioteka organizuje największe w Polsce nocne imprezy, w których bierze udział prawie 100 dzieci.

Noc z Andersenem w latach 2003 - 2005

Na uwagę zasługują działania MBP związane z upowszechnianiem kultury i języków różnych krajów. Zadania w tym zakresie podejmowane są głównie w Dziale Książki Obcojęzycznej. Dzięki nawiązywanym kontaktom i współpracy z międzynarodowymi instytucjami, organizacjami i placówkami dyplomatycznymi w naszym kraju, realizuje się tu różne formy edukacyjne popularyzujące wiedzę o innych państwach, językach oraz o Unii Europejskiej.

Najszersza współpraca prowadzona jest z Konsulatem Generalnym Stanów Zjednoczonych Ameryki Północnej w Krakowie oraz z Instytutem Goethego w Krakowie. Dzięki wsparciu tych instytucji zorganizowano wiele spotkań, wystaw, lekcji językowych, konkursów itp.

Na uwagę zasługują wykłady dotyczące historii, literatury, kultury, życia społecznego USA. Zajęcia te prowadzone są w języku angielskim przez Amerykanów – konsuli i stypendystów Fulbrighta. Wśród poruszonych tematów były: „Wierzenia i wartości Amerykanów”, „Prezydenci USA”, „Środki masowego przekazu w Ameryce” oraz „Kara śmierci w USA”.

Dzięki długoletniej współpracy z Instytutem Goethego szeroko popularyzowana jest kultura niemiecka. Organizowane są liczne lekcje językowe, konkursy i wykłady prowadzone przez nauczycieli i wykładowców, m.in. z Uniwersytetu Jagiellońskiego. Biblioteka często również gości wystawy poświęcone życiu i twórczości niemieckich pisarzy oraz ekspozycje niemieckich książek.

Pomoc w upowszechnianiu kultury niemieckiej MBP otrzymywała również z Konsulatu Generalnego RFN we Wrocławiu.

*Wystawa stanowiąca
dokumentację życia
i twórczości Güntera Grassa*

Działalność dąbrowskiej MBP stawia ją wśród najaktywniejszych placówek na mapie polskiego bibliotekarstwa. O wysokim poziomie tej aktywności niech świadczy fakt, iż jest ona zauważana i doceniana przez środowisko bibliotekarskie. Pracownicy MBP są często zapraszani przez biblioteki publiczne innych miast do prezentacji swoich osiągnięć i dzielenia się swoimi doświadczeniami. W ciągu ostatnich 2 lat prezen-

wano działalność dąbrowskiej biblioteki m.in. podczas spotkań dla bibliotekarzy powiatu wrocławskiego (Święta Katarzyna), opolskiego (Opole), cieszyńskiego (Ustroń), na ogólnopolskiej konferencji „Biblioteki i media” we Wrocławiu, na konferencji z okazji „Tygodnia Bibliotek” w Sosnowcu, na konferencji „Biblioteki dziecięce i media” podczas I Katowickich Prezentacji Bibliotecznych w Bibliotece Śląskiej oraz na międzynarodowej konferencji „Knihovny@Biblioteki@Knižnice” w Czeskim Cieszynie. Pracownicy MBP byli również zapraszani do prowadzenia wykładów dla studentów bibliotekoznawstwa na Uniwersytecie Śląskim i Łódzkim.

*Wystąpienie pracownika
MBP podczas jednego
ze spotkań w Bibliotece
Śląskiej w Katowicach*

Reasumując należy podkreślić, że Miejska Biblioteka Publiczna im. Hugona Kołłątaja, wkraczająca obecnie w setny rok istnienia, stała się placówką na wskroś nowoczesną o bogatej ofercie edukacyjno-kulturalnej. Dawno zerwano tutaj ze stereotypem biblioteki jako instytucji wyłącznie wypożyczającej książki. Wielotematyczna oferta, skierowana w szczególności do dzieci i młodzieży, przyciąga zainteresowane osoby.

W 2004 roku zarejestrowano ogółem 35 264 czytelników, którym udostępniono 1 300 766 jednostek inwentarzowych. W ostatnim okresie zaznacza się wyraźny wzrost zainteresowania wykorzystaniem mediów elektronicznych, co wskazuje kierunki rozwoju biblioteki na następne lata.

Rozwój terytorialny Dąbrowy Górniczej po 1945 roku i jego wpływ na działalność Miejskiej Biblioteki Publicznej

Nie bez przyczyny częścią niniejszego opracowania jest obszerny rozdział dotyczący filii Miejskiej Biblioteki Publicznej w Dąbrowie Górniczej. Ich powstanie wiąże się nie tylko z naturalnym rozwojem tej placówki oświatowo-kulturalnej, ale także z ogromnymi zmianami administracyjnymi.

Obecny wizerunek Miejskiej Biblioteki Publicznej w Dąbrowie Górniczej zdeterminowały przede wszystkim zmiany, jakie zaszły w zasięgu terytorialnym miasta po 1960 r. Jeszcze w latach pięćdziesiątych Dąbrowa Górnicza była miastem średniej wielkości, skupionym wokół dawnych osiedli robotniczych, takich jak osiedle Reden czy osiedle Huty Bankowej. Plany rozwoju regionu, jakie zaczęły wtedy powstawać, zakładały rozwój terytorialny zagłębiowskich miast, zmiany w ich tkance urbanistycznej i budowę wielu nowych osiedli mieszkaniowych. W 1953 r. rząd Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej zatwierdził kompleksowy plan regionalny dla Górnośląskiego Okręgu Przemysłowego, który stał się podstawą do dalszych prac związanych ze zmianami urbanistycznymi także w rejonie Dąbrowy Górniczej¹²². W 1954 r. opracowano ogólny plan zagospodarowania przestrzennego miasta¹²³. Pierwszą zmianą administracyjną, którą dokonano w myśl przyjętych kierunków rozwoju, było włączenie w 1961 r. w obręb Dąbrowy Górniczej sąsiedniego Gołonoga¹²⁴. Związane to było także z rozbudową na terenie tej dzielnicy dużego osiedla mieszkaniowego, zwanego wtedy Nową Dąbrówą.

Następne plany rozwoju terytorialnego i urbanistycznego Dąbrowy Górniczej skryształizowały się ostatecznie na początku lat siedemdziesiątych, kiedy to zdecydowano o budowie Huty Katowice. W 1975 r. włączono do Dąbrowy Górniczej miasto Strzemieszyce, a w następnych latach Żabkowice i Sławków¹²⁵. W ten sposób już w 1976 r. Dąbrowa Górnicza liczyła sobie ponad 100 000 mieszkańców¹²⁶. Wraz z połączeniem w jeden organizm miejski ww. miast, powiększono obszar aglomeracji o dalsze

¹²² Dąbrowa Górnicza. Zarys rozwoju miasta. Red. W. Długoborski. Katowice 1976

¹²³ Ibid. s. 517.

¹²⁴ Ibid. s. 517-518.

¹²⁵ Ibid. s. 518.

¹²⁶ Starościak W.: Dąbrowa Górnicza. Szkic monograficzny. Dąbrowa Górnicza 1998, s. 95.

miejsowości. Były to: Bugaj, Błędów, Kuźniczka Nowa, Łazy Błędowskie, Łosień, Łęka, Okradzionów, Rudy, Sikorka, Tuczawa i Ujejsce. W 1980 r. obszar miasta obejmował 216,12 km², a liczba mieszkańców wynosiła 137 300 osób¹²⁷. W 1984 r. Sławków został odłączony od Dąbrowy Górniczej, natomiast w jej obręb włączono wsie Marianki, Ratanice i Trzebiesławice¹²⁸.

Jak wynika z przedstawionych powyżej informacji, dzisiejsza Dąbrowa Górnicza jest miastem o bardzo specyficznym układzie urbanistycznym i demograficznym. Rozciąga się ona na powierzchni około 188 km², gdzie obok silnie zurbanizowanych i gęsto zasiedlonych terenów centrum i Gołonoga znajdują się miejscowości o typowo wiejskim charakterze, liczące od kilkuset do kilku tysięcy mieszkańców.

Większość miejscowości włączonych w granice administracyjne miasta Dąbrowy Górniczej posiadało swoje samodzielne biblioteki publiczne. Były to w większości niewielkie placówki, nastawione na zaspokojenie potrzeb oświatowo-kulturalnych lokalnych środowisk. Prześledźmy zatem kolejno ich dzieje, które stanowią obecnie ważny element w stuletniej historii dąbrowskiej biblioteki.

Struktura biblioteki ¹²⁹

Dyrekcja Miejskiej Biblioteki Publicznej

Dąbrowa Górnicza

al. J. Piłsudskiego 36

Od lipca 2005 roku obowiązki dyrektora pełni Dorota Kowalczyk, zastępcą dyrektora jest Irena Nowakowska. Pełnomocnik dyrektora ds. obsługi sieci – Małgorzata Jędryczka. Pełnomocnik dyrektora ds. administracji – Paweł Duraj

W strukturze dyrekcji Miejskiej Biblioteki Publicznej funkcjonują działy: Finansowo-Księgowy, Kadr, Administracyjno-Gospodarczy, Marketingu, Obsługi Sieci, Gromadzenia i Opracowania Zbiorów oraz Archiwum, Informatyk, Introligator.

Dział Finansowo-Księgowy

Dział zajmuje się sprawami finansowo-księgowymi biblioteki, m.in.: prowadzeniem księgowości zgodnie z przepisami obowiązującymi jednostki organizacyjne resortu kultury oraz współpracą z Urzędem Skarbowym i Urzędem Miejskim, bankiem obsługującym instytucję w zakresie gospodarki finansowo-księgowej.

Działem kieruje główny księgowy – Zenona Dolaczyńska.

¹²⁷ Ibid. s. 95.

¹²⁸ Ibid.

¹²⁹ Informacje zawarte w rozdziale *Struktura biblioteki* pochodzą z dokumentacji znajdującej się w archiwum zakładowym Miejskiej Biblioteki Publicznej w Dąbrowie Górniczej oraz z materiałów przesłanych przez kierowników poszczególnych filii, które są w archiwum autora.

Dział Kadr

Dział prowadzi sprawy kadrowe instytucji, w tym m.in.: formalności pracownicze i socjalno-bytowe. Kierownikiem działu jest Wanda Banach.

Dział Administracyjno-Gospodarczy

Dział prowadzi wszelkie sprawy związane z administrowaniem majątkiem instytucji. Odpowiada w szczególności za rozbudowę i modernizację bazy bibliotecznej, zaopatrzenie całej sieci bibliotecznej w sprzęt, materiały, środki piśmienne i czystości. Dział zabezpiecza ochronę lokali i mienia, organizuje transport dla potrzeb bibliecznych oraz konserwację sprzętu. Jednym z najważniejszych zadań działu jest administrowanie lokalami bibliotecznymi, dbałość o organizacyjną oraz materialną stronę właściwego ich utrzymania.

Kierownikiem działu jest Ewa Janik.

Archiwum

Dział zajmuje się wszystkimi sprawami związanymi z przechowywaniem i udostępnianiem akt instytucji do celów służbowych i innych.

Pracami w archiwum zajmuje się Bożena Leśniczek.

Dział Marketingu

Dział powstał w odpowiedzi na rosnącą potrzebę właściwego kształtowania wizerunku instytucji oraz jako komórka koordynująca wszelkie działania biblioteki poza wypożyczaniem. Pionierskie działania public relations w dąbrowskiej bibliotece prowadziła Edyta Gudek, pełniąc obecnie funkcję kierownika tego działu. Komórkę marketingu tworzy również grafik komputerowy oraz od 2005 r. specjalista ds. kontaktów zagranicznych.

Dział Obsługi Sieci

Dział ten kieruje i udziela pomocy instrukcyjno-metodycznej placówkom udostępniania oraz nadzoruje całokształt pracy agend Biblioteki Głównej oraz wszystkich filii w obszarach: gromadzenia, przechowywania, ochrony, udostępniania i selekcji zbiorów bibliecznych oraz obsługi czytelników, a także prowadzenia dokumentacji i sprawozdawczości w tym zakresie.

Pracownicy działu prowadzą też prace rewindykacyjne zbiorów bibliecznych, sprawują nadzór nad selekcją zbiorów oraz czuwają nad komputerowymi bazami księgozbiorów.

Pracami działu kieruje Monika Ambrozik-Zawadzka.

Dział Gromadzenia i Opracowania Zbiorów

Dział realizuje prace związane z gromadzeniem i opracowaniem zbiorów biblioteki. W początkowym okresie funkcjonowania MBP nie istniała odrębna komórka zajmująca się kompletowaniem zbiorów, a zadanie to wykonywali bibliotekarze poza innymi pracami

bibliotecznymi. W roku 1980, kiedy rozpoczęto proces centralnego zakupu dla całej sieci, zadanie to przejął właśnie Dział Gromadzenia Zbiorów, którego kierownikiem była Ewa Pałka. Wraz z nadaniem bibliotece nowego statutu w 2001 r. nastąpiło połączenie Działu Gromadzenia i Opracowania Zbiorów. Kierownikiem została Regina Marczuk (wcześniejszy kierownik Działu Opracowania Zbiorów). Połączono w ten sposób dwa procesy, mające zasadniczy wpływ na funkcjonowanie biblioteki.

Główne zadania działu to przede wszystkim odpowiedni dobór i gromadzenie materiałów bibliecznych, zgodnie z potrzebami użytkowników i przyjętym kierunkiem rozwoju zbiorów, oraz właściwe opracowywanie wpływających dokumentów według obowiązujących norm. Dział prowadzi także katalog centralny MBP. Wszystkie prace związane z gromadzeniem i opracowywaniem zbiorów są skomputeryzowane.

Kierownikiem Działu Gromadzenia i Opracowania jest Małgorzata Robak.

Informatyk

Opieka informatyczna w MBP stała się niezbędna już w 1994 roku, kiedy to rozpoczęto komputeryzację bibliecznych procesów. Na początku korzystano z usług firmy komputerowej.

W związku z ciągłym rozwojem komputeryzacji i rosnącą ilością sprzętu komputerowego, zaistniała potrzeba zatrudnienia informatyka na stałe.

Introligator

Od roku 1994 w MBP działa pracownia introligatorska. Początkowo jej głównym zadaniem było powielanie i oprawa wydawanych przez bibliotekę publikacji. Obecnie są tu naprawiane zniszczone egzemplarze książek, oprawiane roczniki czasopism, przygotowywane do ekspozycji różnorodne napisy i tablice informacyjne oraz wiele innych prac.

Od 1996 r. introligatorem w MBP jest Kazimiera Piaskowska.

Obecnie sieć Miejskiej Biblioteki Publicznej tworzy 18 filii bibliecznych oraz Biblioteka Główna, w strukturach której funkcjonują agendy:

- Wypożyczalnia Centralna
- Czytelnia Naukowa
- Wypożyczalnia dla Dzieci
- Dział Informacyjno-Bibliograficzny
- Dział Regionaliów
- Dział Zbiorów Specjalnych
- Dział Książki Obcojęzycznej
- Dział Książki Dawnej.

Ze względu na trudności lokalowe, z którymi Biblioteka Główna boryka się od wielu lat, zmuszona jest funkcjonować w odległych od siebie lokalach: w Gołonogu przy al. J. Piłsudskiego 36 znajduje się Dyrekcja MBP, przy ul. Reymonta 14 mieszczą się działy: Zbiorów Specjalnych, Książki Obcojęzycznej i Książki Dawnej, natomiast w Pałacu Kultury Zagłębia działają wypożyczalnie: Centralna, dla Dzieci i Młodzieży, Czytelnia, Dział Informacyjno-Bibliograficzny i Dział Regionaliów.

Biblioteka Główna
Dąbrowa Górnicza
Plac Wolności 1

Od 1958 r. Biblioteka Główna udostępnia swoje zbiory w budynku Pałacu Kultury Zagłębia. Przeniesiono ją tam ze starego lokalu, który mieścił się przy zbiegu ówczesnych ulic 3 Maja i Krótkiej (obecnie Juliusza Kadena-Bandrowskiego). Na pierwszym piętrze usytuowano Czytelnię z Działem Opracowania, a w oddzielnym pomieszczeniu Wypożyczalnię dla Dorosłych. Dyrekcja z Administracją i Księgowością oraz Wypożyczalnią dla Dzieci zajmowała pomieszczenie na parterze z oddzielnym wejściem.

*Biblioteka Dziecięca
w Pałacu Kultury Zagłębia:
Społeczne wiórkowanie parkietu*

Z biegiem czasu przyznano bibliotece dodatkowe pomieszczenia na piętrze (obecny magazyn naukowy i zaplecze socjalne), w którym przejściowo mieściły się Wypożyczalnia Literatury Społeczno-Politycznej, Dział Opracowania i bardzo krótko Wypożyczalnia Dla Dzieci. Wszystkie agendy miały wspólny inwentarz, za wyjątkiem literatury społeczno-politycznej, która została przejęta w 1973 r. od Komitetu Miejskiego Polskiej Zjednoczonej Partii Robotniczej. Zbiór obejmował wówczas 5685 pozycji i został włączony do powstałej w styczniu 1983 r. Wypożyczalni Popularno-Naukowej.

Od 1983 r. rozpoczęto tworzenie Działu Regionaliów i Informacyjnego (później Dział Informacyjno-Bibliograficzny). Oba mieściły się w małym pomieszczeniu socjalnym przy Wypożyczalni Centralnej. W marcu 1998 r. przeniesiono tzw. regionalia i część księgozbioru informacyjnego do Wypożyczalni dla Dzieci.

*Wypożyczalnia dla
Dzieci i Młodzieży*

W 2001 r., ze względu na ograniczenia powierzchni należącej do Wypożyczalni Naukowej, zamknięto ją, tworząc w nim magazyn książek, a księgozbiór agendy włączono do Wypożyczalni Centralnej. Do księgozbioru beletrystycznego i popularnonaukowego czytelnicy mają wolny dostęp do półek, zaś książki naukowe wypożyczane są na podstawie rewersów. Czytelnia Naukowa i Wypożyczalnia Centralna dysponują katalogiem tradycyjnym (zamkniętym na roku 2000) oraz katalogiem w formie elektronicznej (od 1997 r.).

**Zestawienie odwiedzin, wypożyczeń i rejestracji czytelników Biblioteki Głównej
w wybranych latach**

1974	<i>Wypożyczalnia Centralna</i>	<i>Czytelnia Naukowa</i>	<i>Wypożyczalnia dla Dzieci</i>
<i>Odwiedziny</i>	21 808	8 334	8 276
<i>Wypożyczenia</i>	45 154	15 429	11 403
<i>Rejestracja</i>	brak danych	-	761

1984	<i>Wypożyczalnia Centralna i Wypożyczalnia Naukowa</i>	<i>Czytelnia Naukowa</i>	<i>Wypożyczalnia dla Dzieci</i>
<i>Odwiedziny</i>	28 426	4 546	8 990
<i>Wypożyczenia</i>	62 455	8 367	9 004
<i>Rejestracja</i>	3 945	-	1 209

1994	Wypożyczalnia Centralna i Wypożyczalnia Naukowa	Czytelnia Naukowa	Wypożyczalnia dla Dzieci
Odwiedziny	59 948	13 249	21 386
Wypożyczenia	141 160	22 272	34 963
Rejestracja	8 821	-	2 271

2004	Wypożyczalnia Centralna	Czytelnia Naukowa	Wypożyczalnia dla Dzieci i Regionalia
Odwiedziny	102 103	20 415	26 630
Wypożyczenia	238 211	66 575	46 488
Rejestracja	10 041	-	3 121

Od 1996 r. w Bibliotece Głównej zlokalizowany jest w formie depozytu księgozbiór Wyższej Szkoły Biznesu w Dąbrowie Górniczej. Tworzy on prawie 2800 egzemplarzy książek o szeroko pojętej tematyce ekonomicznej i jest księgozbiorem ogólnodostępnym.

Powiększający się systematycznie księgozbiór Biblioteki Głównej ma charakter uniwersalny, tzn. gromadzi wiedzę ze wszystkich dziedzin, oraz literaturę piękną polską i obcą, a także lektury szkolne i opracowania. Dzisiaj do dyspozycji czytelników pozostaje zbiór liczący prawie 144 000 woluminów.

Na uwagę zasługuje również praca kulturalno-oświatowa prowadzona przez Bibliotekę Główną, szczególnie intensywnie w latach siedemdziesiątych i osiemdziesiątych.

Zestawienie spotkań zorganizowanych przez Bibliotekę Główną w latach 1973–1985

Data spotkania	Rodzaj spotkania
19.02.1973	Wieczór literacki z Ryszardem Kłysiem „Moje wrażenia z podróży po Korei”
20.02.1973	Spotkanie z Albinem Siekierskim „Powstania śląskie w literaturze”
06.04.1973	Prelekcja z udziałem Juliusza Sienkiewicza (wnuk) „Prawda i fikcja w powieściach Sienkiewicza”
11.05.1973	Prelekcja Władysława Gejslera „O kosmosie prawie wszystko”
20.11.1973	Prelekcja Aleksandra Krawczuka „Świat starożytny”
05.12.1973	Prelekcja Aleksandra Widery „Współczesna powieść górnicza”
11.12.1973	Spotkanie autorskie z Janem Zychem - poetą
29.03.1974	Spotkanie autorskie z Alfredem Szklarskim „Jak zacząłem pisać”
24.05.1974	Spotkanie autorskie z Marianem Orłoniem – pisarzem dla dzieci
29.05.1974	Spotkanie autorskie z Jerzym Krasickim

20.09.1974	Wieczór literacki z Ryszardem Kłysiem „Wrażenia z podróży na Daleki Wschód”
25.09.1974	Spotkanie autorskie z Kornelią Dobkiewiczową „Jak zaczęłam pisać”
22.11.1974	Wieczór autorski Stanisława Stanucha
18.12.1974	Spotkanie autorskie ze Stanisławem Pagaczewskim
05.04.1975	Prelekcja Ewy Malik „Teatr współczesny na świecie i w Polsce”
16.05.1975	Wieczór autorski Jana Pierzchały
29.05.1975	Spotkanie autorskie z Marianem Orłoniem
10.09.1975	Spotkanie z Tadeuszem Śliwakiem – poetą dla dzieci
10.09.1975	Wieczór autorski Leszka Maruty
14.11.1975	Odczyt Ewy Marcinek „Problemy teatru zaangażowanego w Polsce”
19.11.1975	Odczyt Ewy Marcinek „Problemy teatru zaangażowanego na świecie”
26.11.1975	Odczyt Ewy Marcinek „Warsztat reżyserski A. Wajdy”
03.12.1975	Odczyt Ewy Marcinek „Warsztat reżyserski K. Swinarskiego”
12.12.1975	Wieczór autorski Albina Siekierskiego
11.02.1976	Wieczór autorski Aleksandra Krawczuka
27.02.1976	Odczyt Andrzeja Bątkiewicza „Wielcy mistrzowie kamery – Ingmar Bergman”
19.03.1976	Odczyt red. Andrzeja Bątkiewicza „Piewca kultury śródziemnomorskiej – P.P.Passolini”
06.04.1976	Odczyt prof. Jana Zaremby „Życie i twórczość Walentego Roździeńskiego”
05.05.1976	Odczyt Stanisława Broszkiewicza „Tendencje nowelistyki współczesnej”
14.05.1976	Spotkanie z alpinistą Zygmuntem Kwaśniakiem, prelekcja z przeżroczami „Góry Księżycowe”
21.05.1976	Spotkanie z Zygmuntem Kwaśniakiem „Mont Kenya na równiku i śniegi Kilimandżaro”
15.10.1976	Spotkanie z red. Andrzejem Bątkiewiczem „Środki wyrazu w filmie”
20.10.1976	Spotkanie z red. Andrzejem Broniarkiem „Wybory w Stanach Zjednoczonych na tle sytuacji światowej”
22.10.1976	Spotkanie z red. Andrzejem Bątkiewiczem „Bohater filmowy, jego społeczna geneza i ekranowa realizacja”
27.10.1976	Spotkanie z autorem powieści młodzieżowych Stanisławem Pagaczewskim
03.11.1976	Wieczór pieśni i ballad rosyjskich w wykonaniu Mieczysława Świąćickiego
23.11.1976	Spotkanie z red. tygodnika „Przyjaźń” Andrzejem Dzikowskim „Ałtajski kraj”

21.12.1976	Spotkanie autorskie z Władysławem Bodnickim
23.02.1977	Wieczór literacki z Władysławem Bodnickim
22.04.1977	Odczyt Krystyny Szlagi „Literatura radziecka”
18.06.1977	Spotkanie autorskie z Jakubem Dąbskim (w ramach szkolenia zawodowego)
25.10.1977	Odczyt red. Edmunda Męclewskiego „Bezpieczeństwo w Europie”
11.11.1977	Odczyt red. Andrzeja Bątkiewicza „Podstawowe środki wyrazu w sztuce filmowej”
24.11.1977	Odczyt dr. Jana Cefalika „Nowatorskie tendencje we współczesnym teatrze europejskim”
12.01.1978	Odczyt Mirosława Fazana „Problem celu i sensu życia w ujęciu pisarzy współczesnych”
10.01.1978	Wieczór autorski Ewy Lipskiej
23.11.1978	Odczyt Mirosława Fazana „Problem pozytywnego bohatera w literaturze współczesnej”
24.04.1978	Wieczór autorski poetki Krystyny Szlagi
12.10.1978	Wieczór autorski Urszuli Koziół
09.09.1981	Spotkanie z Alfredem Szklarskim
12.05.1982	Spotkanie z Jarosławem Ziembą – artystyczna oprawa książek
15.11.1982	Spotkanie z pisarzem Stefanem Majchrowskim
11.05.1983	Wieczór autorski Edmunda Kosiarza
13.10.1983	Szkolenie zawodowe, odczyt Jerzego Szewczyka „Współczesna literatura skandynawska”
16.02.1984	Spotkanie z poetą Tadeuszem Chudym
28.05.1985	Spotkanie z pisarką Saturniną Leokadią Wadecką

W ciągu dziesiątków lat istnienia Biblioteki Głównej jej pracami kierowało wiele osób, które swoim zaangażowaniem przyczyniły się do rozwoju tej agendy bibliotecznej. W latach 1951 - 1979 jej kierownikiem, a później dyrektorem MBP, została Henryka Konieczna (Sota)¹³⁰, pracująca do chwili odejścia na emeryturę w dzisiejszej Wypożyczalni dla Dzieci i Młodzieży.

Według stanu z 1972 r. kierownikiem Wypożyczalni dla Dorosłych była Danuta Hupłyś, po niej funkcję kierownika objęła Janina Kosiń. Potem kierowniczkami były: Dorota Grzywna, Zofia Olszewska, Jolanta Piaskowska, a następnie Elżbieta Przedworska. Od lutego 2003 r. do lipca 2005 r., po likwidacji stanowisk kierowniczych w poszczególnych agendach biblioteki, kierownikiem całości została Dorota Kowalczyk, a od 12 lipca 2005 r. Krystyna Kozdroń.

¹³⁰ *Miejska Biblioteka Publiczna im. H.Kollątaja w Dąbrowie Górniczej 1906-1996. 90 lat w służbie oświaty i kultury.* Red. Kozdroń K., Szatan D. Dąbrowa Górnicza 1996. s. 19.

Wypożyczalnia dla Dorosłych

Kierownikiem Wypożyczalni dla Dzieci i Młodzieży (1972 r.) była Janina Krzyszkowska. Po niej stanowisko to przejęła Elżbieta Chaberka, następnie Jolanta Markowska, Dorota Kowalczyk.

Czytelnię początkowo prowadziła Sabina Bednarczyk, po niej Jadwiga Fijałkowska. Po jej odejściu na emeryturę stanowisko objęła Małgorzata Jędrzycka. W wyniku awansowania jej na pełnomocnika dyrektora ds. obsługi sieci, stanowisko to piastowała Jolanta Piwowarczyk (do 2003 r.).

Wypożyczalnia dla Dzieci i Młodzieży *Dąbrowa Górnicza* *Plac Wolności 1*

W związku ze stale powiększającym się księgozbiorem Biblioteki Głównej zaistniała konieczność założenia odrębnego inwentarza dla księgozbioru dziecięcego w roku 1968. Na koniec 2004 r. Wypożyczalnia dla Dzieci i Młodzieży liczyła już 19 034 woluminy.

Wypożyczanie książek nie jest jedynym elementem działalności biblioteki. Prowadzi ona również szeroko zakrojoną działalność kulturalno-oświatową. Od lat osiemdziesiątych biblioteka współpracuje ze szkołami specjalnymi. Obecnie należą do nich Ośrodek Szkolno-Rehabilitacyjny dla Niepełnosprawnych Ruchowo i Zespół Szkół Specjalnych nr 6 w Dąbrowie Górniczej. Dla uczniów tych szkół organizowane są konkursy, lekcje biblioteczne, spotkania poetyckie, przedstawienia teatralne i spotkania integracyjne.

Spotkanie integracyjne

Ponadto do wszystkich czytelników skierowane są propozycje konkursów plastycznych, czytelniczych i literackich oraz codzienne zajęcia podczas ferii zimowych i wakacji.

Warto wspomnieć, że 15 czerwca 2000 r. Wypożyczalnię Dla Dzieci i Młodzieży w Pałacu Kultury Zagłębia odwiedził Prezydent Rzeczypospolitej Polskiej, Aleksander Kwaśniewski.

Dział Informacyjno-Bibliograficzny i Czytelnia Naukowa *Dąbrowa Górnicza* *Plac Wolności 1*

Ze względu na ograniczenia lokalowe Dział Informacyjno-Bibliograficzny i Czytelnia Naukowa usytuowane są w jednym lokalu i ściśle ze sobą współpracują.

O rozwoju Działu Informacyjno-Bibliograficznego można było mówić dopiero od 1987 r. Rozpoczęto wtedy tworzenie kartoteki lokalnej i osobowej oraz opracowywano zestawienia bibliograficzne. W 1993 r. utworzono kartoteki: *charakterystyki środowiska*, *zawartości czasopism* (od 1997 r. w wersji elektronicznej) oraz *katalog czasopism*.

W 1996 r. zainstalowano program komputerowy MAK. Dzisiaj do dyspozycji czytelnika, oprócz źródeł tradycyjnych, Dział Informacyjno-Bibliograficzny oddaje źródła elektroniczne: tworzone w bibliotece komputerowe bazy danych, bazy Biblioteki Narodowej (Bibliografia Zawartości Czasopism, Przewodnik Bibliograficzny), System Informacji Prawnej LEX.

Dodatkowo w Dziale Informacyjno-Bibliograficznym opracowywane są zestawienia bibliograficzne dla potrzeb użytkowników biblioteki oraz prowadzone są wypożyczenia międzybiblioteczne. Pierwszy zapis związany z tego typu usługą pochodzi z 30 grudnia 1971 r. i skierowany był do Wojewódzkiej Biblioteki w Kielcach.

Pracownicy Działu Informacyjno-Bibliograficznego i Czytelni organizują wspólnie także lekcje biblioteczne dla uczniów szkół gimnazjalnych i średnich.

Czytelnia dysponuje obecnie bogatym księgozbiorem naukowym oraz oferuje 78 tytułów czasopism. Dodatkowo świadczy usługi internetowe (od 1996 roku) i kserograficzne. W swojej historii może poszczycić się ciekawymi formami pracy z czytelnikami, takimi jak: spotkania autorskie, wykłady, prelekcje, zajęcia fakultatywne. W latach siedemdziesiątych działał tutaj Klub Młodych Twórców, a w latach 1958 – 1981 odbywały się spotkania Klubu Literackiego. W połowie lat dziewięćdziesiątych otwarto Klub Internetowy, którego spotkania odbywały się w każdy czwartek po godzinach pracy tej agendy. W związku ze stale zwiększającą się liczbą czytelników przedłużono godziny otwarcia Czytelni, co spowodowało przeniesienie ciekawych form pracy na inne placówki.

Dział Regionaliów

Dąbrowa Górnicza

Plac Wolności 1

Dział Regionaliów gromadzi głównie dokumenty dotyczące Dąbrowy Górniczej, jak również Zagłębia Dąbrowskiego i, w wyborze, województwa śląskiego. Obecnie księgozbiór działu liczy ok. 4 000 woluminów. Zbiory pozyskiwane są przez zakup i w dużej mierze pochodzą z darów (urzędy, zakłady pracy, muzea, teatry i inne instytucje oraz osoby prywatne).

Tworząc Dział Regionaliów Miejska Biblioteka Publiczna przystąpiła do gromadzenia Dokumentów Życia Społecznego (DŻS). Składają się na nie: afisze, plakaty, ulotki, książki pamiątkowe, zaproszenia, informatory, kalendarze i inne druki ulotne. MBP jako instytucja nie tylko gromadząca różnorodne materiały ale również dokumentująca ważne wydarzenia przygotowała np. broszurkę wydaną nakładem „Kawiarni Literackiej” pt. *„Sprawozdanie z wizyty Żydów z Izraela – dawnych mieszkańców Dąbrowy Górniczej 24 sierpnia 1995 r.”* Broszura stanowiła uzupełnienie publikacji, wydanej również przez „Kawiarnię” pt. *„Żydzi w Dąbrowie Górniczej”*. Na okładce tego wydawnictwa zaistniał emblemat „DŻS”.

Dział Regionaliów popularyzuje również wiedzę dotyczącą Zagłębia Dąbrowskiego, zwłaszcza wśród dzieci i młodzieży. Organizuje się tu spotkania, lekcje biblioteczne, konkursy oraz wiele innych zajęć dotyczących historii, kultury, tradycji, środowiska przyrodniczego i innych zagadnień związanych z Dąbrową Górniczą i Zagłębiem Dąbrowskim.

W oparciu o dostępne na miejscu źródła, a głównie bazę zawartości prasy regionalnej „Zagłębie”, sporządza się zestawienia tematyczne przeznaczone dla użytkowników.

*Spotkanie dla młodzieży
w Dziale Regionaliów*

Dział Zbiorów Specjalnych *Dąbrowa Górnicza* *ul. Reymonta 14*

Dział został utworzony 1 czerwca 1990 r. w filii nr 1 MBP, a od 1997 r. funkcjonuje jako agenda Biblioteki Głównej. Gromadzi się tu tzw. książkę mówioną dla czytelników niewidomych (kasety magnetofonowe), książki z dużą czcionką, płyty analogowe, kompaktowe, kartografię, fotografie, przeźrocza. Ciekawą część zbiorów stanowi kolekcja obrazów tzw. Pinakoteka. Są to prace malowane głównie przez twórców związanych z regionem Zagłębia Dąbrowskiego.

W 2004 r. Dział Zbiorów Specjalnych rozpoczął również gromadzenie książki mówionej w zapisie cyfrowym, tzw. cyfrowej książki mówionej. Zakupiono również specjalistyczne urządzenia do odczytu plików dźwiękowych w formacie MP3, tzw. czytaki.

Na koniec 2004 r. Dział Zbiorów Specjalnych dysponował 2796 tytułami książki mówionej, 8 tytułami cyfrowej książki mówionej oraz 10 książkami z dużą czcionką.

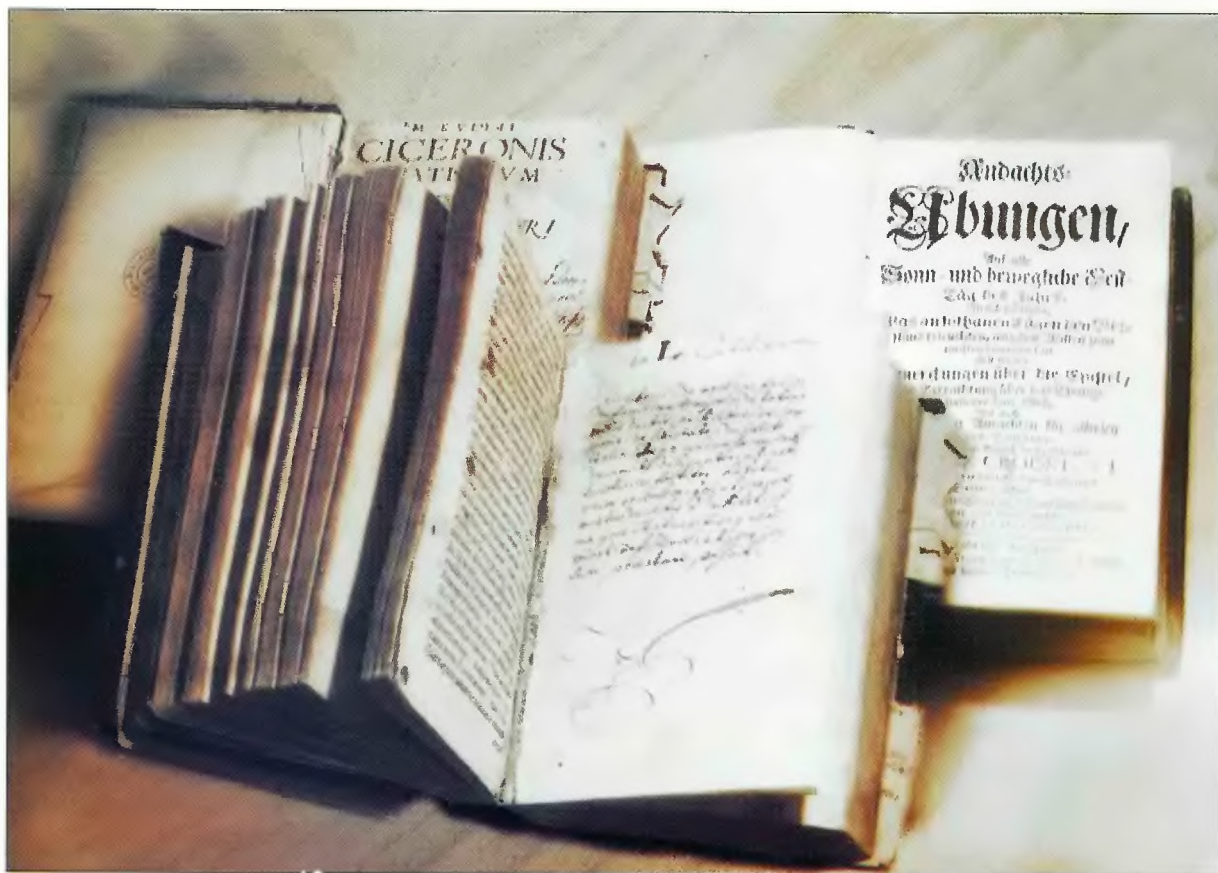
Dział prowadzi także działania na rzecz dzieci i młodzieży z różnymi dysfunkcjami, organizując dla nich lekcje biblioteczne, zabawy, quizy. Współpracuje też z oddziałami terenowymi Polskiego Związku Niewidomych oraz ogniskami wychowawczymi z terenu miasta.

Dział Książki Dawnej **Dąbrowa Górnicza** **ul. Reymonta 14**

Początki tworzenia Działu Książki Dawnej sięgają połowy lat dziewięćdziesiątych. Początkowo dział ten liczył kilkaset woluminów, w tym 18 starodruków. Najstarsza książka z kolekcji starodruków była wydana w 1530 roku. Pozycja ta należała do osobistego księgozbioru rektora Uniwersytetu Jagiellońskiego – prof. Józefa Brodowicza. Z kolekcji tego uczonego MBP pozyskała jeszcze 55 woluminów z lat późniejszych.

Zasoby Działu Książki Dawnej to również kolekcje prywatne osób związanych z Dąbrową Górniczą, w tym Stanisława i Zofii Bocianowskich, Edwarda Ciuka, rodziny Lewickich, rodziny Leona Nowaka oraz Edwarda Potępy.

Na koniec 2004 r. stan księgozbioru Działu Książki Dawnej wynosił 4900 woluminów, w tym 21 dokumentów to starodruki.

Starodruki z księgozbioru prof. Józefa Brodowicza

Dział Książki Obcojęzycznej *Dąbrowa Górnicza* *ul. Reymonta 14*

Dział został utworzony w 1997 r. jako odpowiedź na potrzeby czytelników, a mianowicie wzrost zainteresowania językami obcymi. Uwzględniając te wymagania, biblioteka już od 1996 r. podjęła starania, mające na celu pozyskanie literatury obcojęzycznej. W ich wyniku zgromadzono księgozbiór w liczbie 6211 tytułów (stan na 2004 r.).

Zbiór obejmuje literaturę piękną, zawierającą pozycje należące do tzw. kanonu lektur, oraz literaturę popularnonaukową ze szczególnym uwzględnieniem tytułów o treściach charakterystycznych dla kultur prezentowanych krajów. Ponadto gromadzi książki popularnonaukowe oraz materiały do nauki języków obcych.

Biblioteka posiada także kursy do nauki języków obcych i powieści na kasetach magnetofonowych oraz słowniki multimedialne i kasyety video z filmami popularnonaukowymi dotyczącymi wielu miast, krajów i kontynentów.

W czytelni Działu Książki Obcojęzycznej można skorzystać z encyklopedii i słowników językowych, biograficznych oraz specjalnych, książek popularnonaukowych z zakresu historii literatury, historii i geografii.

Dział ten oferuje także wiele tytułów czasopism obcojęzycznych. Należy podkreślić, że placówka została wyposażona w nowe meble oraz sprzęt audiowizualny taki jak telewizor z anteną satelitarną, magnetowid, stanowiska odsłuchowe w czytelni, komputery z podłączeniem do sieci Internet, co pozwoliło na rozszerzenie dostępu do informacji.

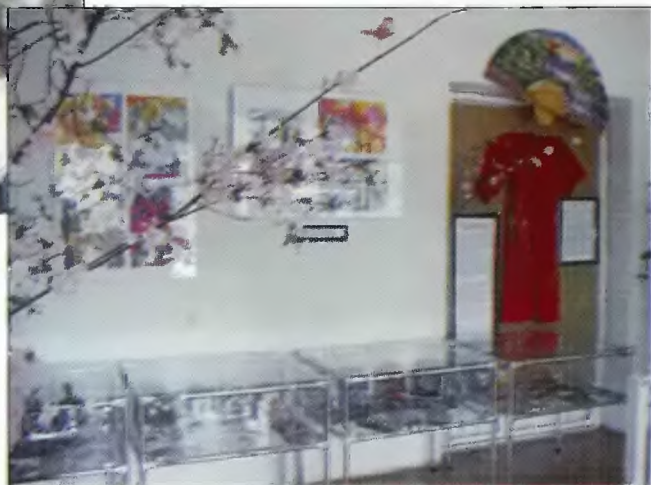
Sprzęt audiowizualny, jakim dysponuje placówka, pozwolił na organizację różnego rodzaju spotkań, m.in.: projekcje filmów fabularnych w oryginalnych wersjach językowych, koncerty muzyczne oraz inne formy pracy. Odpowiednie warunki lokalowe pozwalają również na organizowanie dużych wystaw.

*Wystawa "J. R. R. Tolkien
- Władca Wyobraźni"*

Wernisaż prac Katarzyny Mazur "Twarze"

*Wystawa "Manga-no Hana-mi
czyli Wiosna po Japońsku"*

W Dziale Książki Obcojęzycznej promuje się historię, kulturę oraz literaturę różnych krajów poprzez organizowanie wykładów, spotkań, lekcji bibliotecznych, konkursów. Zajęcia prowadzone są przez pracowników naukowych lub innych zaproszonych gości z zagranicy (studentów, konsulów, wykładowców uniwersyteckich).

*Spotkanie z konsulem
Konsulatu Generalnego USA*

W latach 1997–2004 współpracowano m.in. z:

- Instytutem Goethego Krakowie,
- Konsulatem Generalnym USA w Krakowie,
- Aliance Francese,
- British Library w Krakowie,
- Stowarzyszeniem Polska – Wschód w Katowicach,
- Konsulatem Wielkiej Brytanii w Katowicach,
- Centrum Informacji Amerykańskiej w Krakowie.

Dział Książki Obcojęzycznej jest pierwszą w pełni skomputeryzowaną agendą, w której wprowadzono elektroniczny sposób rejestrowania czytelników i wypożyczania książek.

Obecnie Dział Zbiorów Specjalnych, Dział Książki Dawnej oraz Dział Książki Obcojęzycznej funkcjonują w jednej placówce bibliotecznej, której kierownikiem jest Katarzyna Wąchała.

Filia nr 1

Dąbrowa Górnicza - Reden

ul. Wojska Polskiego 43

Filia została założona w roku 1955. Pomimo kilkakrotnie zmieniającej się lokalizacji po dziś dzień związana jest z dzielnicą Reden. Pierwotnie mieściła się w starym budynku należącym niegdyś do świetlicy kopalni Sosnowiec, a pierwszym jej kierownikiem była Maria Cieplińska.

W 1975 r. placówka została przeniesiona do nowo wybudowanego wówczas pawilonu handlowo-usługowego „Merkury” przy ówczesnej ul. Czerwonych Sztandarów. Kierownikiem filii została Dorota Grzywna i sprawowała tę funkcję do roku 2000, w którym to objęła stanowisko dyrektora Miejskiej Biblioteki Publicznej. Pomimo niewielkiej powierzchni (100 m²) w filii istniała Wypożyczalnia dla Dzieci, kilka stolików pełniących funkcję Czytelni oraz Wypożyczalnia dla Dorosłych, którą przez wiele lat kierowała Barbara Sander.

Rok 1983 stał się w dziejach filii przepustką do rozwinięcia wszechstronnej działalności bibliotecznej – przeniesiono ją do nowego, dwupoziomowego lokalu przy ul. Reymonta 14. Na parterze mieściły się przestronna Wypożyczalnia dla Dorosłych oraz Czytelnia. Na piętrze zaś znalazło się miejsce na Wypożyczalnię dla Dzieci oraz od 1990 r. Dział Zbiorów Specjalnych z czytelnią muzyczną z ministudium oraz wypożyczalnią kaset wideo i galerią obrazów.

Niestety, moment krytyczny w historii placówki przyniosło zatopienie większości księgozbioru podczas powodzi w 1997 r. Po tych wydarzeniach filię (bez Działu Zbiorów Specjalnych) przeniesiono do obecnego lokalu przy ulicy Wojska Polskiego. Urządzono tu czytelnię, wypożyczalnię dla dzieci, którą wyposażono w specjalnie zaprojektowane mebelki – stację „Puchatkowo” oraz lokomotywę z wagonikami, w których najmłodsi czytelnicy szukają dla siebie kolorowych książek.

Wypożyczalnia dla Dzieci

*Laureaci Konkursu
Wielkanocnego
"Jajo z głową"*

Z powodu konieczności odtworzenia ksiąg inwentarzowych filia nr 1 jako pierwsza w sieci MBP została skomputeryzowana i jej katalog kartkowy zastąpiono w 2001 r. katalogiem elektronicznym.

Od 2000 r. funkcję kierownika filii pełni Ewa Tomczyk.

Stan księgozbioru na rok 2004 wynosił 29 738 woluminów.

Filia nr 2

*Dąbrowa Górnicza - Ząbkowice
ul. Chemiczna 2*

Po przyłączeniu do Dąbrowy Górniczej osiedla Gołonóg w 1961 r. powstała filia nr 2 przy ul. Kasprzaka 10, jako placówka dla dzieci. W latach sześćdziesiątych była to jedyna placówka biblioteczna w Dąbrowie Górniczej o profilu wyłącznie dziecięcym. Jej

kierownikiem była wtedy Ewa Pałka. W roku 1973 kierownictwo agendy przejęła Krystyna Kozdroń, która zorganizowała tu Koło Plastyczne i Modelarskie oraz przygotowywała inscenizacje bajkowe i spotkania autorskie. Na potrzeby filii zakupiono pierwszy w historii biblioteki projektor 16 mm, który służył do wyświetlania filmów przygodowych dla milusińskich. Kolejnym kierownikiem filii została Irena Gaik. Niestety, niewłaściwe warunki lokalowe (brak ogrzewania, wilgoć) spowodowały jej zamknięcie w 1978 r., a księgozbiór przekazano do filii nr 5 i 7.

Numer filii przejęła placówka w Ząbkowicach uruchomiona w 1996 r. Zgodnie z decyzją władz miasta nowa filia MBP przejęła księgozbiór zlikwidowanej biblioteki zakładowej Zakładów Tworzyw Sztucznych „ERG” liczący ponad 22 000 woluminów.

*Spotkanie autorskie
z Martą Fox zorganizowane
przez Filię nr 2*

Filia nadal usytuowana jest w Domu Kultury w Ząbkowicach, jako placówka uniwersalna prowadzi także pracę kulturalno-oświatową.

Kierownikiem filii jest Stanisława Bieniek.

Stan księgozbioru na rok 2004 wynosił 26 981 woluminów.

Filia nr 3

***Dąbrowa Górnicza - Gołonóg
ul. Wybickiego 3a***

Pierwszego wpisu do ksiąg inwentarzowych filii nr 3 dokonano 21 czerwca 1960 r. Księga nr 1 jest opatrzona okrągłą pieczęcią „Prezydium Rady Narodowej Osiedla Gołonóg” oraz pieczęcią i podpisem Przewodniczącej Rady Narodowej – Władysławy Cichockiej.

*Światowy Dzień
Pluszowego Misia*

Filia ta rozpoczęła działalność w roku 1961 w nowo wybudowanym Domu Kultury (zwanym Domem Chłopa) przy ul. Ząbkowickiej w Gołonogu. Kierownictwo placówki w 1961 r. objęła Teresa Suchoszek, która przejęła obowiązki od Barbary Sander. Po odejściu w 1992 r. na emeryturę T. Suchoszek, kierownikiem tej filii bibliotecznej została Urszula Wcześniak.

W roku 1980 filia została przeniesiona do lokalu znajdującego się na terenie osiedla mieszkaniowego im. Władysława Sikorskiego. Udostępniała tam swoje zbiory do roku 1992, kiedy to przeniesiono ją do wybudowanego w roku 1968 obiektu przy ulicy Wybickiego 13 (obecnie nr 3a), gdzie wcześniej działała filia nr 5. Uroczyste uruchomienie filii w nowym lokalu nastąpiło 26 listopada 1992 r. i od tego roku do chwili obecnej kieruje nią Lidia Sojka.

Jako jedyna placówka kultury w osiedlu stała się miejscem szczególnym, zwłaszcza dla najmłodszych mieszkańców. Organizowane tutaj imprezy kulturalno-oświatowe szybko zyskały renomę i stały się popularne w całej okolicy.

Stan księgozbioru na rok 2004 wynosił 34 041 woluminów.

Filia nr 4

*Dąbrowa Górnicza
ul. C. K. Norwida 3*

Filię powołano w 1966 r., a jej pierwszym kierownikiem została Barbara Sander. Placówka mieściła się wówczas w lokalu przy ul. 11 Listopada, a w latach siedemdziesiątych została przeniesiona do budynku przy ul. Mickiewicza. Ponowna zmiana lokalizacji miała miejsce w roku 1983, kiedy to filia rozpoczęła swoją działalność w budynku przy ul. C.K. Norwida 3. Otwarcie filii w nowej siedzibie nastąpiło 13 stycznia 1984 r. Jej ówczesnym kierownikiem była Barbara Kłębek. Od lipca 1990 r. do chwili

obecnej funkcję kierownika sprawuje Eugenia Balińska. W 1991 r. filia otrzymała drugie pomieszczenie, w którym mieścił się dąbrowski oddział Polskiego Czerwonego Krzyża. Do tego lokalu przeniesiono agendę dla dzieci i młodzieży.

Spotkanie z najmłodszymi czytelnikami

Filia dysponuje również egzemplarzami książki mówionej dla czytelników słabo widzących. Od 2003 r. czytelnicy posiadają możliwość korzystania z Internetu.

Stan księgozbioru na rok 2004 wynosił 27 214 woluminów.

Filia nr 5

Dąbrowa Górnicza

al. J. Piłsudskiego 32

Filia powstała w roku 1949 jako Gminna Biblioteka Publiczna w Gołonogu. Do roku 1960, kiedy Gołonóg włączono do gminy Dąbrowa Górnicza, funkcjonowała jako filia nr 2 Osiedla Gołonóg. Później przekształcono ją w filię nr 5 MBP. Od roku 1969 udostępniała swe zbiory w budynku przy ul. Wybickiego 13, pierwszym wolno stojącym lokalu w Dąbrowie Górniczej, wybudowanym specjalnie dla potrzeb biblioteki. Była to wtedy Wypożyczalnia i Czytelnia dla Dorosłych. Kierownikiem filii była wówczas Regina Szczęsna, a po niej Małgorzata Kurtyka, następnie Izabela Bugaj.

W roku 1986 w filii wyodrębniono oddział dla dzieci – bardzo potrzebny i oczekiwany przez małych czytelników. Na powierzchni 189 m² zgromadzono ponad 40 000 woluminów. W roku 1992 filię nr 5 przeniesiono do pomieszczenia przy al. J. Piłsudskiego 32.

W nowym lokalu urządzono przestronny Dział Dziecięcy, wygodną Czytelnię i Wypożyczalnię dla Dorosłych z obszernymi magazynami.

W latach 1992 – 2000 przy filii tej funkcjonowała Kawiarnia Literacka, skupiająca zagłębiowskich twórców nieprofesjonalnych, w ramach której organizowane były

spotkania literackie, wystawy i konkursy, występy artystyczne itp. Dokonania Kawiarni Literackiej rejestrował na bieżąco „Raptularz Kulturalny”.

Obecnie filia przygotowuje się do opracowania elektronicznego katalogu księgozbioru. Posiada także stały dostęp do Internetu.

Nadal kierownikiem filii jest Izabela Bugaj.

Stan księgozbioru na rok 2004 wynosił 58 313 woluminów.

*Spotkanie
z przedszkolakami*

Filia nr 6

Szpital Miejski

w Dąbrowie Górniczej

ul. Szpitalna 13

Filia działa od 1972 r. i jest placówką mieszczącą się w Szpitalu Miejskim w Dąbrowie Górniczej, zajmując zaledwie 18 m². Pierwszym kierownikiem tej placówki była Alicja Helman, po niej Alfreda Kozak, a po niej Krystyna Dul (do 1992 r.).

Specyfika pracy filii wynikająca z jej lokalizacji, wymaga również specyficznego doboru księgozbioru oraz pracy bibliotekarzy.

W roku 2004 zarejestrowano 244 czytelników. Z przykrością należy stwierdzić, że biblioteka ta wielokrotnie zmieniała pomieszczenia, za każdym razem ograniczając jej powierzchnię.

Od 1998 r. kierownikiem tej filii jest Maria Derela.

Stan księgozbioru na rok 2004 wynosił 7 750 woluminów.

Filia nr 7
Dąbrowa Górnicza
ul. Kasprzaka 46

Filia swoją działalność rozpoczęła 2 czerwca 1980 r. Pierwszym jej kierownikiem była Joanna Windys, następnie jeszcze w tym samym roku kierownictwo objęła Krystyna Kozdroń, a po niej Lidia Sojka.

Do końca roku 1980 zapisało się do biblioteki już 1 245 osób (w tym 606 dzieci). W momencie otwarcia filii nr 7 księgozbiór liczył 10 461 woluminów.

W 1981 roku powołano tutaj Amatorskie Koło Teatralne dla Dzieci oraz Koło Plastyczne, które działało nieprzerwanie do roku 1990. Praca z najmłodszym czytelnikiem nadal stanowi ważną, bo bardzo oczekiwaną przez mieszkańców osiedla Kasprzaka część działalności filii.

Od roku 1988 funkcję kierownika pełni Jolanta Markowska.

Stan księgozbioru na rok 2004 wynosił 47 605 woluminów.

*Festyn z okazji Dnia Dziecka
przed siedzibą filii*

Filia nr 8
Dąbrowa Górnicza - Strzemieszyce Wielkie
ul. Ofiar Katynia 93

Biblioteka w Strzemieszycach Wielkich powstała jako samodzielna placówka w 1949 r. Z chwilą przyłączenia Strzemieszyc do Dąbrowy Górniczej w 1975 r. biblioteka ta stała się filią nr 8 MBP. Jej pierwszym kierownikiem była Maria Chaber, a po niej Aleksandra Płonka.

Po wielokrotnych zmianach lokalizacji, w 1977 r. znalazła lokum w budynku byłej przychodni lekarskiej dla dzieci przy ul. Stacyjnej. Budynek ten został zakupiony dla biblioteki w 1992 r. od spadkobierców miejscowego lekarza Jana Korzonka. Jednak stan budynku był tak fatalny, że zagrażał bezpieczeństwu zarówno bibliotekarzy, jak i czytelników. Ciasne i nieestetyczne pomieszczenia o powierzchni 84 m² mieściły około 27 000 woluminów. Brak wolnego dostępu do półek sprawił, iż księgozbiór nie mógł być w pełni wykorzystywany.

W 1998 r. MBP, decyzją władz miasta, przejęła lokal po Spółdzielni Rzemieślniczej „Remet” przy ul. Ofiar Katynia 93, a 15 lutego 2000 r. nastąpiło oficjalne otwarcie filii nr 8. Placówka zajmuje obecnie 240 m². Wyodrębniono w niej Wypożyczalnię dla Dzieci z bajkowym wystrojem oraz kącik czytelniczy, a dla dorosłych czytelników Wypożyczalnię oraz Czytelnię, urządzoną na wzór bibliotek pałacowych i zaopatrzoną w sprzęt audiowizualny. Nowa placówka dostosowana jest do oczekiwań współczesnego uczestnika kultury. Oprócz wypożyczania książek, mieszkańcy Strzemieszyc mogą brać udział w wielu imprezach kulturalno-oświatowych.

Do dyspozycji biblioteki jest również sala bankietowa. Początkowo gościła tu Kawiarnia Literacka. Dziś organizowane są na niej występy, spotkania i imprezy o zasięgu lokalnym i krajowym jak „Cała Polska Czyta Dzieciom”, a także o charakterze międzynarodowym „Noc z Andersenem”. Placówka organizuje również różnego rodzaju wystawy i wernisaże.

Od roku 2002 kierownikiem filii jest Agnieszka Skwara.

Stan księgozbioru na rok 2004 wynosił 27 366 woluminów.

*Wypożyczalnia
dla Dzieci*

Filia nr 9

Dąbrowa Górnicza - Strzemieszyce Małe

ul. Główna 61

Założycielką biblioteki w Strzemieszycach Małych była Anna Brzezina, która rozpoczęła tu pracę jako nauczycielka w 1938 r. Jej głównym zadaniem była opieka nad biblioteką szkolną. Po zakończeniu II wojny światowej, m.in. dzięki staraniom A. Brzeziny, otwarto w miejscowości Gromadzką Bibliotekę Publiczną, która do 1975 r., podlegała władzom powiatowym Będzina. W roku 1973 Strzemieszyce Małe zostały połączone ze Strzemieszycami Wielkimi, a w 1975 r. jako miasto Strzemieszyce obie miejscowości włączono do gminy Dąbrowa Górnicza. Wtedy miejscowa biblioteka stała się filią nr 9 MBP.

Pierwszego wpisu do księgi inwentarzowej dokonano 15 marca 1965 r., ale według mieszkańców Strzemieszyc Małych biblioteka działała już w latach pięćdziesiątych. Pierwszym jej kierownikiem była wspomniana już Anna Brzezina, którą w roku 1977 zastąpiła Anna Harnaś.

*Spotkanie z podróżnikiem
Grzegorzem Kuśpielem*

Początkowo zbiory biblioteczne gromadzono w budynku szkolnym, a w latach sześćdziesiątych przeniesiono je do nowo wybudowanego Domu Gromadzkiego przy ul. Główniej 93. W 2001 r., po pożarze tego ostatniego, filia została ponownie przeniesiona do budynku byłej Szkoły Podstawowej nr 19 przy ul. Główniej 61.

Obecnie funkcję kierownika filii pełni Janina Liberska.

Stan księgozbioru na rok 2004 wynosił 15 373 woluminów.

Filia nr 10

Dąbrowa Górnicza - Ząbkowice

al. Zwycięstwa 91

Filia rozpoczęła swoją działalność w 1981 r. Utworzono ją w pomieszczeniu hotelu pracowniczego Huty Katowice na osiedlu Młodych Hutników. Pierwszym kierownikiem placówki była do roku 1993 Małgorzata Lysko. Później tę funkcję pełniła Weronika Sikora.

Początkowo zbiory udostępniano jedynie trzy razy w tygodniu. Biblioteka miała charakter uniwersalny, udostępniając zarówno literaturę dla dorosłych jak i dla dzieci. Jej czytelnikami byli głównie mieszkańcy hoteli - pracownicy huty i ich rodziny.

Generalny remont placówki przeprowadzono w 2004 r. i potem w sposób znaczący poprawiła się estetyka filii.

Poza udostępnianiem zbiorów w filii przeprowadzane są liczne zajęcia kulturalno-oświatowe dla najmłodszych, ale również dorosłych czytelników.

Od roku 1998 kierownikiem filii jest Bożena Kowalska.

Stan księgozbioru na rok 2004 wynosił 18 472 woluminy.

Spotkanie z najmłodszymi czytelnikami

Filia nr 11

W strukturach MBP pojawiła się w 1976 r., kiedy to w wyniku zmian administracyjnych kraju Sławków został włączony do Dąbrowy Górniczej. Po ponownym uzyskaniu praw miejskich przez Sławków i odłączeniu się od Dąbrowy Górniczej (1984 r.) – filia ta zniknęła ze struktur MBP, by pojawić się w 1992 r. jako biblioteka szkolno-publiczna funkcjonująca w Szkole Podstawowej nr 33. Niestety, w tej formie placówka ta przetrwała do 2000 r. Obecnie w sieci MBP nie ma filii o tym numerze.

Filia nr 12

Działająca od 1956 r. filia nr 12 w niewielkim pomieszczeniu kina „Uciecha” została zlikwidowana w 1983 r. z powodu złego stanu technicznego budynku. Kierowała nią w tym czasie Jadwiga Bąbczyńska. Po likwidacji filii księgozbiór został zdeponowany w filii nr 10 w Ząbkowicach, a po kilku latach rozdysponowany do innych filii MBP. Obecnie nr 12 jest numerem wolnym.

Filia nr 13

Dąbrowa Górnicza - Łosień *ul. Przedziałowa 3*

Pierwszą książkę do księgi inwentarzowej filii nr 13 wpisano w 1957 r. W tym też roku, kiedy Łosień przyłączono do Gminy Ząbkowice, księgozbiór posiadał status Gminnej Biblioteki Publicznej. Kiedy natomiast w roku 1977 Łosień stał się odrębną dzielnicą Dąbrowy Górniczej, otrzymał status filii nr 13 MBP w Dąbrowie Górniczej. Kierowaniem filii zajmowała się wówczas Krystyna Duraj. W 1991 roku filia przeniosła się do przestronnego lokalu w Łośniu, który zajmuje do dziś. W 1994 r. na potrzeby filii zaadaptowano jeszcze pomieszczenia klubu filmowego, które w tej chwili pełni rolę Czytelni.

Filia, poza działalnością udostępniania książek, pełni rolę animatora życia kulturalnego. Popularność wśród lokalnej społeczności przynoszą jej zajęcia i spotkania dla najmłodszych czytelników.

Od roku 2000 funkcję kierownika filii pełni Ewa Soborak.

Stan księgozbioru na rok 2004 wynosił 21 542 woluminy.

Filia nr 14

Dąbrowa Górnicza - Okradzionów *ul. Górna 1*

Filia istnieje od 1956 r. Początkowo funkcjonowała jako Gromadzka Biblioteka Publiczna w Okradzionowie. Należały do niej trzy punkty biblioteczne w Kuźnicze Nowej, Rudach i Wypaleniskach.

Warunki lokalowe Biblioteki Gromadzkiej były trudne, ponieważ pomieszczenie biblioteczne służyło jednocześnie jako miejsce spotkań różnych stowarzyszeń.

Kierownikiem placówki była w pierwszym okresie Cezaryna Skrzekowska. W 1962 r. funkcję tę przejęła Zofia Guza. Księgozbiór Gromadzkiej Biblioteki Publicznej, liczący wtedy zaledwie 2200 woluminów, w 1963 r. uporządkowano i skatalogowano, by już w następnym roku utworzyć dodatkowe punkty biblioteczne: Łazy, Błędów 1 i Błędów 2. W 1965 r. zbiór powiększył się do 3500 woluminów. W tym samym roku powołano do życia Koło Przyjaciół Biblioteki.

Od roku 1973 filia w Okradzionowie stała się filią Gminnej Biblioteki Publicznej w Łośniu. W tym samym roku biblioteka otrzymała również nowy lokal w budynku byłej Gromadzkiej Rady Narodowej.

W roku 1976 księgozbiór w liczbie 8 441 woluminów włączono do MBP w Ząbkowicach.

Począwszy od 1978 r. placówka w Okradzionowie jest filią nr 14 MBP w Dąbrowie Górniczej. Stanowisko kierownika filii piastowała wówczas Zofia Dukat.

W 1990 r. filię przeniesiono do wynajmowanego budynku w Kuźniczce Nowej z księgozbiorem liczącym 13063 woluminy. Kierownikiem placówki została Teresa Moleta-Kula. W lokalu tym prowadzono bardzo aktywną działalność kulturalno-oświatową. Organizowano m.in. pikniki popularno – naukowe na wolnym powietrzu promujące „zielone” tereny Dąbrowy Górniczej.

W listopadzie 2001 r. filia ponownie zmieniła swoją siedzibę. Tym razem księgozbiór został przeniesiony do budynku Szkoły Podstawowej nr 28 w Okradzionowie. Jednak oficjalne otwarcie biblioteki nastąpiło 3 czerwca 2002 r.

Od roku 2002 kierownikiem filii jest Danuta Lekston.

Stan księgozbioru na rok 2004 wynosił 12 435 woluminów.

Filia nr 15

Dąbrowa Górnicza - Błędów

ul. Żołnierska 180

Placówka biblioteczna w Błędowie powstała w 1965 r. Otrzymała wtedy mały lokal w budynku Ochotniczej Straży Pożarnej i stanowiła początkowo filię Gromadzkiej Biblioteki Publicznej w Okradzionowie. Pierwszy księgozbiór liczący 518 woluminów przekazała Powiatowa Biblioteka Publiczna w Będzinie ze swoich zbiorów. Pierwszym pracownikiem filii w Błędowie była Jadwiga Woźniczko. Od 1966 r. do 1977 r. placówkę prowadziła Maria Guza.

Wraz ze zmianami administracyjnymi księgozbiór w Błędowie stanowił własność Gminnej Biblioteki Publicznej w Łośniu (1975 r.), następnie był filią nr 4 MBP w Ząbkowicach (1976 r.), a od roku 1977 jest filią nr 15 MBP w Dąbrowie Górniczej.

Obecnie filia, mimo że ma do dyspozycji tylko dwa pomieszczenia o powierzchni 39 m², jest aktywnym animatorem kulturalno-oświatowym w środowisku mieszkańców dzielnicy Błędów.

Od roku 1977 funkcję kierownika filii pełni Wanda Radzięta.

Stan księgozbioru na rok 2004 wynosił 10 718 woluminów.

Filia nr 16

Dąbrowa Górnicza - Tucznawa

ul. Ks. Stanisława 1

Pierwsze wpisy w księdze inwentarzowej Gromadzkiej Biblioteki w Tucznawie (powiat Będzin) pochodzą z roku 1956.

*Spotkanie dla
młodych czytelników*

Początkowo placówka biblioteczna mieściła się w tzw. baraku, następnie została przeniesiona do budynku miejscowej Ochotniczej Straży Pożarnej, gdzie funkcjonuje do chwili obecnej.

Filia współpracuje z wieloma lokalnymi jednostkami, organizacjami i stowarzyszeniami, stając się aktywnym animatorem kultury w swojej miejscowości. Kierownikiem filii do 1977 r. był Jerzy Pacha, w latach 1977 – 1983 Józef Skrędzewski, a od roku 1985 funkcję tę pełni Alicja Czerw.

Stan księgozbioru na rok 2004 wynosił 15 138 woluminów.

Filia nr 17

*Dąbrowa Górnicza - Ujejsce
ul. Mieszka I 20*

Placówka biblioteczna została utworzona w 1960 r. przez Aleksandrę Bijak w jej prywatnym mieszkaniu przy ul. Kwiatowej, gdzie funkcjonowała przez 4 lata jako Gromadzka Biblioteka Publiczna. Następnie placówkę przeniesiono do lokalu przy ul. Ujejskiej (dzisiaj Broniewskiego). Księgozbiór wielokrotnie zmieniał swą lokalizację, ale najdłużej był udostępniany w trudnych warunkach budynku Ochotniczej Straży Pożarnej. Dopiero w 2001 r. przeniesiono go do Szkoły Podstawowej nr 25, gdzie pozostaje do dziś.

Do MBP w Dąbrowie Górniczej księgozbiór biblioteki w Tucznawie został włączony w 1978 r. jako filia nr 17. Pierwszym jej kierownikiem była Adelajda Wołczyk.

Filię odwiedzają dziś nie tylko czytelnicy z Ujejsca, ale także Wojkowic Kościelnych i Trzebieszawic – miejscowości, które nie mają własnych bibliotek. Organizowane w placówce imprezy kulturalne i oświatowe przyciągają do filii liczną grupę najmłodszych czytelników przez cały rok.

Od roku 1997 kierownikiem filii jest Danuta Pędras.

Stan księgozbioru na rok 2004 wynosił 12 838 woluminów.

Filia nr 18

Dąbrowa Górnicza

ul. Legionów Polskich 131 a

Filia rozpoczęła swoją działalność 20 maja 1983 r. na terenie osiedla Mydlisce. Jej kierownikiem została Ewa Grzesiak, a po niej Małgorzata Robak. W lokalu o powierzchni 80 m² zgromadzono księgozbiór liczący początkowo niewiele ponad 4 000 woluminów. Zarejestrowano wstępnie ponad 100 czytelników, z czego około 80 dzieci.

Przewaga młodych czytelników spowodowała konieczność otwarcia obok Działu dla Dorosłych - Działu dla Dzieci, który umieszczono w jednym z zaadaptowanych dla potrzeb biblioteki pokoi mieszkalnych.

Warunki lokalowe poprawiły się w lipcu 1993 r., po przeniesieniu filii do pawilonu o powierzchni 220 m² przy tej samej ulicy. W wyniku połączenia księgozbiorów filii nr 18 i filii nr 21 (zamkniętej w 1994 r. filii MBP mieszczącej się w hotelu Koksowni „Przyjaźń” w Strzemieszycach) liczba woluminów wzrosła do ok. 34 000.

Filia prócz udostępniania książek prowadzi szeroko zakrojoną działalność kulturalno-oświatową, przyciągając liczną grupę najmłodszych mieszkańców dzielnicy.

Spotkanie z najmłodszymi czytelnikami

Nowością jest posiadany przez filię dostęp do Internetu, co powinno poszerzyć zakres źródeł informacji.

Od roku 2002 funkcję kierownika filii pełni Grażyna Pieszczyk.

Stan księgozbioru na rok 2004 wynosił 39 851 woluminów.

Filia 19

W strukturach MBP funkcjonuje jedna filia publiczno-szkolna, której pierwszym kierownikiem została Małgorzata Wawrzyńczak. Obecnie prowadzi ją Maryla Gajewska. Jest to biblioteka działająca w V Liceum Ogólnokształcącym im. Kanclerza J. Zamoyskiego, z której zbiorów korzystają uczniowie oraz nauczyciele tej szkoły.

Filia jest wyposażona w biblioteczną pracownię internetową z 4 stanowiskami komputerowymi oraz kąci czytelnicy. Filie obsługują pracownicy szkoły. Przeprowadzają oni lekcje biblieczne, włączają się do realizacji różnych programów naukowych i kulturalnych (m.in. Socrates Comenius).

Stan księgozbioru na rok 2004 wynosił 5 788 woluminów.

Filia nr 20

Dąbrowa Górnicza - Łęknice

ul. Topolowa 32

Filia rozpoczęła działalność 6 października 1986 r. w nowym osiedlu mieszkaniowym Łęknice, położonym w północno-zachodniej części Dąbrowy Górniczej. Kierownictwo objęła Halina Pawłowska, po niej w latach 1989 – 1993 Elżbieta Bagnecka. Lokal biblioteki mieści się do chwili obecnej na parterze jednego z wieżowców. Na powierzchni 96 m² mieszczą się Wypożyczalnia dla Dorosłych oraz Wypożyczalnia dla Dzieci i Młodzieży. W dniu otwarcia filii nr 20 oferowano czytelnikom 5 197 woluminów.

Czytelnikami filii są przede wszystkim mieszkańcy osiedla. Od kwietnia 2005 r. czytelnicy przy realizacji kwerendy mają możliwość skorzystania z Internetu.

Filia od 1994 r. przeprowadza wiele ciekawych form animacji czytelnictwa wśród dzieci i młodzieży, stając się jednocześnie miejscem pozwalającym na ciekawe i pożyteczne spędzenie wolnego czasu.

W placówce działa dziecięcy aktyw biblieczny. W latach 1994 – 1995 dzieci redagowały gazetkę o nazwie „LUZAK”. Na jego łamach zamieszczano drobne informacje, wywiady, krzyżówki z nagrodami, ogłaszano konkursy. W 1995 r. najmłodszy podjęli się opracowywania nowej gazetki - miesięcznika „ISKIERKA”. Ukazały się cztery numery tego pisma.

Kierownikiem filii jest Dorota Wadych.

Na koniec roku 2004 stan filii wynosił 18 916 woluminów.

Sylwetki ludzi związanych z początkami dąbrowskiego bibliotekarstwa

Fryderyk Wilhelm Krumpel urodził się w 1792 r. we Freibergu w Saksonii. Jego ojciec prawdopodobnie pracował w przemyśle górniczym. W rodzinnym mieście ukończył dwie klasy gimnazjum, a następnie Szkołę Górniczą. W tym czasie pracował także zarobkowo, podejmując się zajęć m.in. w zakładzie płuczkowym górnictwa rud. W latach 1809–1813 uczył się we freiberskiej Akademii Górniczej, gdzie uczęszczał na zajęcia z górnictwa, geognozji, matematyki czystej, stosowanej i wyższej oraz fizyki, prawa górniczego, marketingu praktycznego, prowadzenia rejestrów, mineralogii, kreślarstwa i budownictwa cywilnego. W czasie nauki utrzymywał się z pracy w okolicznych kopalniach. W 1816 r. złożył w Urzędzie Górniczym we Freibergu wniosek o przyjęcie go do pracy w górnictwie na terenie Królestwa Polskiego, następnie wyjechał do Kielc. Początkowo pracował w Dozorstwie Miedzianogórskim, a od 1820 r. jako podinżynier w Głównej Dyrekcji Górniczej. Od 1828 r. znalazł zatrudnienie jako markszajder, a następnie inżynier górniczy w Dozorstwie Olkuso-Siewierskim. Zamieszkiwał wtedy w Dąbrowie i Gołonogu, opiekując się m.in. górnictwem zbioru bibliotecznym. Należy także wspomnieć, że Krumpel był wykładowcą w Akademii Górniczej w Kielcach, gdzie nauczał rysunku topograficznego, inżynierii górniczej i markszajderii. W czasie swej pracy na terenie Zachodniego Okręgu Górniczego w latach 1816–1848 opracował lub współuczestniczył w opracowaniu 131 planów i map geologiczno-górnich. Wśród nich wymienić można plan sytuacyjny kopalń Reden i Ksawery z lat 1833–1843, będący jednocześnie pierwszym planem Dąbrowy Górniczej¹³¹.

Jan Marian Hempel urodził się w 1818 r. w Burcu koło Łukowa. Pierwszą pracę podjął w kopalni w Dąbrowie we Wschodnim Okręgu Górniczym w okolicach Kielc. Następnie przeniósł się do Dąbrowy Górniczej, gdzie zdobywał doświadczenie pod kierunkiem naczelnego zawiadowcy kopalń Józefa Cieszkowskiego. W 1848 r. zajął miejsce Fryderyka Krumpla jako inżynier. Zorganizował i prowadził na terenie Dąbrowy Górniczej kursy dla praktykantów i urzędników górniczych. W tym czasie opracował m.in. skrypt do nauki górnictwa. W 1852 r. został mianowany zawiadowcą kopalń

¹³¹ Biogram F. W. Krumpla powstał na podstawie: Wójcik A., *Działalność geologiczna i górnicza Fryderyka Krumpla w Okręgu Zachodnim Królestwa Polskiego w pierwszej połowie XIX wieku*, [w:] „Analecta” z. 1-2, s. 201-220.

Zachodniego Okręgu Górniczego, a w 1861 r. jego naczelnikiem. Wtedy też został jednym z inicjatorów założenia „Biblioteki Dąbrowskiej”. Podczas swojej pracy prowadził badania geologiczne, których owocem było wiele publikacji w czasopismach warszawskich i francuskich oraz pierwsza w historii Mapa Geognostyczna Zagłębia Węglowego w Królestwie Polskim. W latach 1876–1883 kierował Hempel górnictwem rządowym całym Królestwie Polskim. Działał wtedy czynnie na rzecz powołania w Dąbrowie Górniczej szkoły górniczej, czego jednak nie doczekał, umierając w 1886 r.¹³²

Karol Adamiecki urodził się w 1821 r. we Włocławku. Był synem Marcina Adamieckiego, urzędnika powiatu kujawskiego. Ukończył 5 klas Gimnazjum Gubernialnego w Płocku i razem z bratem Janem rozpoczął pracę w górnictwie. Bracia zostali zatrudnieni w 1840 r. w kopalni w Bolesławiu koło Olkusza, początkowo jako uczniowie górniczy. W 1843 r. Karol został wysłany do Dąbrowy Górniczej. Jako rysownik pomagał tam w kreśleniu map inżynierowi Fryderykowi Krumplowi. Wstąpił do Korpusu Górniczego w 1848 r. po złożeniu przysięgi. W tym też czasie został oddelegowany do Wschodniego Okręgu Górniczego, gdzie dokonywał pomiarów kopalń rud żelaznych. Począwszy od 1851 r. Karol Adamiecki zastępował Jana Hempla, w 1854 r. został nadsztygarem kopalń, a rok później inżynierem kopalń. W 1857 r. wstąpił w związek małżeński z Wandą Łodwigowską. Z tego związku przyszedł na świat syn Karol, który w późniejszym okresie dał się poznać jako wybitny teoretyk organizacji pracy. W 1861 r. Karol Adamiecki został jednym z inicjatorów powołania do życia „Biblioteki Dąbrowskiej”. W 1872 r. przeszedł na emeryturę. Za swoją długoletnią pracę otrzymał następujące odznaczenia: Medal Brązowy na wstędze św. Andrzeja, Medal Srebrny za prace związane z uwłaszczeniem chłopów w Królestwie Polskim oraz Medal św. Anny 3 klasy¹³³.

Adam Piwowar urodził się w 1874 r. w Dąbrowie Górniczej. Był synem Leopolda i Franciszki z Gdeszów. Wykształcenie zdobywał w gimnazjum w Miechowie, a następnie do 1896 r. pobierał nauki w Dąbrowskiej Szkole Górniczej. Po praktykach odbytych w różnych kopalniach zagłębiowskich udał się do Szwajcarii, gdzie na uniwersytecie w Zurychu studiował geologię. Pod kierunkiem profesora Alberta Heima ukończył w 1902 r. uczelnię z tytułem doktora filozofii. W czasie pobytu w Szwajcarii nawiązał współpracę ze Związkiem Zagranicznych Socjalistów Polskich. Ta działalność doprowadziła do jego aresztowania w 1903 r. w Dąbrowie Górniczej. Podobnie jak wielu rodaków zesłano Piwowara w głąb Rosji, do Archangielska nad Morzem Białym. Dzięki wstawiennictwu uniwersyteckiego profesora, zezwolono geologowi-zesłańcowi na działalność naukową. Przyznane fundusze pomogły mu w podjęciu wyprawy w rejon cieśniny Matoczkin-Szar, łączącej Morze Karskie z Oceanem Lodowatym. Dzięki tym eksploracjom poznano budowę tektoniczną omawianego obszaru oraz odkryto m.in. złoża węgla kamiennego, rud miedzi i żelaza. Po powrocie z zesłania kontynuował pracę związaną z geologią i górnictwem. Założył pracownię geologiczną, w której gromadził

¹³² Biogram J. M. Hempla powstał na podstawie: *Encyklopedia Dąbrowy Górniczej A-Z*, pod red. S. Pobidel, Dąbrowa Górnicza 1996, s. 56

¹³³ Biogram K. Adamieckiego powstał na podstawie: *APKat.*, AGD, sygn. 108, s. 3-295

okazy minerałów i skał, podejmując jednocześnie badania, mające na celu opracowanie monografii geologicznej Zagłębia Dąbrowskiego. Od 1912 r. był A. Piwowar właścicielem Kamieniołomu Dolomitów w Żabkowicach oraz kopalni glinki ogniotrwałej „Przeczycze”. Ponadto wspólnie z inżynierem Juroffem prowadził Biuro Porad Górniczych. Zamieszkując w Dąbrowie Górniczej i okolicy, nie zerwał on kontaktów z działaczami niepodległościowymi, chociaż był pod stałym nadzorem policji rosyjskiej. Drugą jego pasją była działalność krajoznawcza i oświatowa. Uczestniczył w powstaniu i gromadzeniu zbiorów w dąbrowskim Muzeum Geologicznym im. Zygmunta Glogera. Zaangażował się także w tworzenie tutejszych bibliotek i czytelni. Po wybuchu I wojny światowej razem z bratem Ryszardem wstąpił do Legionów Polskich, tworzonych przez Józefa Piłsudskiego. Skierowany przez komendanta do prac organizacyjnych, tworzył w Zagłębiu Dąbrowskim Komisariat Polskiej Organizacji Wojskowej, pomagając jednocześnie w formowaniu zagłębiowskich oddziałów legionowych. Szacunek, jakim darzyli Adama Piwowara mieszkańcy Dąbrowy Górniczej, znalazł swój wyraz w 1917 r., kiedy to wybrano go na pierwszego prezydenta miasta. Powierzoną mu funkcję pełnił aż do 1923 r., dając podwaliny pod wiele inwestycji miejskich takich jak wodociągi i kanalizacja. W uznaniu zasług w 1923 r. nadano mu Honorowe Obywatelstwo Miasta Dąbrowy Górniczej. W latach międzywojennych A. Piwowar działał aktywnie w Radzie Miejskiej Dąbrowy Górniczej oraz w wielu organizacjach społecznych. Poza tym był wykładowcą w miejscowej Państwowej Szkole Górniczej i Hutniczej im. Stanisława Staszica. Zmarł w lutym 1939 r.¹³⁴

Cecylia Kozłowska zamieszkiwała wraz mężem Józefem w dąbrowskiej dzielnicy Reden. Członkini dąbrowskiego oddziału Towarzystwa Kultury Polskiej pn. Uniwersytet dla Wszystkich. Jej mąż Józef Kozłowski był jednym z założycieli Towarzystwa, 6 stycznia 1906 r. Po likwidacji Towarzystwa (1909 r.), C. Kozłowska przejęła w depozyt księgozbiór na zasadzie umowy z Komisją Likwidacyjną i odtąd ksiąznica działała aż do wybuchu I wojny jako „Biblioteka dla Wszystkich Cecylii Kozłowskiej”¹³⁵.

Leon Aleksander Nowak urodził się w 1872 r. w Warszawie. Ukończył tam tzw. szkołę Pankiewicza, a następnie w 1895 r. wydział górniczy dąbrowskiej Sztygarki. Pracował krótko w kopalniach B. Hantkego koło Złotego Potoku. Wtedy też ożenił się ze Stanisławą Święcką. Małżonkowie wyjechali z dziećmi (Jerzym i Wandą) do Gruzji, gdzie L. Nowak był zawiadowcą kopalń rudy manganu. W okresie rewolucji 1905 r. Nowakowie powrócili do Dąbrowy Górniczej, by tam zająć się pracą drukarską w zakładzie teścia, Stanisława Święckiego. Po śmierci Święckiego został w 1910 r. właścicielem drukarni. W 1906 r. L. Nowak był jednym ze współzałożycieli miejscowego oddziału Uniwersytetu dla Wszystkich. Po likwidacji tej organizacji podejmował próby działalności w ramach Dąbrowskiego Oddziału Warszawskiego Towarzystwa Kultury Polskiej. Dopiero jednak w 1915 r. mógł wspólnie z innymi działaczami oświatowymi założyć trwałe Towarzystwo

¹³⁴ Biogram A. Piwowara powstał na podstawie: *Encyklopedia Dąbrowy Górniczej A-Z*, op.cit., s. 139-140.

¹³⁵ Biogram C. Kozłowskiej powstał na podstawie: APKat., *Starostwo Powiatowe Będziński*, sygn. 165, s. 1-4, sygn. 402, s. 12.

Bibliotek dla Wszystkich im. Hugona Kołłątaja. Jako przewodniczący zarządu tego towarzystwa tworzył bibliotekę dziecięcą, organizował odczyty i koncerty dla robotników. W 1918 r. L. Nowak przejął także po szwagrze Marianie Święckim drukarnię i introligatarnię przy ulicy Wareckiej 12 w Warszawie. Był współwłaścicielem drukarni i introligatarni „L. Martynkowski i L. Nowak” w Sosnowcu. W 1927 r. Leon Nowak pertraktował z zarządem miasta Dąbrowy Górniczej przejęcie przez miasto księgozbioru Towarzystwa i utworzenia biblioteki miejskiej. W ramach działalności Biblioteki Miejskiej utworzył L. Nowak bibliotekę dla dzieci oraz lektorium miejskie. W jego szerokiej działalności oświatowej i społecznej wymienić możemy między innymi zorganizowanie w Zagłębiu Dąbrowskim Związku Bibliotekarzy Polskich oraz Biblioteki Górniczej pracowników Towarzystwa Francusko-Włoskiego Dąbrowskich Kopalń Węgla. Był także wiceprezesem Towarzystwa Muzycznego „Lutnia”, organizatorem Dni Szopenowskich w Zagłębiu Dąbrowskim, członkiem Towarzystwa Orkiestry i Lutni Górniczej. Leon Nowak zmarł w 1933 r. w Dąbrowie Górniczej, a pochowany został na Cmentarzu Powązkowskim w Warszawie¹³⁶.

Henryka Konieczna (Sota) urodziła się 25 września 1924 r. w Dąbrowie Górniczej w rodzinie robotniczej. Ojciec był pracownikiem Huty Bankowej. W 1938 r. ukończyła szkołę podstawową. Po wybuchu II wojny w 1942 r. została przymusowo wywieziona do Niemiec, gdzie pracowała w Otmęckich Zakładach Obuwia. Trudne warunki doprowadziły ją do ciężkiego stanu zdrowia i w styczniu 1943 r. na podstawie orzeczenia lekarskiego wróciła do Arbeitsamtu w Dąbrowie Górniczej. Zmuszono ją wtedy do pracy w tutejszych Zakładach Braci Klein w charakterze pracownika fizycznego. Pracę tę wykonywała aż do 27 stycznia 1945 r. Po wojnie zdobyła dyplom Państwowego Studium Kulturalno-Oświatowego i Bibliotekarskiego w Opolu. Ukończyła również kurs kwalifikacyjny Towarzystwa Uniwersytetów Robotniczych i Ludowych w Warszawie. Jako bibliotekarz pracę rozpoczęła w roku 1948 na stanowisku kierownika biblioteki przy Komitecie Miejskim PZPR w Dąbrowie Górniczej. Od marca do września 1949 r. pracowała w Miejskiej Bibliotece Publicznej im. H. Kołłątaja w Dąbrowie Górniczej. W 1951 r. została kierownikiem dąbrowskiej biblioteki, a na stanowisko dyrektora Miejskiej Biblioteki Publicznej im. H. Kołłątaja w Dąbrowie Górniczej została mianowana w 1972 r. Pod jej kierunkiem biblioteka prowadziła szeroką działalność kulturalną, oświatową i wystawienniczą. Warto także nadmienić, że zorganizowała ona pierwsze obchody rocznicowe biblioteki, które zaowocowały książką B. Malickiego pt. *„55 lat w służbie oświaty 1906–1961”*. Za pracę społeczną i zawodową została uhonorowana w 1955 r. Medalem X-lecia Polski Ludowej. W 1966 r. minister kultury i sztuki PRL przyznał jej odznakę „Zasłużonego Działacza Kultury”. W 1971 r. uchwałą Prezydium Wojewódzkiej Rady Narodowej w Katowicach otrzymała Złotą Odznakę „Zasłużony dla Rozwoju Województwa Katowickiego”. Uchwałą Rady Państwa w 1974 r. przyznano jej Medal XXX-lecia Polski Ludowej, a w 1975 r. Złoty Krzyż Zasługi. W 1980 r. otrzymała Krzyż Orderu Odrodzenia Polski. W 1979 r. przeszła na wcześniejszą emeryturę ze względu

¹³⁶ Biogram L. A. Nowaka powstał na podstawie: Jarosz A., *Materiały do księgi życiorysów ludzi kultury literackiej Zagłębia Dąbrowskiego*, Sosnowiec-Katowice 1991. S. 65-69.

na zły stan zdrowia. H. Konieczna (Sota) zmarła 3 lipca 1999 r.¹³⁷ Warto dodać, że w zbiorach Pinakoteki MBP znajduje się jej portret pędzla Andrzeja Wojtali.

Barbara Słabosz urodziła się 16 października 1938 r. w Sosnowcu. Studia na Uniwersytecie Wrocławskim na kierunku bibliotekoznawstwo ukończyła w 1971 r. W latach 1958 – 1974 pracowała w Miejskiej Bibliotece Publicznej w Sosnowcu. W latach 1974 – 1976 została pracownikiem naukowym w Zakładzie Bibliotekoznawstwa i Informacji Naukowej Uniwersytetu Śląskiego. Jako kierownik Działu Informacyjno-Bibliograficznego w Miejskiej Bibliotece Publicznej w Sosnowcu powróciła w roku 1976. Poza działalnością zawodową pełniła również funkcję przewodniczącej Rady Zakładowej Związków Zawodowych Pracowników Kultury i Sztuki przy MBP w Sosnowcu. Funkcję dyrektora Miejskiej Biblioteki Publicznej w Dąbrowie Górniczej pełniła w latach 1980 – 1988. Swoją działalnością w dużej mierze wpłynęła na poziom prac bibliotecznych i świadczonych usług czytelnikom, głównie poprzez kształcenie kadry MBP. Zainicjowała organizację działu informacyjno-bibliograficznego¹³⁸ oraz uruchomiła Wypożyczalnię Naukową, z której korzystała i nadal korzysta młodzież akademicka nie tylko z Dąbrowy Górniczej.

Krystyna Kozdroń urodziła się 28 września 1953 r. w Sosnowcu. Pracę rozpoczęła w Miejskiej Bibliotece Publicznej w Dąbrowie Górniczej we wrześniu 1972 r. Pełniła kolejno funkcje pomocnika bibliotekarza, młodszego bibliotekarza; od 1974 roku kierownika filii o profilu dziecięcym (filia nr 2); prowadziła przy bibliotece dla dzieci Koło Teatralne, współpracując z Ogniskiem Pracy Pozaszkolnej, następnie powierzono jej funkcję kierownika filii nr 7 dla dorosłych o charakterze uniwersalnym; instruktora MBP; w latach 1981 – 1989 zastępcy dyrektora; od 1989 do 2000 r. zajmowała stanowisko dyrektora MBP w Dąbrowie Górniczej. W trakcie pracy studiowała w Państwowym Studium Kulturalno-Oświatowym i Bibliotekarskim w Opolu, a następnie awansem od drugiego roku na Uniwersytecie Śląskim na Wydziale Filologicznym – kierunek Bibliotekoznawstwo i Informacja Naukowa. Ukończyła także studia podyplomowe w Wyższej Szkole Biznesu w Dąbrowie Górniczej – kierunek Technologie Informacyjne i Informatyka w Szkole oraz liczne kursy kwalifikacyjne. W latach 2004 – 2005 pełniła funkcję naczelnika Wydziału Promocji, Kultury i Kultury Fizycznej Urzędu Miejskiego w Dąbrowie Górniczej. Obecnie jest kierownikiem Biblioteki Głównej MBP w Dąbrowie Górniczej. W czasie gdy K. Kozdroń pełniła funkcję dyrektora biblioteki, placówka ta w 1990 r. po raz pierwszy znalazła się na II miejscu w rankingu bibliotek województwa śląskiego, w miastach powyżej 100 tys. mieszkańców. Duże znaczenie w życiu miasta miało powołanie przez nią do życia Kawiarni Literackiej działającej w latach 1992 - 2000 r., której zadaniem było skupianie wokół Biblioteki twórców, pasjonatów sztuki i literatury.

¹³⁷ Biogram H. Koniecznej-Soty powstał na podstawie: *Miejska Biblioteka Publiczna im. H. Kollątaja w Dąbrowie Górniczej 1906-1996. 90 lat w służbie oświaty i kultury*. Pod red. K. Kozdroń, D. Szatan, Dąbrowa Górnicza 1996.

¹³⁸ Biogram B. Słabosz powstał na podstawie: *Miejska Biblioteka Publiczna...*, op.cit.

Po kilku latach z Kawiarnią współpracowało już ponad 200 osób. Aby zarejestrować dokonania ich oraz bibliotekarzy, Krystyna Kozdroń powołała pod tą samą nazwą wydawnictwo MBP – „Kawiarnia Literacka”. Jej nakładem od 1997 r. regularnie zaczęło wychodzić pismo, kwartalnik pt. „Raptularz Kulturalny”, którego była założycielką i do końca roku 2000 redaktorem naczelnym, ponownie od 1 maja 2004 r. Za jej kadencji jako dyrektora MBP ukazało się ponad 30 publikacji oprawnych w uruchomionej przez nią introligatorni. Nie bez znaczenia dla rozwoju miasta było uruchomienie z jej inicjatywy Działu Książki Obcojęzycznej, prezentującego kulturę innych narodów oraz pełniącego rolę Centrum Edukacji Europejskiej. Za swoją pracę na niwie kulturalnej została uhonorowana odznaką „Zasłużony Działacz Kultury”¹³⁹ oraz nagrodą ministra kultury i sztuki za komputeryzację MBP i włączenie do służby informacyjnej Internetu w 1996 r.

Dorota Grzywna urodziła się 10 lutego 1949 r. w Sosnowcu. Pracę w Miejskiej Bibliotece Publicznej w Dąbrowie Górniczej rozpoczęła w 1968 r., początkowo jako pomocnik bibliotekarza. Już w 1971 r. powierzono jej funkcję kierownika Biblioteki Głównej, a w 1974 r. funkcję kierownika filii nr 1 MBP. W tym czasie uzyskała dodatkowe kwalifikacje zawodowe w Państwowym Studium Kulturalno-Oświatowym i Bibliotekarskim w Opolu. Na szczególną uwagę zasługuje jej wkład w uruchomienie i rozwój filii nr 1. Po zatopieniu placówki w czasie powodzi w 1997 r. nie szczędziła swego zaangażowania dla ratowania księgozbioru. Między innymi za taką postawę w 1999 r. decyzją ministra kultury została uhonorowana odznaką „Zasłużony Działacz Kultury”. W roku 2003 otrzymała również nagrodę Prezydenta Miasta Dąbrowa Górnicza za osiągnięcia w dziedzinie kultury. Od Stowarzyszenia Bibliotekarzy Polskich otrzymała Brązową i Srebrną Odznakę SBP. D. Grzywna od października 2000 r. pełniła funkcję dyrektora MBP. Kierując placówką, utrzymała wysoką lokatę w rankingu Biblioteki Śląskiej – II miejsce wśród bibliotek powiatów grodzkich województwa śląskiego. Na uwagę zasługują osiągnięcia w tym okresie dąbrowskiej biblioteki w dziedzinie upowszechniania wiedzy i czytelnictwa. W 2003 r. za akcję upowszechniającą wiedzę ekonomiczną „Wokół pieniądza”, MBP została laureatem głównej nagrody w ogólnopolskim konkursie Narodowego Banku Polskiego i Biblioteki Narodowej „Z ekonomią na ty”. Rok później biblioteka zakwalifikowała się do finału II edycji konkursu. W 2004 r. MBP otrzymała wyróżnienie od Fundacji ABC XXI za przeprowadzenie III Ogólnopolskiego Tygodnia Czytania Dzieciom. Dorota Grzywna jako dyrektor dbała, by dąbrowska biblioteka włączała się do różnego rodzaju akcji ogólnopolskich i międzynarodowych, popularyzujących czytelnictwo, zwłaszcza wśród dzieci i młodzieży. Podejmowane nowe formy pracy w dąbrowskiej bibliotece stały się przedmiotem wielu prac dyplomowych, magisterskich oraz wystąpień na konferencjach ogólnopolskich, a nawet międzynarodowych.

Efektywnie kontynuowała również proces komputeryzacji MBP. W tym czasie kupiono wiele zestawów komputerowych dla filii bibliotecznych. Uruchomiono także komputerowe wypożyczanie w Dziale Książki Obcojęzycznej. W okresie, kiedy była dyrektorem, udało się także poprawić warunki lokalowe i estetyczne kilku filii funkcjonujących dotąd w złych warunkach. Do nowych lokali przeniesiono filie nr 9,

¹³⁹ Biogram K. Kozdroń powstał na podstawie maszynopisu udostępnionego autorowi przez K. Kozdroń.

14 i 17. Staraniem D. Grzywny od 2001 r. „Raptularz Kulturalny” jest finansowany przez Urząd Miejski, a jego egzemplarze są ogólnodostępne i bezpłatne. O zapoczątkowaniu w historii MBP łatwiejszego dostępu do książek mówi się właśnie o okresie, kiedy D. Grzywna była dyrektorem: zniesiono kaucje na książki, wydłużono czas otwarcia placówek bibliotecznych, zwiększono liczbę wypożyczanych jednorazowo książek, zaczęto wprowadzać amnestie okolicznościowe. 30 czerwca 2005 r. Dorota Grzywna przeszła na emeryturę.

Dorota Kowalczyk urodziła się 30 marca 1966 r. w Chmielniku. W 1987 r. ukończyła Policealne Studium Bibliotekarskie w Katowicach, a w 1999 r. Bibliotekoznawstwo i Informację Naukowo-Techniczną na Uniwersytecie Śląskim. Pracę w Miejskiej Bibliotece Publicznej w Dąbrowie Górniczej podjęła 1 września 1987 r. Kolejno była pracownikiem: Wypożyczalni Centralnej, Wypożyczalni Dla Dzieci i Młodzieży wraz z Działem Książki Mówionej. Jako kierownik Wypożyczalni Dla Dzieci i Młodzieży (od 1989 r.) i Biblioteki Głównej (od 2001 r.) szczególnie wiele pracy bibliotecznej poświęciła na różnego rodzaju zajęcia z dziećmi specjalnej troski. Dwukrotnie nagradzana przez Wojewódzką Bibliotekę Publiczną w Katowicach za interesującą realizację Dni Literatury Dziecięcej i Młodzieżowej. Od 12 lipca 2005 r. pełni obowiązki dyrektora Miejskiej Biblioteki Publicznej w Dąbrowie Górniczej.

Bibliografia

Archiwalia:

Archiwum Państwowe w Katowicach, zespoły:

Gmina olkusko-siewierska
Starostwo Powiatowe Będzińskie
Miasto Dąbrowa Górnicza
Archiwum Górnicze Dąbrowskie

Archiwum Państwowe w Łodzi, zespół:

Dyrekcja Szkolna Łódźka

Archiwum Miejskiej Biblioteki Publicznej im. Hugona Kołłątaja w Dąbrowie Górniczej

Archiwum Muzeum Miejskiego „Szttygarka” w Dąbrowie Górniczej.

Publikacje zwarte:

Bank Polski 1828 – 1928. Warszawa 1928.

Bazyłow L.: *Polityka wewnętrzna caratu i ruchy społeczne w Rosji na początku XX w.* Warszawa 1966.

Bazyłow L.: *Ostatnie lata Rosji carskiej. Rządy Stołypina.* Warszawa 1972.

Bazyłow L.: *Historia Powszechna 1789 – 1918.* Warszawa 1986.

Dąbrowa Górnicza. Zarys rozwoju miasta. Red. W. Długoborski. Katowice 1976.

Dąbski J.: *70 lat pod czerwonym sztandarem.* Katowice 1974.

Encyklopedia Dąbrowy Górniczej A-Z. Red. S. Pobideł. T. 1, Dąbrowa Górnicza 1996.

Gondek E.: *Zagłębie Dąbrowskie do 1945 roku. Dydaktyczne materiały dokumentacyjne i bibliograficzne.* Katowice 1991.

Gładysz A.: *Książka w Górnośląskim Okręgu Przemysłowym. Studia i materiały.* Katowice 1970.

Historia wychowania wiek XX. Red. J. Miąso. Warszawa 1981.

Jaros J., Ziemia J., Ziemia M., Dłużewski E.: *Kopalnia „General Zawadzki” (1785-1985).* Katowice 1985.

Kozdroń K., Szatan D., Kubińska W.: *Ogólnopolski Konkurs Literacki im. Lecha Piwowara.* Dąbrowa Górnicza 2000.

Krajniewski J.: *Na tropach legendy. Szkice z dziejów Zagłębia.* Będzin 2003

Książka na Śląsku w latach 1945-1956. Red. M. Pawłowskiej. Katowice 1997.

Malicki B.: *55 lat w służbie oświaty 1906 - 1961.* Dąbrowa Górnicza 1963

Materiały do księgi życiorysów ludzi kultury literackiej Zagłębia Dąbrowskiego. Red. A. Jarosz. Sosnowiec-Katowice 1991.

- Miejska Biblioteka Publiczna im. Hugona Kołłątaja w Dąbrowie Górniczej 1906-1996. 90 lat w służbie oświaty i kultury.* Red. K. Kozdroń, D. Szatan. Dąbrowa Górnicza 1996.
- Nałęcz D.: *Kultura Drugiej Rzeczypospolitej.* Warszawa 1991.
- Niepielski A.: *Nieco o przeszłości i rozwoju Dąbrowy Górniczej z okazji 10-lecia istnienia jej jako miasta.* Dąbrowa Górnicza 1927.
- Państwowe górnictwo galmanu na terenie Dąbrowy Górniczej w XIX wieku.* Red. A. Rybak. Dąbrowa Górnicza 2002.
- Radek A.: *Rewolucja w Zagłębiu Dąbrowskim 1894-1905-1914.* Sosnowiec 1929.
- Rechowicz J.: *Biblioteka „Wiedza”. Z dziejów rewolucyjnej oświaty w Zagłębiu Dąbrowskim.* Katowice 1960.
- Rybak A.: *Z dziejów oświaty na terenie Strzemieszyc Małych 1820-2000.* Dąbrowa Górnicza 2002.
- Starościak W.: *Historia Klubu Literackiego w Dąbrowie Górniczej w latach 1949-1992.* Dąbrowa Górnicza 1995.
- Starościak W.: *Miejska Biblioteka Publiczna w Dąbrowie Górniczej 1906 – 2001. Zarys dziejów.* Dąbrowa Górnicza 2001.
- Starościak W., Ziemia M.: *Dąbrowa Górnicza. Szkic monograficzny.* Dąbrowa Górnicza 1998.
- Starościak W.: *Prezydenci Dąbrowy Górniczej.* Dąbrowa Górnicza 2000.
- Zagłębie Dąbrowskie w czasach zaborów i walk o niepodległość (do 1918 roku).* Red. J. Walczak. Sosnowiec 2004.
- Ziemia J.: *Najstarsze biblioteki Dąbrowy Górniczej.* Katowice 1982.
- Ziemia J.: *Dąbrowska „Sztęgarka”. Monografia Szkoły Górniczej w Dąbrowie Górniczej.* Katowice 1958.
- Artykuły i rozprawy:
- Balicki L. *Procesy monopolizacji i rozwój zatrudnienia w dąbrowskim górnictwie węgla w latach 1870-1913.* „Kwartalnik Historyczny” 1976, nr 4.
- Gaik I. *Działalność Miejskiej Biblioteki Publicznej w Dąbrowie Górniczej w latach 1906-1980,* praca magisterska napisana pod kierunkiem doc. dr Adama Jarosza. Sosnowiec 1983.
- Majchrzycki Z. *Rzecz o tajnym nauczaniu licealnym w Zagłębiu Dąbrowskim.* „Ekspres Zagłębiowski” 1995, nr 8.
- Mizerska S. *Z dziejów oświaty w Dąbrowie Górniczej.* „Ekspres Zagłębiowski” 1995, nr 4.
- Mizerska S. *Dąbrowa Górnicza jako regionalny ośrodek życia literackiego.* Praca magisterska napisana pod kierunkiem doc. dr Adama Jarosza, Sosnowiec 1982
- Pietrzak-Pawłowska I. *Zagłębie Dąbrowskie i Okręg Loary. Penetracja kapitałów francuskich po 1870 roku.* „Kwartalnik Historyczny” 1965, nr 4.
- Pietrzyk M. *Szkolnictwo polskie tajne i jawne w okresie wojny i okupacji na terenie miast Będzina i Czeladzi oraz byłego powiatu będzińskiego.* „Wiadomości Zagłębia” 11.X.1978.
- Radecki H. *Ksiądz Grzegorz Augustynik jako twórca odnowy duszpasterskiej parafii w Dąbrowie Górniczej w latach 1897-1916.* Praca licencjacka napisana pod kierunkiem ks. z. prof. dr Franciszka Macharskiego. Kraków 1974.

- Wójcik A. *Działalność geologiczna i górnicza Fryderyka Krumpla w Okręgu Zachodnim Królestwa Polskiego w pierwszej połowie XIX wieku*. „Analecta” 2004, z. 1-2.
- Wójcik A., Rybak A. *Franciszek Maria Lanci – budowniczy gmachu Zarządu Górniczego w Dąbrowie Górniczej*. „Raptularz Kulturalny” 1998, nr 2.

Kalendarze:

- Kalendarz Zagłębia Dąbrowskiego na rok przestępny 1912*, Sosnowiec 1912.
- Kalendarz Informator Zagłębia Dąbrowskiego i okolic na rok 1928*, Sosnowiec 1927.

Prasa:

- Górnik* nr 49/1908
- Ekspres Zagłębia* nr 332/1929, nr 10/1938, nr 89/1938, nr 255/1938
- Kurier Zachodni* nr 130/1930, nr 164/1933, nr 334/1935, nr 86/1937, nr 323/1935, nr 344/1935
- Kurier Zagłębia* nr 92/1920

Spis treści

Przedmowa	5
Słowo wstępne	7
I. Biblioteki i księżnice w Dąbrowie Górniczej oraz ich rozwój do 1918 roku	
1. <i>Dąbrowa Górnicza w XIX wieku – rozwój wsi przemysłowej</i>	9
2. <i>Pierwsze dąbrowskie biblioteki</i>	14
3. <i>Od rewolucji 1905 roku do odzyskania niepodległości w 1918 roku</i>	22
II. Biblioteka Publiczna w Polsce odrodzonej	
1. <i>Dąbrowa Górnicza w dwudziestoleciu międzywojennym</i>	29
2. <i>Biblioteki w Dąbrowie i jej dzielnicach w okresie międzywojennym i okresie okupacji</i>	31
III. Miejska Biblioteka Publiczna w Dąbrowie Górniczej w latach 1945 – 1989	37
IV. Miejska Biblioteka Publiczna im. Hugona Kołłątaja w latach 1990 – 2005	45
V. Rozwój terytorialny Dąbrowy Górniczej po 1945 roku i jego wpływ na działalność Miejskiej Biblioteki Publicznej	57
VI. Sylwetki ludzi związanych z początkami dąbrowskiego bibliotekarstwa	89
VII. Bibliografia	97

Firma Poligraficzno – Wydawnicza „WIKTOR”
41-250 Czeladź ul. Nowopogońska 14D
Tel. 032 265 14 66

CICERO
ATQ V M

RI

Andachts

Übung

Auf alle

Sonn- und bewegliche

Tag des Jahres

Anfänglich

Das an Johannis Tagen

haupteleuchten, und den An

meisenscheit

zu lesen

merckungen über die

Betrachtung über das

hundert Jahr. 1777.

Wie auch

in Andachten für

die Verfassenen

der Stadt Frankfurt

am 1. CROISI

die Feinde der Stadt

Deiner Zeit

in der Stadt Frankfurt

am 1. CROISI

am 1. CROISI

am 1. CROISI

am 1. CROISI

am 1. CROISI

am 1. CROISI

Handwritten notes in cursive script, likely a personal reflection or commentary on the printed text.

MIEJSKA
BIBLIOTEKA
PUBLICZNA
W DĄBROWIE
GÓRNICZEJ

ISBN 83-87110-13-2